

JUBILEJNI ZBORNIK
OB 20 LETNICI ODDELKA ZA BIBLIOTEKARSTVO,
INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO
TER 80 LETNICI DR. BRANKA BERČIČA

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo

JUBILEJNI ZBORNIK

ob 20 letnici Oddelka za bibliotekarstvo,
informacijsko znanost in knjigarstvo
ter 80 letnici dr. Branka Berčiča

Ljubljana 2007

Zbirka BiblioThecaria 16

ISSN 1580-1586

JUBILEJNI ZBORNIK

ob 20 letnici Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo
ter 80 letnici dr. Branka Berčiča

Izdala:

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta,
Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo

Urednika:

dr. Alenka Šauperl in dr. Primož Južnič

Uredniški odbor zbirke:

dr. Alenka Šauperl, dr. Primož Južnič, dr. Miha Kovač in dr. Vlasta Zabukovec

Lektorirala:

Helena Drewry

Celostno oblikoval:

Jurij Kocbek

Natisnila:

Tiskarna Birografika BORI, Ljubljana

Naklada:

200 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

378.602(497.4 Ljubljana)(082)

FILozOFska fakulteta (Ljubljana). Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost
in knjigarstvo

Jubilejni zbornik : ob 20 letnici Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost
in knjigarstvo ter 80 letnici dr. Branka Berčiča / [urednika Alenka Šauperl in Primož
Južnič]. - Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko
znanost in knjigarstvo, 2007. - (BiblioThecaria ; 16)

ISBN 978-961-237-176-0

1. Šauperl, Alenka, 1960-
230039040

KAZALO:

<i>Dr. Jože Urbanija:</i> Branko Berčič – 80 let	7
<i>Dr. Jože Urbanija:</i> Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo 1998-2005	13
<i>Dr. Marija Petek:</i> Pedagoški delavci, ki so sodelovali na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo: 1998-2006	28
<i>Dr. Miha Kovač:</i> Kako smo se „bolonjizirali“	47
<i>Dr. Maja Žumer:</i> Raziskovalna dejavnost Oddelka	62
<i>Mag. Polona Vilar in dr. Primož Južnič:</i> Mednarodna dejavnost Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo	75
<i>Dr. Miha Kovač in dr. Alenka Šauperl:</i> Knjižna zbirka BiblioThecaria	83
<i>Hedvika Pavlica:</i> Knjižnica Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo	90
<i>Tanja Merčun:</i> Dejavnost študentov Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo	103
<i>Dr. Vlasta Zabukovec:</i> Vloga psihologije v bibliotekarstvu in informacijski znanosti	117
<i>Dr. Jasna Maver:</i> Informacijska tehnologija ali tehnologija za informacije	137

dr. Jože Urbanija

BRANKO BERČIČ – 80 LET

Pisati o človeku, ki mi je prijatelj, mentor, učitelj in ki mi je omogočil, da sem nadaljeval njegovo delo na Oddelku za bibliotekarstvo, katerega je ustanovil, je lepo in težko obenem. Lepo zato, ker sem preprosto vesel, da to lahko in smem storiti. Težko pa zato, ker so zapisani stavki le informacije, le poskus, kako ujeti vanje teh 80 let. In besede, naj bodo še tako iskane in pre-mišljene, so spričo nezapisljivosti življenja vedno nebogljene. Naj stisk roke ob osemdesetletnici pove vse ostalo.

Branko Berčič je bil rojen 12. 1. 1927 v Šmalčji vasi pri Šentjerneju na Dolenjskem. Tam je preživel tudi prva tri leta. Zatem se je njegova družina preselila v Škofjo Loko, kjer je bil njegov oče zaposlen kot sodni uradnik. Osnovno šolo je obiskoval v Škofji Loki, nižje razrede na I. oziroma II. deški realni državni gimnaziji v Ljubljani, višje razrede po vojni na Tečajni gimnaziji za borce in aktiviste v Ljubljani. Maturiral je v februarju 1946. leta. Po gimnazijski letih ga je zanimalo novinarstvo, med drugim je že kot študent pošiljal prispevke v Gorenjski glas in druge časopise. Po nekaterih podatkih je pisal tudi lirične pesmi. Med nemško okupacijo, ko kulturno delo, še zlasti slovensko, ni bilo mogoče, se je lotil nogometa in bil še po vojni član mladinske sekcije. V času študija slavistike, v prvih povojnih letih, je pomagal v loški knjižnici in si tako nabiral prve praktične izkušnje v knjižničarstvu. Študiral je slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani in diplomiral oktobra 1950. leta.

Po diplomi je 1. 3. 1951 nastopil službo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani kot bibliotekar pripravnik v Rokopisnem oddelku. Priporočila ga je dr. Marja Boršnikova, sprejel pa tedanji ravnatelj dr. Mirko Rupel. Leta 1953 je opravil državni strokovni izpit za bibliotekarja in 1. 4. 1962 prevzel vodenje Rokopisnega oddelka od Alojza Gspana. Maja 1963 mu je bila priznana takrat najvišja knjižničarska strokovna kvalifikacija višjega bibliotekarja. Po uspešnem zagovoru doktorske disertacije z naslovom *Mladost Ivana Tavčarja ter osnove in začetki njegovega literarnega in družbenopolitičnega delovanja* (429 str.) je bil aprila 1965 na Filozofski fakulteti promoviran za doktorja znanosti. Filozofska fakulteta mu je 1969 podelila tudi naziv znanstvenega sodelavca. S prevedbo na osnovi ustreznega pravilnika mu je bil

leta 1973 podeljen naziv bibliotekarskega svetovalca, kar je ustrezalo nazivu raziskovalnega svetnika oziroma višjega znanstvenega sodelavca. Zaposlitev v času od leta 1969 do leta 1973 ga je nekoliko oddaljila od praktičnega bibliotekarskega dela. Opravljal je funkcijo pomočnika republiškega sekretarja oziroma republiškega podsekretarja v Republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo SR Slovenije. Hkrati je bil tudi občinski odbornik v Škofji Loki ter vodja odbora za prve škofjeloške poletne prireditve.

Po vrnitvi v Narodno in univerzitetno knjižnico je bil najprej strokovni svetovalec in vodja Bibliotekarskega strokovnega in znanstveno raziskovalnega centra ter vodja Rokopisne zbirke. Od leta 1974 je bil pomočnik ravnatelja ter v letih 1976-1980 ravnatelj knjižnice. Iz zdravstvenih razlogov je bil na lastno željo razrešen dolžnosti ravnatelja in s 1. 6. 1980 postavljen za strokovnega svetovalca v Bibliotekarskem strokovnem in znanstveno raziskovalnem centru. Od 15. 10. 1981 je bil pogodbeni višji predavatelj za predmet bibliotekarstvo na Pedagoški akademiji v Ljubljani, bil v septembru 1982 izvoljen v naziv izrednega profesorja za navedeni predmet in s 1. 2. 1983 postal visokošolski učitelj na katedri za knjižničarstvo Pedagoške akademije v Ljubljani.

Že v času visokošolskega študija se je ukvarjal s publicističnim in pozneje z znanstvenim delovanjem na področju slovenske literarne zgodovine. Svoja raziskovanja je posvetil predvsem starejši slovenski literaturi, pisatelju Ivanu Tavčarju in nekaterim drugim literarnim osebnostim ter dogajanju v 19. stoletju, predstavljanju knjižnih in literarnih dragocenosti Narodne in univerzitetne knjižnice ter kulturnozgodovinsko pomembnim rojakom škofjeloškega območja. Ob tem se je strokovno in raziskovalno poglobljal v problematiko bibliotekarske stroke in knjižničarske službe na Slovenskem. Poleg predavanj na raznovrstnih strokovnih tečajih, strokovnih referatov na republiških in zveznih strokovnih posvetovanjih ter elaboratov o posameznih organizacijskih in strokovnih vprašanjih je objavil vrsto strokovnih člankov in razprav v slovenskih, jugoslovanskih in tujih bibliotekarskih publikacijah.

V času po izvolitvi za izrednega profesorja bibliotekarstva se je predvsem posvetil pedagoškemu, strokovnemu in raziskovalnemu delu na katedri za knjižničarstvo na Pedagoški akademiji oziroma v bibliotekarski stroki. Pripravil je študijska gradiva o razvojnih in organizacijskih osnovah knjižničarstva, o negi in zaščiti knjižničnega gradiva in o zgodovinskem razvoju knjige, knjižničarstva in knjigarstva ter obdelal poglavja o razvoju in organiziranosti knjižničarstva za prvi sodobni slovenski učbenik (priročnik) o osnovah knjižničarstva. Objavljene strokovne razprave, članki in predavanja obravnavajo problematiko razvoja knjižnic v Sloveniji, organiziranje slovenskega knjižni-

čarstva in virov za njegovo preučevanje, uveljavljanje bibliotekarske stroke na Slovenskem, razvoja in sodobnega delovanja Narodne in univerzitetne knjižnice, inkunabul in srednjeveških rokopisnih knjig na Slovenskem, uveljavljanja tiskane knjige in tiskarstva na Slovenskem, slovenskih tiskov 16. stoletja, razvoja knjižničnoinformacijskega sistema v Sloveniji, stanja knjižničarstva v Sloveniji, visokošolskega študija bibliotekarstva po svetu, v Jugoslaviji in v Sloveniji ter programiranja in organiziranja raziskovalnega dela na področju bibliotekarstva v Sloveniji. Izdelal je tudi vrsto strokovnih ocen, analiz in ekspertiz, ki obravnavajo evalvacijo izobraževanja s področja knjižničarstva v srednjem usmerjenem izobraževanju, predloge prenovljenih ali novih programov za študij bibliotekarstva na višji stopnji (Pedagoška akademija) in na visoki stopnji (Filozofska fakulteta), program raziskovalne naloge o izobraževanju strokovnih kadrov za knjižničnoinformacijski sistem Slovenije ter investicijska programa za novo znanstveno in visokošolsko knjižnico v Splitu in za novo zgradbo Nacionalne in univerzitetne knjižnice v Sarajevu. Na širšem kulturnozgodovinskem področju je analiziral delo številnih slovenskih znanstvenih, kulturnih, knjižničarskih, založniških in tiskarskih delavcev, razpravljal o družbenem položaju kulturne dejavnosti ter bil urednik oziroma sourednik bibliotekarskih znanstvenih in splošnih enciklopedičnih publikacij.

Organiziranje visokošolskega študija bibliotekarstva na Filozofski fakulteti je bilo ves čas njegova prednostna naloga. Ko je bil leta 1987 ustanovljen Oddelek za bibliotekarstvo je postal tudi njegov prvi predstojnik. Naslednje leto ga je fakultetni svet Filozofske fakultete izvolil v naziv rednega profesorja. Predstojniško delo je opravljal do upokojitve leta 1990. Seveda pa je še tudi po upokojitvi aktivno sodeloval pri delu oddelka, zlasti kot mentor pri diplomskih delih dodiplomskim študentom ter na podiplomskem študiju kandidatom za magistre in doktorje znanosti.

Dolga leta je bil tudi član Bibliotekarske terminološke komisije zavedajoč se, kako potrebna je standardizirana terminologija za jasno sporazumevanje v stroki in v znanstvenem delu.

Upokojil se je kot redni univerzitetni profesor bibliotekarstva z nazivom zaslužni profesor.

Bibliografija dr. Berčiča obsega preko 300 enot samostojnih publikacij, razprav, člankov, ocen, poročil in elaboratov, od tega dve tretjini s področja knjižničarstva, knjigarstva in tiskarstva. Samostojno je uredil oziroma sodeloval pri urejanju in izdajanju splošnih kulturnih, domoznanskih, literarnozgodovinskih, bibliotekarskih in enciklopedičnih monografskih oziroma serijskih publikacij doma in v tujini. Dolga leta je bil urednik zbornika „Loški razgledi”.

Vsa njegova dela odlikujejo skrajna dokumentarna korektnost, znanstvena temeljitost, razgledanost in strokovna domiselnost.

Organizacijsko je deloval na kulturnem, izobraževalnem in muzejskem področju v Škofji Loki, zlasti pa na področju knjižničarstva v okviru Društva bibliotekarjev Slovenije, Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije in Skupnosti jugoslovanskih nacionalnih knjižnic, pri njihovem organizacijskem vodenju, na strokovnih zborovanjih in kongresih, na jugoslovanskih in mednarodnih strokovnih bibliotekarskih simpozijih kot tudi na letnih strokovnih zborovanjih in na kongresih Mednarodne federacije knjižničarskih organizacij in inštitucij (IFLA). Bil je dolgoletni član oziroma izpraševalec in ocenjevalec v republiški komisiji za opravljanje strokovnih izpitov in za pridobivanje raziskovalnih kvalifikacij bibliotekarske stroke.

Aktivno je deloval pri družbenem upravljanju in samoupravljanju v lastni in drugih delovnih organizacijah kakor tudi v različnih organih in telesih družbenopolitičnih organizacij in skupnosti na ravni občine in republike, zlasti pri oblikovanju programov, zakonskih predpisov in strokovnih razvojnih usmeritev na področju kulture. Dolga leta je bil član upravnih odborov Sklada SR Slovenije za pospeševanje kulturnih dejavnosti, Prešernovega sklada, Sklada Staneta Severja, Jugoslovanske nacionalne komisije za UNESCO in Komisije Sklada Borisa Kidriča.

Številna dela, ki jih je dr. Berčič napisal o bibliotekarstvu, ga kvalificirajo kot enega najtehtnejših strokovnjakov s tega področja v Sloveniji. Tematika, ki se ji posveča, je zelo različna. Najprej so tu dela, ki se ukvarjajo s splošnimi problemi knjižničarstva: številni znanstveni in strokovni članki ter učbeniki in študijska gradiva za različna področja bibliotekarstva. Raznovrstnost naslovov v njegovi bibliografiji priča nadvse nazorno o njegovem aktivnem sodelovanju pri vseh aktualnih dogajanjih bibliotekarske stroke v Sloveniji. Pisal je o vprašanih kodifikacije knjižničarske dejavnosti in bibliotekarstva kot stroke, o izobraževanju knjižničarjev, o financiranju javnih knjižnic, o normiranju dela v knjižnicah, o razmerju knjižničarstva in knjižničarjev do znanstvenega dela. Posebno pomembna so njegova dela iz zgodovine knjižnic in knjižničarstva v Sloveniji ter o zgodovini tiskarstva. Prav s tega področja je Berčičevo najboljše in izredno temeljito delo – knjiga z naslovom „*Tiskarstvo na Slovenskem*” (Ljubljana 1968). V okviru svojega knjižničarskega dela je izdelal izjemno pomembno publikacijo „*Katalog rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani*”. Vrsta pomembnih razprav je posvečena inkunabulam in starim knjigam nasploh, posebno slovenskim. Zato ni čudno, da je bil tudi naprošen za članke o starih knjigah v Sloveniji za enciklopedijske

edicije (Enciklopedija Jugoslavije, Enciklopedija Slovenije). Opozoriti je treba na bogato dejavnost, ki jo je razvil kot urednik različnih monografskih in periodičnih publikacij. Kot urednik je tudi znatno prispeval k afirmaciji našega knjižničarstva in kulture v inozemstvu zlasti s publikacijo „*Das slowenische Bibliothekswesen*“, ki je leta 1976 izšla v založbi Avstrijskega inštituta za knjižničarstvo, dokumentacijo in informacije. Bil je urednik osrednjega knjižničarskega časopisa v Sloveniji „*Knjižnica*“ (1959-1968) ter publikacije „*Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice*“ (1978, 1984).

V številnih referatih, elaboratih in ekspertizah je analiziral najaktualnejša vprašanja, o katerih je bilo ob času treba dati strokovno oceno in poiskati najboljšo rešitev. Poleg tega je napisal številne priložnostne članke o knjižničarstvu, poglede na strokovne publikacije, nekrologe in podobno. Vse to dokazuje, da je izredno pozorno in vsestransko spremljal dogajanja v stroki ter nanje sproti reagiral s peresom in besedo. Kot bibliotekarski strokovnjak je zastopal jugoslovansko knjižničarstvo na vrsti letnih skupščin IFLE ter na drugih strokovnih kongresih in srečanjih.

Nedvomno pa so najbolj odmevna njegova dolgoletna prizadevanja za izobraževanje knjižničarjev, ki so z ustanovitvijo Oddelka za bibliotekarstvo na FF dosegla svoj cilj. Od izvolitve v naziv izrednega profesorja za bibliotekarstvo leta 1982 se je dr. Berčič posvetil predvsem organiziranju bibliotekarskega višjega in visokega izobraževanja. Redkokdaj se dvoje strokovnih dejavnosti pri kom tako vsestransko in smiselno prepleta kot se literarna zgodovina in bibliotekarstvo pri dr. Berčiču: raziskovanje literature neprestano prehaja v raziskovanje knjige in tiska, potem preko bibliografije v knjižničarstvo in obratno. Zlasti k zgodovini starejše slovenske literature (protestantizem, Tavčar, Gregorčič, Jurčič idr.) je pomembno prispeval.

Svoja glavna dognanja, rezultate raziskav in izkušnje s področja bibliotekarstva je strnil v publikaciji *O knjigah in knjižničarstvu : razvojne študije in analize*, (BiblioThecaria, 8). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 2000, 244 str.). Delo je izšlo v oddelčni knjižni zbirki *BiblioThecaria*. Oddelek se mu je s tem vsaj skromno oddolžil za njegovo delo pri snovanju in organiziranju bibliotekarskega študija.

Vse njegovo delo: znanstveno, strokovno, organizacijsko in pedagoško zaznamuje pristen in topel človeški odnos ter globok občutek pripadnosti bibliotekarstvu. S svojim delom je Oddelku za bibliotekarstvo ob njegovi ustanovitvi začrtal način nadaljnega dela in vizijo razvoja. To pa je predvsem demokratična odprtost za novo, spoštovanje tradicije in stališč sogovornikov ter sodelavcev, povezovanje različnih idej, strpnost ter zlasti nesebična zavzetost

za razvoj Oddelka in bibliotekarstva. Dejansko je že dolgo pred sprejemom Etičnega kodeksa slovenskih knjižničarjev izpolnjeval vsa njegova načela, zavedajoč se odgovornosti do družbe, do stroke in do vsakega posameznika. Zato mu je tuje vsakršno izključevanje. Sporočilo njegovega dela na Oddelku bi lahko strnili v dve načeli:

- povezovanje in sodelovanje je temelj uspešnega znanstvenega in pedagoškega dela,
- učitelji smo za študente in zaradi študentov.

VIRI

Zbornik Filozofske fakultete : 1919-1999. Ljubljana : Filozofska fakulteta, 2000.

MENCINGER, L. 1997 Svet knjig odpira najširše razglede. Dr. Branko Berčič, bibliotekar in literarni zgodovinar. *Gorenjski glas*, let 50, št. 95, str. 20.

dr. Jože Urbanija

ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO: 1998-2005

IZVLEČEK

Oddelkek za bibliotekarstvo, kasneje za Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je v času od študijskega leta 1997/98 do 2004/05 kljub kadrovskim, prostorskim in drugim težavam dobro deloval. Predstavljeno je število in prehodnost študentov rednega in izrednega študija, podiplomski študij ter problematika pedagoškega dela v tem obdobju.

1 UVOD

Če je moral Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo v prvih desetih letih prebolevati vse otroške bolezni vsakega novega študija pri nas, kot je zapisal takratni predstojnik dr. Martin Žnideršič v Uvodu Zbornika razprav, potem bi moralo biti naslednje obdobje v znamenju predpubertetnega in pubertetnega vrenja in temu bi moralo slediti obdobje zrelosti v znamenju integracije med zaposlenimi in študenti, sproščene komunikacije ter raziskovalne in pedagoške ustvarjalnosti.

2 DODIPLOMSKI ŠTUDIJ

2.1 Število vpisanih študentov

V obravnavanem obdobju število vseh študentov ni pomembneje nihalo, razen v študijskem letu 2001/2002. To pa moramo pripisati velikemu številu diplomantov na izrednem študiju, ki so se vpisali v prvih dveh letih vpisa. Tako je bilo v študijskem letu 1996/97 vpisanih 87 študentov na izrednem študiju in naslednje leto v dveh letnikih skupaj 117 študentov. Veliko teh študentov je diplomiralo prav v študijskem letu 2001/02. Vseh diplomantov je bilo tedaj kar 71.

Tabela 1: Število študentov v obdobju od 1997/98-2004/05

Štud. leto	Sam. študij	Dvopred. št.	Redni	Izredni	Skupaj	Indeks
1997/98	190	145	218	117	335	102*
1998/99	182	140	257	65	322	95
1999/2000	175	148	285	38	323	100
2000/01	204	131	293	42	335	104
2001/02	153	100	192	61	253	76
2002/03	210	112	269	53	322	127
2003/04	214	107	263	58	321	100
2004/05	161	103	264	35	299	93

*Glede na leto 1996/97

Število študentov po posameznih letnikih prikazuje naslednja tabela.

Tabela 2: Število vpisanih študentov v študijskih letih 1997/98-2004/05

	Skupaj	A	B	S	D	Izredno
1997/98						
1. letnik	90	37	0	53		
2. letnik	84	23	5	56		
3. letnik	73	30	17	26		
4. letnik	88	21	12	55		
Skupaj	335	111	34	190		117
1998/99						
1. letnik	95	0	0	41	54	
2. letnik	70	0	0	52	18	
3. letnik	93	23	10	60	0	
4. letnik	64	21	14	29	0	
Skupaj	322	44	24	182	72	65
1999/00						
1. letnik	59			32	27	
2. letnik	76			38	38	1
3. letnik	55			33	23	18 + 1 D
4. letnik	63			34	29	18
Absolventi	32			/	32	
Skupaj	285			137	148	38

2000/01						
1. letnik	71			32	24	15
2. letnik	53			29	23	1
3. letnik	73			37	32	4
4. letnik	75			29	24	22
Absolventi	63			35	28	
Skupaj	335			162	131	42
2001/02						
1. letnik	52			32	20	22
2. letnik	56			37	19	11
3. letnik	46			27	19	0
4. letnik	46			28	18	22
Absolventi	53			29	24	
Skupaj	253			153	100	61
2002/03						
1. letnik	86			33	38	15
2. letnik	64			33	14	17
3. letnik	78			38	19	21
4. letnik	46			24	22	0
Absolventi	48			29	19	
Skupaj	322			157	112	53
2003/04						
1. letnik	67			33	32	2
2. letnik	70			36	22	12
3. letnik	65			27	16	22
4. letnik	73			36	15	22
Absolventi	46			24	22	
Skupaj	321			156	107	58
2004/05						
1. letnik	62			34	28	/
2. letnik	66			36	30	/
3. letnik	60			29	16	15
4. letnik	60			26	14	20
Absolventi	51			36	15	
Skupaj	299			161	103	35

Legenda:

A – program dvopredmetnega študija, A smer bibliotekarstvo, ukinjen v študijskem letu 1996/97

B – program dvopredmetnega študija, B smer bibliotekarstvo, ukinjen v študijskem letu 1996/97

S – program samostojnega študija bibliotekarstva, uveden v študijskem letu 1996/97

Izredno – število študentov v programu izrednega študija

2.3 Prehodnost

Prehodnost je pomemben pokazatelj študijske uspešnosti študentov in celotne pedagoške ter organizacijske dejavnosti na oddelku. Odstopanja od pričakovanih rezultatov potrebujejo odkrivanje vzrokov za neuspešnost ali morda nenormalno visoke prehodnosti. Nedvomno je prehodnost povezana z izpitnim režimom, vendar pa prav tako tudi z motivacijo za študij, z medsebojnimi odnosi, komunikacijo in seveda tudi s poprečjem sposobnosti posamezne generacije študentov, četudi bi dosedanja številčnost vpisanih študentov verjetno že morala nevtralizirati prevelika nihanja.

Tabela 3: Prehodnost študentov v obdobju od študijskega leta 1997/98-2004/05

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
Iz 1. v 2. letnik	68,3 %	77,8 %	80 %	88 %	78,5 %	63,5 %	69 %	70,7 %
Iz 2. v 3. letnik	56 %	110,7 %	100 %	91 %	59,6 %	80,4 %	74 %	65,5 %
Iz 3. v 4. letnik	97,8 %	87,7 %	84 %	96 %	63,2 %	78,7 %	78,8 %	76,7 %

S študijskim letom 2000/01 je oddelčno tajništvo podrobneje statistično spremljalo prehodnost, da bi lahko pravočasno reagirali na morebitna odstopanja od pričakovanih rezultatov glede prehodnosti. Zato so v naslednji tabeli prikazani podrobnejši podatki za obdobje 2000/01 do 2003/04.

Prehodnost je bila iz študijskega leta 2000/01 v 2001/02 sorazmerno dobra. Preseneča zlasti dobra prehodnost iz prvega v drugi letnik. Vzrok za to so predvsem študenti samostojnega programa, pri katerih je prehodnost iz prvega v drugi letnik ter iz tretjega v četrti letnik občutno večja od dvopredmetnih študentov. Nemožnost obiskovanja predavanj zaradi prekrivanja urnikov na dvopredmetnem študiju prav gotovo vpliva na slabo prehodnost. Nekoliko pa po dosedanjih izkušnjah tudi vključevanje dvopredmetnih študentov predvsem v eno ali drugo smer študija ali pa sploh v nobeno.

V primerjavi s študijskim letom 2001/02 je prehodnost v študijskem letu 2002/03 povsem drugačna. Medtem ko je bila prehodnost v prejšnjem letu najvišja iz prvega v drugi letnik (78,5 %), je bila v tem letu prav iz prvega v drugi letnik najnižja (63,5 %) in potem sorazmerno visoka v ostalih letnikih. Prehodnost je bila v prejšnjih letih boljša pri enopredmetnem študiju. Tudi v

študijskem letu 2001/2002 je prehodnost opazno boljša pri enopredmetnih študentih iz prvega v drugi letnik, vendar pa so dvopredmetni študenti prehiteli enopredmetne iz tretjega v četrti letnik.

Tabela 4: Prehodnost študentov iz študijskega leta 2000/01 v študijsko leto 2004/05

2000/01			2001/02			% po smereh v letniku % po letnikih (skupaj)		
Letnik	D smer	S smer	Letnik	D smer	S smer	D	S	Skupaj
1.	24	32	2.	16	28	66,7 %	87,5 %	78,5 %
2.	23	29	3.	13	18	56,5 %	62 %	59,6 %
3.	31	37	4.	17	26	54,8 %	70,2 %	63,2 %
4.	24	29	abs.	24	29	100 %	100 %	100 %
2001/02			2002/03					
Letnik	D smer	S smer	Letnik	D smer	S smer	D	S	Skupaj
1.	20	32	2.	9	24	45 %	75 %	63,5 %
2.	19	37	3.	14	31	73,7 %	83,8 %	80,4 %
3.	20	27	4.	17	20	85 %	74,1 %	78,7 %
4.	18	28	abs.	18	28	100 %	100 %	100 %
2002/03			2003/04					
Letnik	D smer	S smer	Letnik	D smer	S smer	D	S	Skupaj
1.	38	33	2.	22	27	58 %	82 %	69 %
2.	14	32	3.	11	23	79 %	72 %	74 %
3.	19	38	4.	14	32	74 %	84 %	81 %
4.	22	24	abs.	22	24	100 %	100 %	100 %
2003/04			2004/05					
Letnik	D smer	S smer	Letnik	D smer	S smer	D	S	Skupaj
1.	32	33	2.	20	26	62,5 %	78,8 %	70,7 %
2.	22	36	3.	13	25	59,1 %	69,4 %	65,5 %
3.	16	27	4.	11	22	68,7 %	81,5 %	76,7 %
4.	15	36	abs.	15	36	100 %	100 %	100 %

V primerjavi s predhodnim je bila prehodnost v študijsko leto 2003/04 nekoliko boljša v prvem in tretjem letniku (za 6,5 % oziroma za 2,3 %), nekoliko slabša v drugem letniku (za 6,4 %). Pri prvem in tretjem letniku opazamo bistveno boljšo prehodnost pri študentih S smeri, v drugem letniku pa pri študentih D smeri.

2.4 Diplomanti v obdobju 1997/98-2004/05

Število diplomantov se je zelo povečalo v študijskih letih od 1998/99 do 2001/02 predvsem zaradi absolventov izrednega študija, ki so se v tretji letnik enopredmetnega študijskega programa vpisovali od študijskega leta 1996/97 naprej.

Tabela 5: Diplomanti v obdobju od študijskega leta 1997/98-2004/05

	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	Skupaj
Diplomanti	17	69	78	50	71	40	43	55	423

3 PODIPLOMSKI ŠTUDIJ

Ker oddelek še ni imel svojega podiplomskega študijskega programa, se je dogovoril z Oddelkom za sociologijo za skupno izvajanje magistrskega študija kandidatov iz bibliotekarstva. Prvi kandidati so se na ta skupni program dveh oddelkov vpisali v študijskem letu 1994/95. Oddelek se je za to obliko sodelovanja odločil, da bi svojim študentom čim prej omogočil nadaljevanje študija, hkrati pa je tudi že pripravljaval samostojen študijski program za podiplomski študij. Prvo zamisel o podiplomskem študijskem programu je oddelek posredoval Filozofski fakulteti že leta 1989. Program je bil odobren 1996. leta. Vpis pa je bil takoj naslednje leto. Študij je sofinanciralo Ministrstvo za visoko šolstvo. Na oddelku se je od leta 1993 izvajal tudi doktorski študij. Prvi zagovor doktorske disertacije je bil 1995. leta.

5 PEDAGOŠKO DELO NA ODDELKU:1997/98-2004/05

5. 1 Pedagoško delo na Oddelku v študijskem letu 1997/98

V študijskem letu 1997/98 so pedagoški program izvajali redno zaposleni in zunanji sodelavci. Redno zaposleni so bili: dva učitelja (redni profesor in docent) in dve asistentki. Pri izvajanju programa je sodelovalo še 21 zunanjih sodelavcev. Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ) je za študijsko leto 1997/98 sicer odobrilo zaposlitev še enega učitelja, vendar zaposlitev zaradi skoraj sočasne prepovedi zaposlovanja v javnem sektorju ni bila realizirana. V študijskem letu 1998/99 je oddelek dobil odobreno zaposlitev učitelja za računalništvo in stažistke-asistentke za računalništvo. Obe zaposlitvi sta bili realizirani, tako da je bil oddelek v novem študijskem letu kadrovsko okrepljen. Za redno in nemoteno izvajanje pedagoškega procesa pa je bilo potrebno zaposliti še več učiteljev. Oddelek si je prizadeval za redno zaposlitev še treh do štirih učiteljev. Šele takšna kadrovska zasedba naj bi na oddelku za silo normalizirala položaj.

Oddelek za bibliotekarstvo je v študijskem letu 1996/97 pričel z izvajanjem programa samostojnega študija bibliotekarstva ob hkratni ukinitvi dvopredmetnega študija po "B" programu. S tem se je obseg pedagoškega dela povečal, in to je postavilo tudi nove zahteve izvajalcem programa. Hkrati s pričetkom izvajanja samostojnega študija je bil razpisan tudi program izrednega enopredmetnega študija v III. letniku za (dvopredmetne) diplomante knjižničarstva na bivši Pedagoški akademiji. Za program je bilo izredno zanimanje. V prvem razpisnem letu se je na 40 razpisanih mest prijavilo 110 kandidatov. Po izbirnem postopku in nekoliko povečanem številu vpisanih mest, je bilo vpisanih 58 kandidatov. Zanimanje v drugem razpisnem letu 1997/98 je bilo nekoliko manjše. V 3. letnik se je vpisalo 26 izrednih študentov.

Za izredni študij so bila ob petkih popoldan in sobotah organizirana predavanja iz vseh predmetov. Prehodnost je bila zelo visoka, saj so se v obeh letih vpisali v višji letnik skoraj vsi vpisani študentje.

V teku študijskega leta je Oddelek za bibliotekarstvo dobil soglasje za organiziranje podiplomskega študija, in smo za študijsko leto 1997/98 ta študij prvič že razpisali. Vpisalo se je 9 študentov.

V študijskem letu 1997/98 je diplomiralo 10 študentov na "A" smeri študija in 5 študentov na "B" smeri, še po starem "B" programu pa je študij zaključilo 10 študentov. Na "S" smeri študija sta študij z diplomno zaključila 2 izredna študenta.

V tem študijskem letu je tudi uspešno doktorirala ena doktorantka, ki je tako postala tretji doktor bibliotekarstva, ki si je ta naziv pridobil s študijem v Sloveniji na Oddelku za bibliotekarstvo.

5.1.1 Problemi pri izvajanju pedagoškega procesa

V študijskem letu 1997/98 je Oddelek zaključil izvajanje drugega letnika novega programa samostojnega študija bibliotekarstva. Pri tem so bili problemi glede financiranja rednega dodiplomskega študija s strani Ministrstva za šolstvo in šport.

Problematika financiranja se je pokazala predvsem na naslednjih področjih.

- **Nefinanciranje predavanj nekaterih zunanjih sodelavcev oddelka**, ki so izvajali predmete z manjšim obsegom ur. Ti učitelji so prihajali iz prakse, ki je nujno potrebna za uspešno pedagoško delo pri predmetih, ki so jih izvajali.
- **Neprižnavanje statusa laboratorijskih vaj.** Pri vrsti predmetov na oddelku je bilo potrebno vaje izvajati v manjših skupinah po 15 študentov, ker je šlo za individualno delo s študenti. Ti predmeti so bili strokovno bibliotekarski (Bibliografija, Klasifikacija, Bibliotekonomija), ki so že v osnovnem VIP - ob ustanovitvi oddelka - imeli priznane laboratorijske vaje. Pozneje je MŠŠ iz neznanih razlogov te vaje spremenilo v seminarske vaje, to je v skupinah po 30 študentov. Druga skupina predmetov, kjer so bile laboratorijske vaje nujne, so računalništvo in informacijski predmeti. Pri teh predmetih so se izvajale vaje z uporabo računalnikov in jih ni bilo mogoče izvajati v skupinah po 30 študentov. Od vseh informacijsko-računalniških predmetov so bile priznane kot laboratorijske samo vaje pri računalništvu, ne pa pri predmetih Informacijska tehnologija, Avtomatizacija poslovanja knjižnic, Podatkovne zbirke. Kljub številnim vlogam in intervencijam je MŠŠ vztrajalo, da laboratorijskih vaj oddelku ne bo financiralo.
- **Nefinanciranje ur predavanj, ki so se zaradi uveljavljanja samostojnega študijskega programa uvedle na novo.** Z izvajanjem samostojnega študijskega programa, ki je obsegalo približno dvojno število pedagoških ur dvopredmetnega programa, se je pojavil že v študijskem letu 1996/97 in 1997/98 minus pri financiranju, ker MŠŠ povečanja pedagoških ur ni upoštevalo. Ta problem je ostal aktualen tudi v naslednjih dveh študijskih letih, ko je oddelek začel izvajati 3. in 4. letnik samostojnega študija.

- **Pomanjkanje lektorjev.** Po študijskem programu oddelka naj bi študentje, poleg obveznih lektorskih vaj iz angleščine v 1. in 2. letniku, poslušali lektorske vaje iz jezika po izbiri v 4. letniku. Pri izvajanju teh lektorskih vaj se je oddelek srečeval z nepremostljivimi težavami, ker nam jezikovni oddelki na FF niso mogli zagotoviti lektorjev. Zato je bilo sklenjeno, da se lektorskih vaj iz drugega jezika do nadaljnjega ne izvaja.

5.2 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 1998/99

Pedagoški program so izvajali redno zaposleni trije učitelji (redni profesor in dva docenta) ter dve asistentki in zunanji sodelavci. Velik napredek pri izvajanju pedagoškega procesa je bila zaposlitev docentke za računalništvo, kar je uspelo po večletnih prizadevanjih. Na novo je bila zaposlena tudi stažistka asistentka za področje računalništva, tako da je bilo področje zadovoljivo pokrito in bi se lahko v prihodnjih študijskih letih razvijalo skladno z napredkom stroke. Pri izvajanju programa je sodelovalo še 21 zunanjih sodelavcev. Za redno in nemoteno izvajanje pedagoškega procesa bi oddelek moral zaposliti še nekaj učiteljev.

V tem letu je na oddelku študiralo 65 izrednih študentov, med njimi je bilo 15 diplomantov Pedagoške akademije. Oddelek je tudi to leto za izredne študente organiziral predavanja iz vseh predmetov, ki so jih poslušali redni študentje. Obseg predavanj je bil skrčen na nekaj več kot polovico ur in organiziran v štirih blokih. Po vsakem bloku so študentje lahko delali izpite iz predmetov, ki so jih poslušali. Prehodnost izrednih študentov je bila zelo visoka, saj so se v višji letnik praviloma vpisali skoraj vsi študentje.

V študijskem letu 1998/99 je diplomiralo 32 študentov na "A" smeri študija, 5 študentov na "B" smeri. Po starem "B" programu študija, ko za zaključek ni bilo potrebno diplomsko delo, pa je študij zaključilo 6 študentov. Na "S" smeri študija je diplomiralo 32 izrednih študentov. Uspešno sta v tem študijskem letu doktorirala dva doktoranta.

5.2.1 Problemi pri izvajanju pedagoškega procesa

V študijskem letu 1998/99 je oddelek zaključil izvajanje tretjega letnika novega programa samostojnega študija bibliotekarstva. Problemi glede financiranja rednega dodiplomskega študija s strani Ministrstva za šolstvo in šport še vedno niso bili rešeni.

5.3 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 1999/2000

Pedagoški program so v študijskem letu 1999/2000 v zimskem semestru izvajali trije učitelji (en redni profesor in dva docenta) ter dve asistentki. V letnem semestru je oddelek zaposlil še docentko dr. Vlasto Zabukovec in docenta dr. Miha Kovača, ki je nadomestil upokojenega rednega profesorja dr. Martina Žnideršiča. Poleg teh redno zaposlenih je pri pedagoškem procesu sodelovalo še 21 zunanjih sodelavcev. V tem študijskem letu je zaključila program enopredmetnega študija prva generacija rednih študentov, vpisanih leta 1996.

Na podiplomski študij se je v tem letu vpisalo 11 študentov. Študij je bil organiziran na treh usmeritvah: bibliotekarstvu, knjigarstvu in splošni informatiki.

V študijskem letu 1999/2000 je diplomiralo 78 absolventov: na enopredmetni smeri 33, na dvopredmetni smeri pa 45.

Dotedanji enopredmetni in dvopredmetni program je bil prenovljen v skladu z zahtevami za nabirno-izbirni sistem. Oddelek je pripravil tudi nov študijski program za izpopolnjevanje za šolske knjižničarje. Program je bil poslan v sprejem ustrezni komisiji za dodiplomski študij.

Prenovljen je bil tudi program podiplomskega študija, tako da je bil usklajen z zahtevami nabirno-izbirnega sistema ter dopolnjen z novimi izvajalci in predmeti.

5.3.1 Problemi pri izvajanju pedagoškega procesa

Problemi pri izvajanju študijskih programov so še vedno isti kot prejšnja leta: neustrezno financiranje, težave zaradi premajhnega števila redno zaposlenih, nepriznavanje statusa laboratorijskih vaj, neustrezni prostori za zaposlene.

5.4 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 2000/01

Pedagoški program so v študijskem letu 2000/01 v zimskem semestru izvajali štirje redno zaposleni učitelji ter dve asistentki, v letnem semestru pa je oddelek zaposlil še docentko dr. Majo Žumer. Poleg redno zaposlenih je sodelovalo pri pedagoškem procesu še vedno 20 zunanjih sodelavcev.

Oddelek je izvajal organiziran študij za izredne študente 1. in 4. letnika. V prvem letniku je bilo vpisanih 15 študentov, v četrtem pa 22.

Na podiplomski študij se je v tem letu vpisalo 15 študentov.

V študijskem letu 2000/01 je diplomiralo 50 absolventov: na enopredmetni smeri 27, na dvopredmetni 23.

Študijski program za izpopolnjevanje za šolske knjižničarje je bil potrjen na Komisiji za dodiplomski študij in naj bi ga začeli izvajati v naslednjem študijskem letu.

5.5 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 2001/02

Redno zaposlenih, ki so izvajali pedagoški program, je bilo v študijskem letu 2001/2002 šest učiteljev ter dve asistentki. Poleg redno zaposlenih je sodelovalo pri pedagoškem procesu še 13 pogodbenih sodelavcev.

Oddelek je izvajal organiziran študij za izredne študente 1., 2. in 4. letnika. V prvem letniku je bilo vpisanih 22 študentov, v drugem 11 in v 4. letniku 22 študentov. Predavanja so bila tako kot prejšnja leta ob petkih in sobotah iz vseh predmetov, ki so jih poslušali redni študenti, le da je bil obseg predavanj skrčen na dobro tretjino.

Na podiplomski študij se je v tem letu vpisalo 15 študentov v 1. letnik in 15 študentov v 2. letnik. Študij je bil organiziran na treh usmeritvah: bibliotekarstvu, knjigarstvu in splošni informatiki. Za naslednje študijsko leto pa je bila v pripravi nova usmeritev: zgodovina knjige.

V študijskem letu 2001/02 je diplomiralo 71 absolventov: na enopredmetni smeri 36, na dvopredmetni 35.

V tem študijskem letu je študijski program za šolske knjižničarje zaključila prva generacija 30 vpisanih šolskih knjižničarjev.

Problemi pri izvajanju študijskih programov so bili še vedno isti kot prejšnja leta: neustrezno financiranje, težave zaradi premajhnega števila redno zaposlenih, nepriznavanje statusa laboratorijskih vaj, neustrezni prostori za zaposlene.

5.5.1 Berčičeva nagrada

Ob 15-letnici oddelka in 75-letnici profesorja dr. Branka Berčiča je oddelek na seji 12. 12. 2001 sklenil vsako leto podeljevati »Berčičevo nagrado« za najboljše diplomsko delo. Senat FF je na seji 9. 1. 2002 sprejel sklep o podeljevanju Berčičeve nagrade na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Prva podelitev je bila 11. februarja 2002.

5.6 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 2002/03

Pedagoški program so v študijskem letu 2002/03 izvajali redno zaposleni in zunanji sodelavci. Redno zaposlenih je bilo šest učiteljev in dve asistentki ter 14 pogodbenih sodelavcev, od teh so bili trije s Filozofske fakultete.

Oddelek je izvajal organiziran študij za izredne študente 1., 2. in 3. letnika. Na izrednem študiju je bilo vpisanih 53 študentov.

Na podiplomski študij se je v tem letu vpisalo v 1. letnik 15 študentov, v drugi letnik pa 16 študentov. Študij je organiziran na treh usmeritvah: bibliotekarstvu, knjigarstvu in splošni informatiki. Študijski program za usmeritev Zgodovina knjige je bil poslan v sprejem na Komisijo za podiplomski študij Univerze v Ljubljani.

V študijskem letu 2002/03 je diplomiralo 40 absolventov: na enopredmetni smeri 27, na dvopredmetni smeri 13.

Študijski program za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva za šolske knjižničarje je obiskovalo 30 udeležencev.

5.7 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 2003/04

Pedagoški program so v študijskem letu 2003/04 izvajali redno zaposleni in zunanji sodelavci. Redno zaposlenih je bilo šest učiteljev in dve asistentki ter 14 pogodbenih. To razmerje se je spremenilo februarja 2004, ko je docent dr. Primož Južnič sklenil redno delovno razmerje. Vendar pa je bil Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo še vedno eden najbolj kadrovske podhranjenih na FF, saj je imel poleg Oddelka za muzikologijo edini na FF manj kot deset redno zaposlenih predavateljev, medtem ko je po številu študentov spadal med srednje velike oddelke.

Oddelek je poleg rednega študija izvajal izredni študij za 2. in 3. in 4. letnik. Vpisanih je bilo 58 študentov.

Na podiplomski študij se je v tem letu vpisalo v 1. letnik 16 študentov, drugi letnik pa 11 študentov. Žal usmeritev Zgodovina knjige še vedno ni bila potrjena na Svetu za visoko šolstvo.

V študijskem letu 2003/04 je diplomiralo 43 absolventov: na enopredmetni smeri 30, na dvopredmetni smeri 13.

Na oddelku je bilo v tem študijskem letu 13 zagovorov magisterijev in 2 zagovora doktorata.

Študijski program za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva je obiskovalo 32 udeležencev iz šolskih knjižnic.

V študijskem letu 2003/2004 se je oddelek začel intenzivno ukvarjati z reformo študijskega programa v skladu z Bolonjsko deklaracijo. Do septembra je bil pripravljen okvirni osnutek programa, namenjenega širši diskusiji med učitelji in nato v strokovni javnosti. Pri tem je bilo v pomoč dejstvo, da je oddelek skupaj z univerzami Paris X, Oxford Brookes in Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur, Leipzig v okviru programa Erasmus uspel pridobiti sredstva za razvoj skupnega kurikula za študij založništva.

5.7.1 Problemi pri izvajanju pedagoškega procesa

Problemi pri izvajanju študijskih programov so bili še vedno isti kot prejšnja leta: neustrezno financiranje, težave zaradi premajhnega števila redno zaposlenih, nepriznavanje statusa laboratorijskih vaj, neustrezni prostori za zaposlene. Oddelek ni le eden najbolj kadrovske podhranjenih na FF, ampak se v študijskem letu 2003/04 uvršča na žalostno zadnje mesto po kvadratnih metrih kabinentnih površin na zaposlenega učitelja.

5.8 Pedagoško delo na oddelku v študijskem letu 2004/05

V študijskem letu 2004/05 je redni študij na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo potekal tekoče in brez zapletov; tako število vpisanih študentov kot število diplomantov se je gibalo v okviru dolgotrajnih povprečij. Največjo težavo predstavlja pomanjkanje redno zaposlenih učiteljev, saj za več kot 250 rednih, izrednih in podiplomskih študentov skrbi le 7 redno zaposlenih učiteljev, kar povzroča probleme predvsem pri izvajanju tutorstev in mentorstev. Dodatne težave pri izvajanju rednega študija povzročata tudi pomanjkanje čitalniških mest, računalniških učilnic in brezžičnega interneta na fakulteti. Na oddelku smo te težave vsaj deloma rešili sami tako, da smo enega od kabinetov predelali v čitalnico (kar smo lahko storili zato, ker smo uspeli pridobiti prostor za dodaten kabinet). Nameravali smo tudi sami kupiti računalnike ter predavalnice, v katerih izvajamo predavanja in vaje, opremiti z brezžičnim internetom, a smo od tega odstopili, ker je vodstvo fakultete zagotovilo, da bo za brezžični internet poskrbela fakulteta.

V tem letu smo začeli tudi s sistematičnim izvajanjem študijske prakse in z vzpostavljanjem sistema mentorjev po knjižnicah. Uspešno smo izvedli tudi študijsko prakso na knjižnem sejmu. Trije naši študenti so študirali v tujini v okviru programa Socrates Erasmus, dve študentki iz tujine (v okviru sodelovanja oddelka z univerzama Paris X in Oxford Brookes) pa sta pri nas

opravljali delovno prakso in pripravljali magistrsko oziroma diplomsko nalogo. Na pedagoškem področju so bili mednarodno aktivni tudi člani oddelka, saj smo v okviru programa Socrates-Erasmus skupaj z univerzami Paris X, Oxford Brookes in HTWK Leipzig pripravljali skupen evropski podiplomski študij založništva. Trije člani oddelka so tudi soavtorji bele knjige o evropskem študiju bibliotekarstva in informacijske znanosti, ki jo je v okviru programa Socrates-Erasmus pripravila Royal School for Library and Information Science iz Kopenhagna.

V tem letu nismo vpisali študentov v prvi letnik izrednega študija in zabeležili smo upad števila podiplomskih študentov približno za polovico, domnevamo, da zaradi pričakovanja novih bolonjskih podiplomskih študijskih programov.

Potrjeni so bili naši dodiplomski in podiplomski bolonjski študijski programi. V naslednjih nekaj letih nas čaka operacionalizacija konkretnih učnih načrtov.

6 VIRI

Letna poročila Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Zbornik razprav : 10 let Oddelka za bibliotekarstvo : 1987-1997. 1998.

Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo.

Zbornik Filozofske fakultete : 1919-1999. 2000. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

dr. Marija Petek

PEDAGOŠKI DELAVCI, KI SO SODELOVALI NA ODDELKU ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO: 1998-2006

IZVLEČEK

S kratkimi biografijami so predstavljeni pedagoški delavci, ki so sodelovali v pedagoškem procesu na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v obdobju od 1998. do 2006. leta. Biografije so razvrščene po abecedi priimkov; obsegajo rojstne podatke, podatke o izobrazbi, delovnih izkušnjah in o predmetih, ki jih predavajo in/ali pri katerih izvajajo vaje. Čeprav se je število pedagoških delavcev na oddelku povečalo, kadrovske težave niso zadovoljivo rešene.

1 UVOD

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je bil ustanovljen leta 1987 na Filozofski fakulteti (FF) Univerze v Ljubljani. Takrat se je imenoval Oddelek za bibliotekarstvo in je na Slovenskem omogočil univerzitetni študij bibliotekarstva s štiriletnim programom. Ker je bil ob ustanovitvi na oddelku redno zaposlen en sam učitelj, so bili potrebni tudi zunanji sodelavci. Število pedagoških delavcev se je počasi povečevalo, danes je na oddelku redno zaposlenih 7 učiteljev, 2 asistentki, bibliotekarka in tajnica ter 2 učiteljici v dopolnilnem delovnem razmerju.

2 ZGODOVINA IZOBRAŽEVANJA

Izobraževanje slovenskih knjižničarskih delavcev nima dolge zgodovine. Prvo organizirano obliko predstavlja strokovni tečaj leta 1947 (Berčič, 1998). Redni študij knjižničarstva se je pričel na takratni Pedagoški akademiji (PA, danes Pedagoška fakulteta) v Ljubljani leta 1964/65; trajal je dve leti in

je bil dvopredmeten. V študijskem letu 1987/88 se je študij prenesel na FF v Ljubljani.

Septembra 1987 je bil ustanovljen Oddelek za bibliotekarstvo, ki je začel izvajati štiriletni visokošolski dvopredmetni študij in v študijskem letu 1996/97 tudi samostojni enopredmetni študij. Magistrski študij je oddelek prvič razpisal za študijsko leto 1997/98, prvi kandidat je doktoriral leta 1995 (Žnideršič, 1998). Oddelek izvaja tudi izredni študij in od leta 2001/02 program za izpopolnjevanje šolskih knjižničarjev.

V študijskem letu 1990/91 je oddelek dobil svoje prostore v prenovljenem petem nadstropju FF, prej je študij namreč potekal na več lokacijah. Čeprav se je oddelek širil, ima še danes prostorske težave.

3 PEDAGOŠKI DELAVCI NA ODDELKU ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je svoje poslanstvo začel z enim samim redno zaposlenim visokošolskim učiteljem, dr. Brankom Berčičem, ki je bil hkrati tudi prvi predstojnik. V letu 1998 sta bila na oddelku redno zaposlena 2 učitelja, 2 asistentki, bibliotekarka in tajnica (Žnideršič, 1998). Nato se je število učiteljev povečevalo, v študijskem letu 2000/01 je bilo že 5 redno zaposlenih učiteljev, v študijskem letu 2001/02 6 in v študijskem letu 2003/04 7, ko redno delovno razmerje sklene zunanji sodelavec. Danes je na oddelku 7 redno zaposlenih učiteljev, 2 asistentki, bibliotekarka in tajnica; od študijskega leta 2005/06 sta zaposleni tudi 2 učiteljici v dopolnilnem delovnem razmerju s petinsko zaposlitvijo. Pri izvajanju študija sodelujejo številni zunanji sodelavci, vendar kadrovske težave niso zadovoljivo rešene, potrebna so nova učiteljska in asistentska delovna mesta.

3.1 Biografije pedagoških delavcev, ki so sodelovali na oddelku v obdobju od 1998. do 2006. leta

S kratkimi biografijami so predstavljeni pedagoški delavci, ki so sodelovali v obdobju 1998-2006 pri dodiplomskem študiju (rednem in izrednem), podiplomskem študiju in pri izobraževanju za šolske knjižničarje. Biografije so razvrščene po abecedi priimkov; vsebujejo rojstne podatke, podatke o diplomah, magisteriju in doktoratu, o službovanju in predmetih, ki jih predavajo in/ali pri katerih izvajajo vaje.

AMBROŽIČ dr. Melita (Mislinja, 7. 3.1956)

Diplomirala je leta 1979 na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN, danes Fakulteti za družbene vede) v Ljubljani, in sicer iz političnih ved. Leta 1993 je magistrirala iz bibliotekarstva na zagrebški univerzi, kjer je tudi doktorirala leta 1999. Leta 1979 se je zaposlila v Knjižnici in dokumentaciji FSPN (danes Osrednji družboslovni knjižnici Jožeta Goričarja) kot dokumentalistka, 1985. je postala predstojnica knjižnice. Od leta 1991 je zaposlena v NUK-u, najprej kot svetovalka za izobraževanje, od leta 1999 vodja Bibliotekarskega izobraževalnega centra in danes pomočnica ravnatelja za knjižnični sistem Univerze v Ljubljani. Prejela je Čopovo diplomu (leta 1992) in nagrado Kalanovega sklada (leta 2001). Med leti 2000-05 je bila urednica Knjižnice, od leta 2005 predseduje ZBDS in aktivno sodeluje v IFLI. Ima naziv docentke za področje bibliotekarstva.

Z oddelkom je začela sodelovati pogodbeno v študijskem letu 1993/94 kot predavateljica za Visokošolske knjižnice, Knjižnični management (2002/03-2004/05 po en semester), Sodobna organiziranost bibliotekarstva II. – raziskave (2002/03-2003/04 po en semester). Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter izpopolnjevanju šolskih knjižničarjev. Od študijskega leta 2005/06 naprej ima na oddelku petinsko zaposlitev.

BERČIČ dr. Branko (Šmalčja vas pri Šentjerneju, 12. 1. 1927)

Diplomiral je leta 1950 na slavistiki FF v Ljubljani, kjer je tudi doktoriral iz literarnih znanosti leta 1965. Leta 1951 se je zaposlil v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) v Ljubljani, od 1962. je bil vodja Rokopisnega oddelka. V letih 1969-73 je deloval v Republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo. Od 1972. dalje je bil ponovno zaposlen v NUK-u, najprej kot vodja Bibliotekarskega strokovnega in raziskovalnega centra, nato pomočnik ravnatelja in ravnatelj med leti 1976-80. Od 1981. je pogodbeno predaval na PA v Ljubljani, kjer se je leta 1983 redno zaposlil. Med drugim je bil predsednik Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije in predsednik Skupnosti jugoslovan-skih nacionalnih knjižnic, od 1958. do 1962. leta je urejal Knjižnico. Prejel je Čopovo diplomu (1967) in nagrado Kalanovega sklada (1987 in 1989). Leta 1988 je bil izvoljen za rednega profesorja za področje bibliotekarstva, 1991. je prejel naziv zaslužni profesor ljubljanske univerze.

Na Oddelku za bibliotekarstvo je bil redno zaposlen v letih 1987-1990, ko se je upokojil; bil je tudi prvi predstojnik. Predaval je Osnove bibliotekarstva in Primerjalno bibliotekarstvo. Od 1998. sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju. Ob njegovi 75-letnici se je oddelek odločil, da vsako leto podeli Berčičevo nagrado za najboljše diplomsko delo.

DIMEC dr. Jure (Ljubljana, 12. 3. 1953)

Diplomiral je iz biologije na Biotehniški fakulteti v Ljubljani leta 1981, magistriral 1988. na Medicinski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 1995 tudi doktoriral iz medicinskih znanosti. Magistrska in doktorska disertacija sta s področja informatike. Od leta 1981 je zaposlen na Inštitutu za biomedicinsko informatiko Medicinske fakultete v Ljubljani kot predavatelj za Biomedicinsko informatiko. Ima naziv docenta za področje informacijske znanosti. Z Oddelkom za bibliotekarstvo sodeluje pogodbeno od študijskega leta 1991/92, pri rednem študiju predava Informatiko II, Podatkovne zbirke II in Računalniško komuniciranje; sodeluje tudi pri izrednem in podiplomskem študiju.

DOLINAR dr. France Martin (Sušine na Hrvaškem, 11. 11. 1941)

Diplomiral je na Teološki fakulteti v Ljubljani leta 1968 in doktoriral leta 1977 iz cerkvene zgodovine na rimski papeški univerzi Gregoriana, ki mu je podelila tudi bronasto medaljo. V Vatikanu je 1976. diplomiral iz arhivistike in leta 1977 iz paleografije in diplomatike. V letih 1973-77 je bil vicerektor nemškega študijskega zavoda Teutonicum v Rimu. Od leta 1977 do leta 1987 je bil vodja Nadškofijskega arhiva v Ljubljani in prvi predstojnik Inštituta za zgodovino Cerkve. V obdobju od leta 1987 do 2004. je bil zaposlen v Arhivu Republike Slovenije kot svetovalec direktorja; od leta 1993 je svetovalec vlade za starejše gradivo in za koordinacijo evidentiranja arhivskega gradiva v tujih arhivih, ki je pomembno za slovensko zgodovino; od 1990. pri Arhivskem društvu Slovenije ureja zbirko Viri; od leta 1999 je nacionalni koordinator za področje zgodovinopisja. Na Oddelku za zgodovino FF je v letih 1994-2001 predaval Zgodovino Evrope od 16. do 18. stoletja. Leta 2000 je bil izvoljen v naziv rednega profesorja za občo zgodovino novega veka in je vodilni slovenski strokovnjak za področje zgodovine knjižnic.

Na Oddelku za bibliotekarstvo pogodbeno predava Razvoj bibliotekarstva od študijskega leta 1996/97 naprej, Uvod v znanstveno delo I. je predaval od študijskega leta 1997/98 do 2004/05. Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter pri izobraževanju šolskih knjižničarjev.

DULAR dr. Anja (Ljubljana, 31. 7. 1950)

Diplomirala je leta 1974 iz arheologije na FF v Ljubljani, doktorirala iz bibliotekarstva na FF leta 2000. Od leta 1980 je zaposlena v knjižnici Narodnega muzeja Slovenije v Ljubljani, od 1994. je vodja knjižnice. Leta 1987 je prejela nagrado Kalanovega sklada. Ima naziv docentke za področje

bibliotekarstva. Z oddelkom sodeluje pogodbeno od študijskega leta 2003/04 kot predavateljica za Razvoj tiskarstva in knjige pri rednem in izrednem študiju.

DULAR dr. Franja glej DULAR dr. Anja

GOLOB dr. Nataša (Celje, 25. 5. 1947)

Diplomirala je iz umetnostne zgodovine na FF v Ljubljani leta 1973, kjer je tudi magistrirala 1984. in doktorirala 1986. leta. V letih 1970-72 je pogodbeno delala v Moderni galeriji v Ljubljani, v letih 1974-78 je bila samostojna književna prevajalka, od leta 1987 je zaposlena na Oddelku za umetnostno zgodovino na FF. V letih 1987-89 je predavala umetnostno zgodovino na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Med drugim je bila od leta 1993 do leta 1998 zunanja svetovalka v svetu direktorjev Mednarodnega centra za srednjeveško umetnost v New Yorku. Ima naziv redne profesorice za občo umetnostno zgodovino. Med leti 1993-94 je bila prodekanica za študijske zadeve FF, od leta 1993 do 1995. predstavnica FF v univerzitetnem svetu, od leta 1996 do leta 2000 pa predstojnica Oddelka za umetnostno zgodovino FF. Prevaja strokovna besedila za ikonografijo, za zgodovino srednjeveških knjižnic in zgodovino hebrejske pismenosti v srednjem veku. Leta 1994 je prejela odličje svetega Bernarda in 1998. odličje ljubljanske univerze. Z Oddelkom za bibliotekarstvo sodeluje od študijskega leta 1996/97 in predava Kodikologijo pri rednem, izrednem in podiplomskem študiju.

JAKOŠ mag. Zorka (Celje, 21. 3. 1956)

Diplomirala je leta 1980 iz angleškega in nemškega jezika s književnostima na FF v Ljubljani. Kot Fullbrightova štipendistka je magistrirala na City University of New York in pridobila naziv magistricice didaktike poučevanja angleškega jezika. V letih 1980-81 in 1985-90 je poučevala na Centru za tuje jezike, kjer se je specializirala za poslovno angleščino; na RTV Ljubljana je delala kot prevajalka v obdobju od leta 1981 do leta 1984. Leta 1989 je bila izvoljena za lektorico za angleški jezik. Med leti 1989-91 je poučevala na Višji šoli za zdravstvene delavce, Višji socialni šoli in na Gradbeni fakulteti v Ljubljani. Od leta 1991 je zaposlena na Oddelku za germanske jezike in književnosti FF (danes Oddelek za anglistiko in amerikanistiko), kot lektorica na Oddelku za geografijo in Oddelku za bibliotekarstvo. Z Oddelkom za bibliotekarstvo sodeluje od študijskega leta 1992/93 kot predavateljica za Angleščino, Angleščino I in Angleščino II.

JAKŠE UJČIČ Majda glej UJČIČ Majda

JUŽNIČ dr. Primož (Beograd, 1. 7. 1954)

Diplomiral je leta 1977 na FSPN v Ljubljani iz sociologije in tam tudi magistriral 1983. leta; doktoriral je leta 1999 iz bibliotekarstva na FF v Ljubljani. V obdobju od leta 1977 do 1982. je bil zaposlen na Centru za razvoj Univerze v Ljubljani, med leti 1982-86 je bil vodja Osrednje družboslovne knjižnice Jožeta Gričarja, med leti 1986-88 svetovalec direktorja za informatiko na Zavodu SRS za družbeno planiranje, v obdobju od leta 1988 do leta 1990 vodja Plansko razvojnega oddelka Raziskovalne skupnosti Slovenije. V letih od 1990. do 1993 je bil predstojnik Centralne medicinske knjižnice v Ljubljani. Od 1993. do 1995. je bil ekspert za informatiko pri Evropski komisiji v Bruslju, od 1995. do leta 2000 vodja Računalniškega centra Univerze v Ljubljani in od leta 2001 do leta 2004 vodja Centra za informatiko in knjižnico na Veterinarski fakulteti v Ljubljani. Prejel je nagrado Kalanovega sklada za leto 1994. Leta 2005 je bil izvoljen v naziv izrednega profesorja za področje bibliotekarstva. Leta 2006 je gostoval na City University v Londonu. Med drugim je predsednik Komisije za knjižnično in informacijsko dejavnost Agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Z oddelkom je pričel sodelovati pogodbeno v študijskem letu 1992/93, redno se je zaposlil februarja 2004. Rednim študentom predava Specialne knjižnice (od študijskega leta 1992/93), Bibliometrijo (od študijskega leta 1998/99), Primerjalno bibliotekarstvo (od študijskega leta 1999/00), Sodobno organiziranost bibliotekarstva II. – raziskave (od študijskega leta 2004/05), Uvod v znanstveno delo I. (od študijskega leta 2005/06); sodeluje tudi pri izrednem in podiplomskem študiju in je vodja katedre za bibliotekarstvo.

KANTE dr. Božidar (Preserje pri Komnu, 19. 5. 1951)

Diplomiral je leta 1977 iz filozofije in primerjalne književnosti na FF v Ljubljani, doktoriral iz filozofije leta 1995. V letih 1979-96 je bil zaposlen kot bibliotekar na Oddelku za filozofijo FF. Od 1996. na Pedagoški fakulteti v Mariboru predava estetiko in filozofijo umetnosti. Ukvarja se z filozofijami umetnosti, jezika in zgodovine in ima naziv rednega profesorja za filozofijo. Z Oddelkom za bibliotekarstvo je pri rednem študiju sodeloval v študijskih letih 1995/96-1998/99 kot predavatelj za Klasifikacijo, Klasifikacijo I in Klasifikacijo II, od študijskega leta 1998/99 do 1999/00 pa pri podiplomskem študiju.

KOBAL GRUM dr. Darja (Ljubljana, 22. 1. 1967)

Diplomirala je leta 1992 iz psihologije na FF v Ljubljani, kjer je tudi magistrirala 1995. in doktorirala 1997. leta. V letih 1993-97 je bila mlada raziskovalka na Pedagoškem inštitutu v Ljubljani, leta 1997 se je redno zaposlila na Oddelku za psihologijo FF, predava Motivacijo in emocije ter Psihologijo osebnosti. Na Fakulteti za farmacijo v Ljubljani predava Komunikacijo za farmacevte. Ima naziv docentke za občo psihologijo in se ukvarja predvsem z raziskovanjem samopodobe. Z Oddelkom za bibliotekarstvo sodeluje pogodbeno od študijskega leta 2000/01 kot predavateljica za Metodiko bibliotekarskega komuniciranja pri rednem in izrednem študiju ter pri izobraževanju šolskih knjižničarjev. Pri izrednem študiju je v študijskem letu 1998/99 predavala Kognitivno psihologijo I.

KOCIJAN dr. Gregor (Ljubljana, 9. 6. 1933)

Diplomiral je leta 1957 iz slavistike na FF v Ljubljani, kjer je 1983. tudi doktoriral. Bil je srednješolski profesor v Kranju in raziskovalec pri Kulturni skupnosti Slovenije. Od 1975. je predaval slovensko književnost na PA v Ljubljani, od 1988. tudi na PA v Mariboru. Leta 1993 je bil izvoljen v naziv rednega profesorja za zgodovino slovenske književnosti. Predaval je tudi na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo na FF. Upokojil se je leta 1999. Raziskoval je predvsem slovensko pripovedno prozo v 2. polovici 19. stoletja in začetku 20. stoletja ter odnose slovenskih bralcev do knjige. Z Oddelkom za bibliotekarstvo je sodeloval v študijskih letih 1988/89 do 1990/91, ponovno spet od študijskega leta 1998/99 predava Bibliografijo pri rednem in izrednem študiju ter sodeluje pri podiplomskem študiju.

KOVAČ dr. Miha (Ljubljana, 19. 4. 1960)

Diplomiral je leta 1984 iz primerjalne književnosti in sociologije na FF v Ljubljani, magistriral 1997. na FDV v Ljubljani: splošni management - socialni management in doktoriral 1999. iz bibliotekarstva na FF v Ljubljani. Leta 1985 se je zaposlil pri Mladini kot odgovorni urednik, 1988. v Državni založbi Slovenije in Mladinski knjigi kot glavni urednik. Leta 2001 je kot predavatelj gostoval na Brookes University v Oxfordu. Leta 2004 je bil izvoljen v naziv izrednega profesorja za področje knjigarstva. Na Oddelku za bibliotekarstvo se je redno zaposlil januarja 2000 kot predavatelj za Knjigarstvo I, II, III od študijskega leta 1999/00, Knjigarstvo IV od študijskega leta 2001/02 ter Razvoj tiskarstva in knjige od študijskega leta 2000/01 do 2002/03. Je vodja katedre za knjigarstvo, predstojnik oddelka je bil med od študijskega leta 2003/04 do 2005/06.

MARINKO dr. Irena (Ljubljana, 10. 11. 1953)

Diplomirala je leta 1977 iz angleškega in nemškega jezika s književnostma na FF v Ljubljani, magistrirala 1988. na Fakulteti za organizacijo dela v Mariboru in doktorirala 1998. iz bibliotekarstva na FF v Ljubljani. Od leta 1976 do leta 1978 je delala v Hermesu v zunanji trgovini, od 1978. do 1988. v NUK-u in od 1988. do 1990 v Izobraževalnem centru za tuje jezike. Od 1990. je predavateljica in ravnateljica Višje strokovne šole za poslovne sekretarje Leila d. o. o. v Ljubljani. Ima naziv docentke za področje bibliotekarstva. Z Oddelkom za bibliotekarstvo sodeluje od študijskega leta 1996/97 kot predavateljica za Angleščino, Angleščino I in Angleščino II.

MAVER dr. Jasna (Ljubljana, 2. 4. 1961)

Diplomirala je leta 1985 na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani, kjer je 1989. tudi magistrirala iz elektrotehnike in 1995. doktorirala iz računalniških znanosti. Dobila je študentsko nagrado za dosežke v letu 1982, dekanovo priznanje in študentsko Prešernovo nagrado leta 1985. V letih 1985-86 je bila pripravnica v Iskri Delti, v obdobju od leta 1986 do leta 1989 in od leta 1991 do leta 1996 mlada raziskovalka na Fakulteti za računalništvo in informatiko (FRI) v Ljubljani. V vmesnem obdobju (1990-91) je bila gostujoča raziskovalka na ameriški univerzi v Pensilvaniji. V letih 1996-98 je bila znanstvena sodelavka na FRI. Leta 2002 je prejela nagrado za najizvirnejši članek v reviji Pattern recognition. Leta 2003 je bila izvoljena v naziv izredne profesorice za področje računalništva in informatike.

Na Oddelku za bibliotekarstvo je zaposlena od oktobra 1998. Pri rednem študiju predava Avtomatizacijo poslovanja knjižnic, Računalništvo I in II, Informacijsko tehnologijo in Uvod v znanstveno delo II (od študijskega leta 2000/01). Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju (Teorija informacije, Načrtovanje podatkovnih zbirk, Raziskovalne metode v bibliotekarstvu) ter pri izobraževanju šolskih knjižničarjev. Sodeluje tudi z Laboratorijem za računalniški vid na FRI.

NOVLJAN dr. Silva (Novo mesto, 1. 6. 1949)

Diplomirala je leta 1971 iz knjižničarstva na PA v Ljubljani in 1976. iz pedagogike na FF v Ljubljani, doktorirala 1997. iz bibliotekarstva na FF v Ljubljani. V letih 1970-79 je bila zaposlena v enotah Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, od leta 1979 do leta 1989 kot vodja Pionirske knjižnice, od leta 1990 je zaposlena v NUK-u, od 1991. kot svetovalka za splošne knjižnice. Ukvarja se z organizacijo splošnih in šolskih knjižnic ter z branjem

in informacijsko pismenostjo. Prejela je Čopovo diplomu leta 1988 in štiri nagrade Kalanovega sklada: 1989, 1997, 2003 in 2005. Ima naziv docentke za področje bibliotekarstva.

Z oddelkom sodeluje pogodbeno od študijskega leta 1992/93 kot predavateljica za Splošne knjižnice (Splošnoizobraževalne knjižnice do 2002/03) in Šolske knjižnice; Sodobno organiziranost bibliotekarstva III. – teorijo je predavala v študijskem letu 2002/03 do 2004/05. Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter izobraževanju šolskih knjižničarjev. Od študijskega leta 2005/06 naprej ima na oddelku petinsko zaposlitev.

PETEK dr. Marija (Ljubljana, 27. 8. 1956)

Diplomirala je leta 1980 iz angleškega in nemškega jezika s književnostma na FF v Ljubljani, magistrirala iz bibliotekarstva na zagrebški univerzi leta 1994 in doktorirala 2004. iz bibliotekarstva na FF v Ljubljani. V letih 1981-2001 je bila zaposlena v Centralni tehniški knjižnici v Ljubljani kot katalogizatorica. Leta 1995 je bila na trimesečnem izpopolnjevanju v Nemčiji. Leta 1998 je pridobila strokovni naziv bibliotekarka specialistka in je asistentka za področje bibliotekarstva. Med drugim je bila članica Komisije za katalogizacijo pri ZBDS. Z oddelkom je začela sodelovati pogodbeno v študijskem letu 1996/97 pri Bibliotekonomiji, redno se je na oddelku zaposlila oktobra 2001., pri rednem študiju predava Bibliotekonomijo in izvaja vaje. V študijskem letu 2005/06 je sodelovala pri izrednem študiju, in sicer pri Bibliografiji.

PICIGA dr. Darja (Ljubljana, 2. 5. 1958)

Diplomirala je leta 1980 iz psihologije na FF v Ljubljani, 1985. je magistrirala iz psihologije na FF v Beogradu in 1990. doktorirala iz psihologije na ljubljanski FF. Od leta 1981 do leta 1982 je bila zaposlena kot učiteljica podaljšanega bivanja v osnovnih šolah Oskar Kovačič in Bičevje v Ljubljani; v obdobju 1982-2001 na Pedagoškem inštitutu v Ljubljani, najprej kot stažistka-raziskovalka, od 1983. kot raziskovalka, 1986. je bila pomočnica direktorja, od leta 1992 do 2001 vodja Centra za preučevanje kognicije in učenja. Med drugim je bila svetovalka direktorja Zavoda Republike Slovenije za šolstvo v Ljubljani, svetovalka vlade v Kabinetu podpredsednika vlade, svetovalka vlade in državna podsekretarka v Oddelku za mednarodno sodelovanje na Ministrstvu za znanost in tehnologijo. V letih 2001-05 je bila državna podsekretarka, od 2004. sekretarka v Uradu za znanost na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport. Od leta 2005 je vodja Službe za usklajevanje razvojne politike in strukturne sklade na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.

Leta 1992 je bila habilitirana v naziv docentke za razvojno psihologijo in 1997. v naziv docentke za pedagoško psihologijo. Z Oddelkom za bibliotekarstvo je sodelovala pogodbeno od študijskega leta 1996/97 do 2000/01, pri rednem študiju je predavala Študij uporabnikov do študijskega leta 1999/00, Razvojno psihologijo I do študijskega leta 1998/99, Kognitivno psihologijo do študijskega leta 1998/99 in Metodiko bibliotekarskega komuniciranja do študijskega leta 1998/99. V študijskem letu 1998/99 je sodelovala pri diplomskem študiju in do študijskega leta 2000/01 pri izrednem.

PODMENIK mag. Darka (Ljubljana, 6. 3. 1949)

Diplomirala je leta 1973 iz sociologije na FSPN v Ljubljani, kjer je leta 1985 magistrirala iz komunikoloških znanosti. Najprej je bila stažistka na FSPN v letih 1973-74 ter raziskovalka od leta 1983 do 1990. Med 1975-77 je bila zaposlena v Inštitutu za sociologijo in filozofijo v Ljubljani, ukvarjala se je s študijem alternativnih oblik institucionalnega življenja in dela z otroki. Med 1978-82 je bila profesorica samoupravljanja na Poklicni kovinarski šoli v Kopru. Po vrnitvi v Ljubljano je sodelovala pri raziskovalnem projektu o družbenoekonomskem položaju slovenske knjige. Od leta 1991 do 1992 je bila samostojna kulturna delavka - prevajalka, od 1993-95 je delala v Centru za razvoj Univerze v Ljubljani, od leta 1996 do leta 2006 je bila zasebna raziskovalka, zdaj je zaposlena na Inštitutu Nove revije v Ljubljani. Ima naziv asistentke in učiteljice veščin. Z oddelkom sodeluje pogodbeno od študijskega leta 1998/99 pri rednem in izrednem študiju kot predavateljica za Sociologijo množičnih medijev.

SPANRING dr. Jože (Češenik, Dob pri Domžalah, 19. 5. 1923)

Diplomiral je leta 1949 iz agronomije na zagrebški univerzi in doktoriral leta 1977 na Biotehniški fakulteti v Ljubljani. Od leta 1951 do upokojitve leta 1994 je služboval na Biotehniški fakulteti, od 1979. kot profesor za predmete poljedelstva in informatike z dokumentalistiko. Bil je idejni soustanovitelj Kmetijskega poskusnega centra Jablje leta 1954, med leti 1966-77 je bil predstojnik Katedre za poljedelstvo in pridelovanje krme, od leta 1969 do leta 1971 Oddelka za agronomijo. Bil je tudi soustanovitelj INDOK centra za biotehniko, ki ga je vodil v letih 1968-94. Izpopolnjeval se je v Nemčiji, na Nizozemskem in v ZDA. Od leta 1971 do leta 1999 je bil jugoslovanski koordinator projekta za uvajanje oljnih buč, od 1994. je vodil Slovensko komisijo za potrjevanje sort kmetijskih rastlin in semen. Na Radiu Ljubljana je več kot 30 let sodeloval pri Kmetijskih nasvetih. Prejel je Kidričevo nagrado

in Jesenkovo priznanje leta 1994. V naziv rednega profesorja je bil izvoljen leta 1979.

Z Oddelkom za bibliotekarstvo je sodeloval pogodbeno od študijskega leta 1988/89, in sicer pri rednem študiju kot predavatelj Dokumentalistike (do študijskega leta 1998/99) in Sistematične znanosti (v študijskih letih od 1995/06 do 1998/99), pri izrednem študiju pa do študijskega leta 1999/00 ter pri podiplomskem študiju do študijskega leta 2000/01.

ŠAUPERL dr. Alenka (Maribor, 15. 7. 1960)

Diplomirala je iz kmetijstva, smer sadjarstvo in vrtnarstvo leta 1984 na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, kjer je magistrirala iz kmetijstva leta 1994 in doktorirala leta 1999 iz bibliotekarstva in informacijske znanosti na School of Information and Library Science, University of North Carolina at Chapel Hill; kasneje je tam tudi gostovala kot predavateljica. Od leta 1985 do 1987 je bila zaposlena v Drogi Portorož, od leta 1987 do 1994 v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru kot vodja Matične službe. Leta 1995 je prejela Čopovo diplomu in 2001. nagrado Kalanovega sklada. Od julija 2005 do junija 2006 je bila predsednica sveta Osrednje humanistične knjižnice FF v Ljubljani. Leta 2005 je bila izvoljena v naziv izredne profesorice za področje bibliotekarstva. Kot predavateljica je leta 2005 gostovala tudi na Karlovi univerzi v Pragi.

Na Oddelku za bibliotekarstvo je zaposlena od avgusta 1994, predava Klasifikacijo, Klasifikacijo I, Klasifikacijo II, Sistematično znanosti (od študijskega leta 2001/02 Razvoj in sistematika znanosti) in Dokumentalistiko, vse od študijskega leta 1999/00. Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter izobraževanju šolskih knjižničarjev.

UJČIČ Majda (Ljubljana, 28. 4. 1933)

Diplomirala je iz biologije leta 1959 na takratni Naravoslovni fakulteti v Ljubljani, za diplomsko nalogo je prejela študentsko Prešernovo nagrado. V letih 1960-65 je bila profesorica biologije na osnovni šoli Antona Aškerca v Mariboru; zadnji dve leti je vodila šolsko knjižnico, v zadnjem letu je bila na omenjeni osnovni šoli tudi pomočnica ravnateljice. Od leta 1965 je delala kot katalogizatorica in klasifikatorica v Študijski knjižnici v Mariboru (danes UKM); od leta 1972 do leta 1982 kot bibliografka v NUK-u, od leta 1979 do leta 1982 je vodila Oddelka za bibliografijo; od leta 1982 do leta 1989 je bila zaposlena kot vodja Oddelka za nabavo in obdelavo v Knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani. Kot članica Komisije za katalogizacijo pri ZBDS je sodelovala pri nastajanju Veroninega dela Pravidnik i priručnik za izradbu abe-

cednih kataloga. Leta 1989 je bila habilitirana za docentko za Bibliografijo in Bibliotekonomijo.

Z Oddelkom za bibliotekarstvo je pričela sodelovati pogodbeno v študijskem letu 1987/88, marca 1989. se je redno zaposlila kot predavateljica za Bibliotekonomijo (do študijskega leta 2000/01) in Bibliografijo (do študijskega leta 1998/99). Pripravila je načrt razvoja oddelčne knjižnice in jo do leta 1996 tudi vodila. Upokojila se je februarja leta 1994. Bibliotekonomijo predava pri izrednem študiju in izobraževanju šolskih knjižničarjev.

URBANJA dr. Jože (Škrjančevo pri Radomljah, 15. 3. 1941)

Diplomiral je leta 1971 na Teološki fakulteti v Ljubljani in magistriral iz bibliotekarstva leta 1984 na zagrebški univerzi. Doktoriral je 1995. na FF v Ljubljani, in sicer kot prvi doktor na Oddelku za bibliotekarstvo. V letih 1975-87 je bil vodja knjižnice in INDOK centra na Visoki šoli za organizacijo dela v Kranju. Od leta 1987 do leta 1992 je vodil knjižnico na Visoki šoli za socialno delo v Ljubljani. Ukvarja se s teorijo bibliotekarske stroke, organiziranostjo in delovanjem knjižnic in knjižničarstva. Prejel je nagrado Kalanovega sklada za leto 1997. Iz nemščine prevaja teološko, filozofsko in družboslovno strokovno literaturo. Ima naziv docenta za področje bibliotekarstva. Med drugim je bil prodekan za študijske zadeve FF in predsednik Knjižničnega sveta Univerze v Ljubljani; predsedoval je častnemu razsodišču ZBDS in Komisiji za Čopova priznanja in diplome.

Na oddelku se je redno zaposlil decembra leta 1992; predava Osnove bibliotekarstva, Sodobno organiziranost bibliotekarstva I. – metode (do študijskega leta 2000/01), Sodobno organiziranost bibliotekarstva II. – raziskave (do študijskega leta 2003/04, 2002/03-2003/04 po en semester), Sodobno organiziranost bibliotekarstva III. – teorijo (v študijskih letih 1999/00 in 2001/02 ter ponovno 2005/06), Knjižnični marketing od študijskega leta 1999/00 in Knjižnični management od študijskega leta 1999/00 (2002/03-2004/05 po en semester). Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter izobraževanju šolskih knjižničarjev. V študijskih letih 1999/00-2003/04 je bil predstojnik oddelka.

VILAR mag. Polona (Ljubljana, 10. 7. 1972)

Diplomirala je leta 1997 iz angleškega jezika s književnostjo in bibliotekarstva na FF v Ljubljani. Leta 1999 je bila na študijskem usposabljanju na City University London. Magistrirala je leta 2001 iz bibliotekarstva na FF v Ljubljani, kjer pripravlja tudi doktorsko disertacijo. Po diplomi je delala v

NUK-u. Leta 2003 je prejela nagrado Kalanovega sklada. Na Oddelku za bibliotekarstvo se je zaposlila oktobra 1998. leta, od aprila 2001. je asistentka za Podatkovne zbirke I in II, Informatiko I in II, Bibliometrijo, Avtomatizacijo poslovanja knjižnic, Informacijsko tehnologijo ter Računalništvo I in II. Sodeluje pri izrednem študiju z vajami pri Informacijski tehnologiji, Podatkovnih zbirkah I in Avtomatizaciji poslovanja knjižnic.

VODOPIVEC dr. Jedert (Postojna, 12. 9. 1953)

Diplomirala je leta 1979 na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo, kjer je tudi magistrirala leta 1988. Doktorirala je leta 1999 iz umetnostne zgodovine – konzervatorstvo na FF v Ljubljani. Od leta 1979 do leta 1980 je delala na Inštitutu za higieno živil na Veterinarski fakulteti v Ljubljani. Od 1980. je zaposlena v Arhivu Republike Slovenije, v letih 1994-01 kot pomočnica direktorja, od leta 2001 do leta 2005 kot svetovalka Vlade Republike Slovenije in od leta 2006 kot sekretarka. Oktobra je pridobila naziv konzervatorsko-restavratorske svetnice. Ima naziv izredne profesorice. Z oddelkom sodeluje pogodbeno od študijskega leta 1996/97 kot predavateljica predmeta Zaščita in restavriranje knjižničnega gradiva pri rednem, izrednem in podiplomskem študiju.

ZABUKOVEC dr. Vlasta (Novo mesto, 14. 11. 1959)

Diplomirala je iz psihologije leta 1983 na FF v Ljubljani, kjer je tudi magistrirala leta 1989 in doktorirala leta 1996. Po diplomi se je zaposlila na PA v Ljubljani kot asistentka za predmeta Pedagoška psihologija in Osnove metodologije s statistiko. V obdobju med leti 1986-99 je bila zaposlena na Oddelku za psihologijo FF v Ljubljani, med leti 1989-00 je predavala psihologijo na Akademiji za glasbo v Ljubljani. Leta 2002 je bila izvoljena v naziv izredne profesorice za pedagoško psihologijo. Med drugim je predsednica Komisije za kakovost FF, v okviru katere deluje tudi delovna skupina za študentske ankete, in članica zunanjih evalvacijskih komisij Nacionalne komisije za kvaliteto visokega šolstva.

Na Oddelku za bibliotekarstvo je redno zaposlena od 1999. kot predavateljica za Kognitivno psihologijo, Kognitivno psihologijo I in II, od študijskega leta 2000/01 predava tudi Študij uporabnikov in Razvojno psihologijo – psihologijo za bibliotekarje. Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter izobraževanju za šolske knjižničarje.

ŽAUCER dr. Matjaž (Ljubljana, 24. 8. 1945)

Diplomiral je leta 1970 iz fizike na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, kjer je tudi magistriral 1976. in 1977. doktoriral iz fizikalnih znanosti. Dobil je študentsko Prešernovo nagrado leta 1970. Med leti 1970-77 je bil raziskovalec na Kemijskem inštitutu v Ljubljani. Od leta 1977 do leta 1986 je bil zaposlen v Termiki, med leti 1986-88 na Inštitutu za elektroniko in vakuumsko tehniko v Ljubljani. Nagrade Sklada Borisa Kidriča je prejel 1972., 1978. in 1988.; 1985. tudi nagrado Raziskovalne skupnosti občine Ljubljana-Bežigrad za inovacije. Od leta 1989 je zaposlen v Centralni tehniški knjižnici v Ljubljani, najprej kot vodja Oddelka za standarde, od leta 1991 kot ravnatelj. Ima naziv asistenta za področje bibliotekarstva. Z oddelkom pogodbeno sodeluje od študijskega leta 1997/98 kot predavatelj za Sodobno organiziranost bibliotekarstva I. – osnove in Sodobno organiziranost bibliotekarstva II. – sistemi pri rednem in izrednem študiju.

ŽNIDERŠIČ dr. Martin (Slovenska Bistrica, 21. 1. 1934)

Diplomiral je na Ekonomski fakulteti v Ljubljani leta 1962, doktoriral na Ekonomski fakulteti v Zagrebu leta 1982. Njegova disertacija je prva s področja založništva na Slovenskem. Od leta 1962 do 1964. je bil urednik v kulturni redakciji Televizije Ljubljana. V letih 1964-71 je bil zaposlen v Mladinski knjigi kot vodja prodajnega oddelka, v obdobju med letoma 1971 in 1991 v Cankarjevi založbi, najprej vodja založniške komercialne, nato pomočnik direktorja in od 1982. glavni direktor. Organiziral je tri mednarodne razstave miniaturne knjige (Ljubljana 1983, Beograd 1984, Ljubljana 1987) in ima lastno zbirko 3500 enot. Ukvarja se tudi s faksimiliranimi izdajami. Leta 1980 je prejel najvišje priznanje jugoslovanskega založništva Listina knjige, 1999. Schwentnerjevo nagrado za življenjsko delo. Leta 1990 je bil izvoljen v naziv rednega profesorja za področje knjigarstva. Bil je tudi prodekan za finančne zadeve na FF med leti 1991-95 in član upravnega odbora Univerze v Ljubljani med leti 1995-99. Leta 2000 je bil izvoljen za zaslužnega profesorja ljubljanske univerze.

Na PA v Ljubljani je v letih 1965-73 predaval Knjigarstvo, od 1987. na Oddelku za bibliotekarstvo FF, kjer se je redno zaposlil februarja 1991. in prevzel tudi predstojništvo; funkcijo je opravljal do konca leta 1999, ko se je upokojil. Pri rednem študiju je predaval Knjigarstvo I, II, III do začetka študijskega leta 1999/00, Knjigarstvo IV do študijskega leta 2000/01. Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju.

ŽUMER dr. Maja (Ljubljana, 8. 5. 1953)

Diplomirala je leta 1975 iz matematike na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, magistrirala je 1993. iz bibliotekarstva na School of Library and Information Science, Kent State University, Ohio, kjer je prejela Jessie Shera Memorial Award; doktorirala je iz informacijskih znanosti na zagrebški univerzi leta 1999. Od leta 1976 do leta 1988 je delala kot programerka v Republiškem računskem centru v Ljubljani, od 1988. do 1995. kot vodja skupine za tekstovno informatiko v Računalniškem centru Univerze v Ljubljani. Med leti 1995-2001 je bila zaposlena v NUK-u, najprej kot svetovalka za informacijske sisteme, od leta 1988 kot vodja Bibliotekarskega razvojnega centra.

Med drugim je predsednica Nacionalnega sveta za knjižničarsko dejavnost. Pri IFLI je članica Stalnega odbora za bibliografijo in več delovnih skupin ter vodja dveh: Guidelines for electronic national bibliographies in FRSAR (Functional Requirements for Subject Authority Records). Kot predavateljica je leta 2004 in 2005 gostovala na School of Library and Information Science v Kentu, kjer je prejela Alumnus of the Year 2004 Award. Leta 2003 in 2005 je gostovala na City University London. Prejela je Čopovo diplomu za leto 2001 in nagrado Kalanovega sklada 2005. Leta 2005 je bila izvoljena v naziv izredne profesorice za področje informacijske znanosti.

Z Oddelkom za bibliotekarstvo je pričela sodelovati pogodbeno v študijskem letu 1996/97, redno se je na oddelku zaposlila januarja 2001 kot predavateljica za Informatiko I, Uvod v informacijsko znanost, Podatkovne zbirke I; Sodobno organiziranost bibliotekarstva I. – metode od študijskega leta 2001/02. Sodeluje pri izrednem in podiplomskem študiju ter izobraževanju šolskih knjižničarjev. Je vodja katedre za informacijsko znanost, od študijskega leta 2006/07 tudi predstojnica oddelka. Dopolnilno je zaposlena kot raziskovalka v NUK-u, kjer sodeluje pri evropskih projektih.

3.1.1 Pedagoški delavci v rednem delovnem razmerju

Na oddelku je redno zaposlenih 7 učiteljev (6 izrednih profesorjev, 1 docent) in 2 asistentki:

- izredni profesorji: Južnič dr. Primož, Kovač dr. Miha, Maver dr. Jasna, Šauperl dr. Alenka, Zabukovec dr. Vlasta, Žumer dr. Maja;
- docenti: Urbanija dr. Jože;
- asistenti: Petek dr. Marija, Vilar mag. Polona.

3.1.2 Pedagoški delavci v dopolnilnem delovnem razmerju in zunanji sodelavci:

- redni profesorji: Berčič dr. Branko, Dolinar dr. France Martin, Golob dr. Nataša, Kante dr. Božidar, Kocijan dr. Gregor, Spanring dr. Jože, Žnideršič dr. Martin;
- izredni profesorji: Vodopivec dr. Jedert;
- docenti: Ambrožič dr. Melita (od študijskega leta 2005/06 dopolnilno delovno razmerje), Dimec dr. Jure, Dular, dr. Anja, Kobal Grum, dr. Darja, Marinko, dr. Irena, Novljan, dr. Silva (od študijskega leta 2005/06 dopolnilno delovno razmerje), Piciga dr. Darja, Ujčič Majda;
- asistenti: Podmenik mag. Darka, Žaucer dr. Matjaž;
- lektorji: Jakoš mag. Zorka.

Krajši čas so sodelovali tudi:

- redni študij: Kavčič Irena, Logar Pleško Alenka;
- izredni študij: Kanič Ivan, Magajna dr. Lidija, Steinbuch Majda, Škerlep dr. Andrej, Tancig dr. Simona, Zupanič Saša;
- podiplomski študij: Baskar dr. Bojan, Bečaj dr. Janez, Bešter dr. Janez, Bezovšek dr. Marjan, Dimovski dr. Vlado, Govekar Okoliš dr. Monika, Horvat dr. Jasna, Jančič dr. Zlatko, Kokol dr. Peter, Kolarič dr. Zinka, Kordigel dr. Metka, Kos dr. Matevž, Košir dr. Manca, Krakar Vogel dr. Boža, Kramberger dr. Igor, Krajnc dr. Ana, Krevs dr. Marko, Kump dr. Sonja, Lazar dr. Peter, Mali dr. Franc, Marentič Požarnik dr. Barica, Močnik dr. Rastko, Možina dr. Stanislav, Musek dr. Janek, Peklaj dr. Cirila, Polič dr. Marko, Rizman dr. Rudi, Rotar dr. Drago, Rozman dr. Rudi, Snoj dr. Boris, Splichal dr. Slavko, Svetlik dr. Ivan, Šebart Kovač dr. Mojca, Škamperle dr. Igor, Švab dr. Igor, Terseglav dr. Marko, Trampuš dr. Miha, Ule dr. Mirjana, Vehovar dr. Vasja, Vidmar Horvat dr. Ksenija, Virk dr. Tomo, Vogrinc dr. Jože, Žorga dr. Sonja.

3.2 Profesorji in strokovnjaki iz tujine, ki so predavali na oddelku v obdobju od 1998. do leta 2006:

Baensch Robert (New York University),
Bawden dr. David (City University London, Department of Information Science),

Borgman dr. Christine (University of California Los Angeles),
Eliot Simon (University of Reading),
Horvat dr. Aleksandra (Filozofski fakultet Zagreb, Odsjek za informacijske znanosti),
Kerlen dr. Dietrich (Universität Leipzig),
Lasić-Lazić dr. Jadranka (Filozofski fakultet Zagreb, Odsjek za informacijske znanosti),
Richardson Paul (School of Arts, Music and Publishing, Brookes University, Oxford),
Riesthuis dr. Gerhard (Universiteit van Amsterdam),
Saye dr. Jerry D. (School of Information and Library Science, University of North Carolina, Chapel Hill),
Smith Kelvin (School of Arts, Music and Publishing, Brookes University, Oxford),
Tillett dr. Barbara B. (Library of Congress, Washington),
Weech dr. Terry L. (Graduate School of Library and Information Science, University of Illinois, Urbana-Champaign).

4 ZAKLJUČEK

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je bil ustanovljen septembra leta 1987 na FF v Ljubljani z namenom, da bo izvajal univerzitetni študij bibliotekarstva. Pred tem je bil študij dvoleten in je potekal na PA v Ljubljani.

Danes je na oddelku redno zaposlenih 11 delavcev: poleg bibliotekarke in tajnice, 7 učiteljev in 2 asistentki ter 2 učiteljici v dopolnilnem delovnem razmerju. Ena glavnih nalog oddelka je rešiti pereče kadrovske probleme in zagotoviti zadostno število redno zaposlenih učiteljev. Študij ne bi mogel nemoteno potekati brez zunanjih sodelavcev.

Za pomoč pri pisanju tega prispevka bi se rada zahvalila vsem sodelavcem, ki so pregledali svoje biografije in jih dopolnili.

5 VIRI

ADAMIČ, F. 1998. Spanring, Jože. V *Enciklopedija Slovenije*. 12. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 185.

- AMBROŽIČ, M. 2001. Žumer, Maja. V *Enciklopedija Slovenije. 15*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 380.
- AMBROŽIČ, M. 2002. Novljan, Silva. V *Enciklopedija Slovenije. 16*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 145.
- BERČIČ, B. 1989. Oddelek za bibliotekarstvo. V *Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani: 1919-1989*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, str. 249-253.
- BERČIČ, B. 1998. Visokošolski študij bibliotekarstva v Sloveniji: od začetka do 1990. V *Zbornik razprav: 10 let Oddelka za bibliotekarstvo 1987-1997*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo, str. 7-36.
- BERČIČ, B. 2000. Ujčič, Majda. V *Enciklopedija Slovenije. 14*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 19.
- BERČIČ, B. 2000. Urbanija, Jože. V *Enciklopedija Slovenije. 14*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 84.
- Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev. Knj. 4*. 1995. Ljubljana: Univerza.
- Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev. Knj. 5*. 1997-1999. Ljubljana: Univerza.
- DOLINAR, D. 1991. Kocijan, Gregor. V *Enciklopedija Slovenije. 5*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 176.
- GRANDA, S. 2002. Dolinar, France Martin. V *Enciklopedija Slovenije. 16*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 44.
- GRANDA, S. 2002. Dular, Anja. V *Enciklopedija Slovenije, 16*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 50.
- KOCIJAN, G. 2001. Dr. Branku Berčiču ob življenjskem jubileju. *Knjižnica*, let. 45, št. 4, str. 163-167.
- KOCIJAN, G. 2003. Jubilejni portret dr. Martina Žnideršiča. *Knjižnica*, let. 47, št. 4, str. 115-120.
- MENAŠE, L. 1989. Golob, Nataša. V *Enciklopedija Slovenije. 3*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 263.
- PETEK, M. 2004. Jubilejni portret Majde Ujčič. *Knjižnica*, let. 48, št. 1-2, str. 245-249. *Rasti. 2002-2006*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- REISP, B. 1987. Berčič, Branko. V *Enciklopedija Slovenije. 1*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 246.
- SICRIS. [2006]. [online]. [Maribor: IZUM]. [uporabljeno 2006-09-14]. Dostopno na URL: <http://sicris.izum.si/>
- SITAR, S. 2001. Žnideršič, Martin. V *Enciklopedija Slovenije. 15*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 374.

ŠAUPERL, A. 2003. Ob jubileju prof. dr. Jožeta Spanringa. *Knjižnica*, let. 47, št. 1-2, str. 193-197.

Urniki. 1998-2006. Arhiv oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

URŠIČ, M. 2002. Kante, Božidar. V *Enciklopedija Slovenije*. 16. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 97.

Zbornik 1919-1999. 2000. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

ŽNIDERŠIČ, M. 1998. Razvoj študija bibliotekarstva v letih 1990-1997. V *Zbornik razprav: 10 let Oddelka za bibliotekarstvo 1987-1997*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo, str. 37-54.

ŽUMER, M. 2002. Ambrožič, Melita. V *Enciklopedija Slovenije*. 16. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 3.

dr. Miha Kovač

KAKO SMO SE „BOLONJIZIRALI”

IZVLEČEK

Zaradi hitrega razvoja znanosti in dejavnosti v preteklih 20 letih in zaradi atraktivnih možnosti novih načinov študija, smo na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo prenovili študijske programe v skladu z bolonjsko deklaracijo. Opisan je potek prenove, struktura novih programov in njihova mednarodna primerljivost. Prikazani so nekateri vsebinski zapleti, do katerih je prihajalo ob razpravah o novih programih na oddelku, na Filozofski fakulteti in na Univerzi, in težave pri izvajanju reforme. Tako je za vso Univerzo v Ljubljani značilno, da ima neprimerno infrastrukturo za izvajanje bolonjskih programov, kar ob nekaterih konceptualnih paradoksih ogroža učinkovito izvedbo reforme.

1 RAZLOGI ZA PRENOVO

Na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo smo bili skupaj s kolegi z Oddelka za prevajalstvo prvi, ki smo na Filozofski fakulteti začeli s prenovno študijskih programov. Razloga za to sta bila dva: prvič, bibliotekarstvo, informacijska znanost, knjižničarstvo in knjižno založništvo so tesno povezani z razvojem informacijskih tehnologij, ki so po letu 1995, ko je bil zadnjič spremenjen naš študijski program, doživele nesluten razvoj. Če je bil internet denimo leta 1995 v Sloveniji domena elit, je bil konec leta 2004 že v vsakem drugem slovenskem gospodinjstvu (RiS, 2005); in čeprav monografske in periodične publikacije v tiskani obliki niso izumrle na začetku novega tisočletja, kot so v prejšnjem desetletju napovedovali nekateri najbolj neučakani preroki digitalne dobe (Thompson, 2005), se je način, na katerega dostopamo do tiskanih medijev, ter jih produciramo, hranimo in distribuiramo, v zadnjih desetih letih zaradi razvoja informacijskih tehnologij v temelju spremenil. Poleg tega so se z razvojem interneta na svetovnem spletu pojavili številni novi mediji, kot so informacijski portali, spletni časopisi in blogi, komunikacija v znanstveni sferi pa sploh skoraj v celoti poteka prek svetovnega spleta.

Če na oddelku temu razvoju ne bi sledili, bi ravnali neodgovorno, saj bi sicer naše diplomante opremljali z znanjem, ki bi imelo zgolj „arheološko” vrednost. Povedano drugače, razmere v naši stroki so se v zadnjih desetih letih tako spremenile, da je študijski program, ki je bil ob svojem nastanku aktualen, postal zastarel, zato bi bila njegova prenova nujna tudi, če bolonjske reforme ne bi bilo.

Drugi razlog, zaradi katerega smo z reformo hiteli, pa se skriva v dejstvu, da je bilo vsaj ob njenih začetkih videti, da je pisana na kožo oddelkom, kot je naš. Eden od problemov, ki ga v knjižničarski stroki imamo, je namreč ta, da na strokovnih delovnih mestih v knjižnicah še vedno dela veliko ljudi, ki nimajo formalne bibliotekarske izobrazbe.

To dejstvo dolgoročno negativno vpliva na ugled enega od ključnih poklicev, za katerega izobražujemo na oddelku, saj s tem nastaja vtis, da se za knjižničarja lahko izuči vsak, ki ima akademsko izobrazbo in dovolj časa, da opravi strokovni izpit. Razlogi za tako zasnovo strokovnega izpita so slej ko prej objektivne narave: po eni strani je študij bibliotekarstva relativno mlad in šele zadnja leta trgu delovne sile ponuja ustrezno število diplomantov. Po drugi strani pa številne knjižnice za svoje normalno delovanje potrebujejo zaposlene, ki imajo znanje tudi o vsebini publikacij, ki jih knjižnice hranijo, zato je razumljivo, da denimo splošne knjižnice, ki izposojajo veliko leposlovnega gradiva, rade zaposlujejo diplomante primerjalne književnosti, specialne knjižnice pa diplomante strok, za katere so specializirane. Če bi zaposleni v knjižnicah s tovrstno, vsebini gradiva prilagojeno izobrazbo, v sedanjem sistemu hoteli pridobiti še strokovno bibliotekarsko izobrazbo, bi se morali izredno vpisati na univerzitetni študij bibliotekarstva - in torej potem, ko so po štiriletnem univerzitetnem študiju že pridobili akademski naziv, študirati še štiri leta. To pomeni, da bi diplomanti drugih strok v starem sistemu študija morali študirati deset let (skupaj z absolventskim stažem), da bi pridobili tudi formalno bibliotekarsko izobrazbo, kar bi seveda bilo ne samo pretirano, ampak tudi iracionalno.

Bolonjska reforma, tako se zdi, je ponudila dober odgovor na tovrstne dileme, saj naj bi bila v izhodišču zasnovana tako, da bi diplomanti po pridobljeni prvostopenjski diplomi lahko pridobili še drugostopenjsko diplomu (eno ali dve leti študija) na kaki drugi fakulteti. Povsem konkretno to pomeni, da se je ob starem dvopredmetnem vzporednem študiju (ko so študenti v štirih letih in s šest mesečnim absolventskim stažem lahko pridobili diplome na dveh oddelkih) in novim bolonjskim dvopredmetnem študiju z bolonjsko reformo začel razvijati še zaporedni dvopredmetni študij (tako, da bi na drugi

stopnji študenti pridobili diplomu na drugem oddelku ali fakulteti), ki bi ga bilo možno izvajati na vseh slovenskih univerzah. Za knjižničarsko stroko to seveda pomeni, da bi denimo študent primerjalne književnosti, teologije, kemije, strojništva (...), ki bi se po končani prvi stopnji na eni od teh fakultet odločil, da želi po končanem drugostopenjskem študiju delati v knjižnici (založbi, arhivu, informacijskem centru...), lahko že sredi študija na prvi stopnji z izbiro D (izbirnih) predmetov opravil del diferencialnih izpitov na našem oddelku in se potem, ko bi opravil še ostale, vpisal na naš študij. Nekdo, ki bi na ta način denimo končal triletni študij ekonomije na prvi stopnji in ga nadaljeval na drugostopenjskem študiju bibliotekarstva, bi s tem pridobil znanje tako o ekonomiji kot o knjižničarstvu, s tem pa tudi potrebno formalno izobrazbo za delo v knjižnici, v kateri bi prevladovalo gradivo z vsebino s področja ekonomije. Prednost takega sistema bi bila seveda v tem, da bi obe potrebni formalni izobrazbi pridobil v petih, ne pa v najmanj devetih letih, kot bi to bilo v „predbolonjskem“ sistemu študija (plus seveda čas, potreben za diferencialne izpite, če jih večine ne bi opravil že kot izbirne predmete med prvostopenjskim študijem).

Podobno ugoden bi bil tak študij za tiste diplomante drugih strok, ki bi bili v knjižnicah (ali drugih organizacijah, ki se ukvarjajo s posredovanjem znanja in informacij) že zaposleni in bi si formalno bibliotekarsko izobrazbo želeli pridobiti ob delu. Če so namreč v sedanjem sistemu izrednega študija morali poslušati osem semestrov predavanj in potem še napisati diplomu, čeprav so že imeli univerzitetno izobrazbo, bodo sedaj opravili „bibliotekarsko“ drugo stopnjo - podobno kot drugje po svetu – s tremi semestri predavanj, v četrtem semestru pa bo študent pripravil magistrsko delo. Ena od možnosti, ki mu bo pri tem na voljo, bo, da bo s pomočjo teoretičnega znanja, pridobljenega med študijem, analiziral delovne procese v ustrezni delovni organizaciji, kar bo še posebej ugodno za izredne študente, saj bodo lahko ti analizirali delovne procese v svojem neposrednem delovnem okolju. Na ta način bi izredni študenti z že pridobljeno nebibliotekarsko univerzitetno izobrazbo, ki so že zaposleni v knjižnicah, formalno drugostopenjsko bibliotekarsko izobrazbo lahko pridobili z izpiti, opravljenimi po treh semestrih predavanj, in z magistrsko nalogo, ki bi, ob intenzivnem sodelovanju mentorja, nastala v četrtem semestru v študentovem delovnem okolju.

Ta sprememba v načinu študija je posredno povezana tudi z zakonom o knjižničarstvu, ki predvideva, da naj bi se strokovni bibliotekarski izpit iz pripravniškega izpita spremenil v licenčni izpit. Bolonjski študij na našem oddelku naj bi med drugim študente opremil s potrebnim teoretičnim znanjem

za opravljanje tega izpita. V tem kontekstu bi formalna prvostopenjska ali drugostopenjska univerzitetna bibliotekarska izobrazba morala postati eden od formalnih pogojev za opravljanje izpita tudi pri tistih bodočih knjižničarjih, pri katerih bo zaželeno podrobnejše vsebinsko poznavanje kakega od vsebinskih področij, ki ga bo pokrivala knjižnica, v kateri bo zaposlen.

2 DILEME IN REŠITVE PRI ZASNOVI NOVIH PROGRAMOV

To so bila torej izhodišča, s katerih smo se lotili same priprave novih bolonjskih programov. Ključna dilema pri tem je seveda bila, na kakšen način razporediti znanje med prvostopenjskim in drugostopenjskim študijem ter kako zasnovati diferencialne izpite, da bodo kandidati z drugačno prvostopenjsko izobrazbo najučinkoviteje nadoknadili manko bibliotekarsko-informacijsko-knjigarskih znanj, ki ga bodo imeli v primerjavi z našimi prvostopenjskimi diplomanti. Pri tem smo, spet poenostavljeno rečeno, imeli na razpolago dve rešitvi: da prvostopenjski študij zasnujemo kot neke vrste „poklicno“ izobraževanje, tako da diplomantom ponudimo nabor predmetov, med katerimi bi prevladovala praktična znanja, ki bi jih usposobila za dnevno delo v knjižnicah, založbah in informacijskih centrih, nato pa bi na drugostopenjskem študiju to znanje nadgradili s teoretičnimi znanji, ki bi diplomant(k)e usposobila za znanstvenoraziskovalno delo. Druga možnost pa je seveda bila, da bi na prvostopenjskem študiju prevladovali predmeti, ki bi nudili splošno razumevanje delovanja informacijske družbe, predvsem v tretjem letniku pa bi te predmete nadgradili s predmeti, ki bi študente uvedli v praktično delo v knjižnicah, založbah in informacijskih centrih; ti predmeti bi bili izbirni, s čimer bi naše prvostopenjske diplomante že usmerjali v bolj diferenciran drugostopenjski študij, hkrati pa bi jih usposabljali za opravljanje enostavnejših opravil v knjižnicah, založbah in podobnih ustanovah. Na drugi stopnji, kjer bi se študenti odločili za smer študija, pa bi potem ta znanja poglobili tako teoretično kot praktično, tako da bi bili usposobljeni za opravljanje zahtevnejših strokovnih in vodstvenih opravil v že omenjenih ustanovah, pridobili pa bi tudi ustrezna teoretična znanja, ki bi jim omogočala vpis na doktorski študij. Temeljni pogoj za pristop k slednjemu bi namreč bil opravljen ustrezen drugostopenjski študijski program z dovolj visokimi ocenami.

Po dolgotrajnih diskusijah smo se na oddelku odločili za drugo možnost. Mnenja o tem niso bila enotna, saj so argumenti obstajali za obe rešitvi. Na koncu smo se za varianto, v kateri so prevladali elementi druge rešitve, odločili po temeljitem pregledu sorodnih študijskih programov v Evropski uniji, hkrati

pa smo ocenili tudi, da bo taka razporeditev znanj najbolj ustrezala potrebam delodajalcev predvsem pri drugostopenjskem študiju: namesto splošnega informacijskega znanja, ki ga bodo imeli naši prvostopenjski diplomanti, bodo prvostopenjski diplomanti z drugih smeri k nam prihajali s temeljnim znanjem s področij, na katerih so diplomirali, s čimer bodo zadostili potrebam knjižnic, založb in informacijskih središč po delavcih različnih izobrazbenih profilov, a hkrati z ustrezno „informacijsko“ izobrazbo. To je bilo v zadnji instanci izvedljivo tudi zato, ker je zakon dopustil diferencialne izpite (60 kreditnih točk, kar je ekvivalent enega študijskega leta), saj to omogoča dovolj maneverskega prostora, da bomo diplomante drugih strok glede na njihovo naravo študija in morebitne delovne izkušnje v stroki ustrezno „iniciirali“ v naš drugostopenjski študij.

Na tej osnovi smo začeli oblikovati pet programov: enotni prvostopenjski program bibliotekarstvo in informatika ter drugostopenjski program bibliotekarstvo z informatiko, informacijska znanost, založniške študije in šolsko knjižničarstvo. Kot že rečeno, je bila osnovna zamisel, da bi študentje v prvih dveh letnikih osvojili temeljna splošna znanja o področju, zato je v prvem letniku relativno malo izbirnih predmetov; ti potem prevladujejo v drugem, še posebej pa v tretjem letniku, ko se študentje tudi odločijo za eno od možnih smeri (založništvo, bibliotekarstvo, informacijska znanost). Drugostopenjski študij pa smo zasnovali tako, da bi študentje v prvem letniku poglobili teoretična in praktična znanja, ki so jih prinesli s prvostopenjskega študija (ta letnik bi bil zato skupen za vse tri smeri), v drugem letniku pa bi se poglobili v vsako od treh usmeritev in napisali magistrsko nalogo. Na drugi stopnji smo v programu predvideli tretjino izbirnih predmetov, saj pričakujemo, da bodo študentje želeli osvojiti tudi znanja s področij, na katerih bodo poklicno delovali, oziroma s področij, kjer so ta znanja komplementarna našim (fakultete, za katere predvidevamo, da bodo po ponudbi izbirnih predmetov še posebej zanimive za naše študente, so – seveda poleg matične FF - Fakulteta za računalništvo (FRI), Ekonomska fakulteta (EF) in Fakulteta za družbene vede (FDV).

Ko smo programe oblikovali, smo izhajali iz splošnih in specialnih kompetenc oziroma usposobljenosti, ki naj bi jih naši diplomanti osvojili do konca študija. Povedano drugače, predmetne sklope in vsebine, ki naj bi jih predmeti pokrivali, smo določili tako, da smo najprej opredelili tipe delovnih organizacij, v katerih naj bi se zaposlovali naši diplomanti, oziroma da smo definirali najširši splet delovnih opravil, ki naj bi jih obvladali in opravljali, nato pa določili znanja in usposobljenosti, ki so za to potrebna. Programe smo hkrati

snovali tako, da naj bi pri pridobitvi diplome na diplomski in podiplomski ravni pomembno vlogo imela delovna praksa (ki je na nekaterih primerljivih tujih univerzah sploh osnova za izdelavo magistrske naloge). Zato naj bi ob izvajanju novih programov za nadaljnji razvoj oddelka bilo zelo pomembno tesno sodelovanje z organizacijami, v katerih bodo študenti opravljali prakso, in pa vključevanje v vse tiste mednarodne programe, ki omogočajo opravljanje prakse v tujini.

Poudariti velja še to, da interdisciplinarna zasnova študija, ki izobražuje za vse poklice, ki se ukvarjajo s posredovanjem in hranjenjem besedil na knjižnem nosilcu, ni slovenska posebnost. Tak študij zasledimo tudi v Nemčiji (denimo HTWK Leipzig) in Franciji (denimo Univerza Paris X). Poleg večje delovne mobilnosti prinaša taka zasnova študija diplomantom še eno prednost, omogoča jim namreč dobro razumevanje vseh procesov, ki nastopajo v delovanju komunikacijskega kroga knjige. S tem smo želeli po svojih najboljših močeh prispevati k preseganju tradicionalnih nerazumevanj, do katerih prihaja v Sloveniji pri komunikaciji med založniki in knjižničarji.

3 KRIŽEV POT REFORME

Ko smo začeli s konkretnim delom na strukturi predmetnika in na vsebinah predmetov, smo se soočili s številnimi predvidljivimi in nepredvidljivimi težavami. Med predvidljive težave vsekakor sodijo znotrajoddelčni spori glede števila ur in kreditnih točk, ki naj bi pripadli posameznemu predmetu, ter prepiri glede različnega razumevanja samega statusa in poslanstva stroke (ter s tem glede teže, ki naj bi jih imeli različni segmenti programa). Take reči se ob spreminjanju študijskih programov slej ko prej dogajajo na večini univerz in oddelkov ter sodijo v sfero akademske folklore, vredne diplome na oddelku za etnologijo (ob ustreznem somentorstvu strokovnjaka psihiatrične stroke). Izrazito mučne so bile tudi razprave na fakultetni komisiji za dodiplomski študij in na fakultetnem senatu, kjer smo na račun programa dobili množico pripomb, ki so v veliki meri temeljile tako na nepoznavanju njegove narave kot na pomanjkljivem razumevanju pravil bolonjske reforme; slej ko prej smo tu vsaj deloma plačali ceno za to, da smo bili eden prvih reformiranih programov na fakulteti. Pri glasovanju na senatu in komisiji za dodiplomski študij FF se je zgodil tudi eden bolj žalostnih dogodkov v zgodovini oddelka, saj se je član oddelka kot prodekan FF pri glasovanju o novih oddelčnih programih vzdržal.

Dolgoročno veliko bolj resen in zabeležke vreden je problem, ki je izbruhnil, ko so naši programi s fakultete priromali na univerzo, kjer so nas opo-

zorili, da moramo ime programa uskladiti s Fakulteto za računalništvo, ki naj bi bila matična za poimenovanja programov z informacijskega področja. Hitro se je izkazalo, da imamo pri nas in pri njih drugačne poglede na slovenski prevod sintagme „information science«: če jo znotraj naše stroke prevajamo z informacijska znanost, jo kolegi na Fakulteti za računalništvo prevajajo z informatika. To je pripeljalo do nenavadnega paradoksa – v angleščino namreč naziv svoje ustanove prevajajo s Faculty for Computer and Information Science. Če s pomočjo Googlevega iskalnika s tem nazivom prečesemo svetovni splet, se hitro pokaže, da na ta način najdemo predvsem šole, ki izobražujejo za delo v knjižnicah in drugih informacijskih središčih – ter zgolj tiste fakultete za računalništvo, na katerih se med drugim ukvarjajo tudi s sistemi za poizvedovanje, ki kot taki pomenijo nekakšno stično točko med bibliotekarstvom in računalništvom. Ker se na ljubljanski FRI s tovrstnimi sistemi ne ukvarjajo, je po našem mnenju njihovo angleško ime zato zavajajoče. Zaradi tega je nastal manjši konflikt, ki smo ga rešili z veliko dobronamernosti in pragmatizma na obeh straneh in z nekoliko več popuščanja na naši strani (kar je tudi posledica naše majhnosti). V samo angleško ime FRI se nismo vtikali, saj smo ocenili, da tako angleško poimenovanje njim prinaša več škode kot koristi, nam pa načeloma ne škodi. Prav tako smo v skladu z njihovimi predlogi informacijsko znanost v imenih naših programov nadomestili z informatiko (ocenili smo, da je to po eni strani celo dobro, saj tak naziv povečuje atraktivnost naših programov), v nazivih predmetov pa smo informacijsko znanost ohranili z obrazložitvijo, da gre za termin, ki je uveljavljen znotraj stroke.

Ob tem velja povedati še to, da je sam način priprave programov za potrditev na ljubljanski univerzi ves čas sprejemanja doživljal spremembe. Ko bo nekoč nek zgodovinar proučeval bolonjsko reformo na ljubljanski univerzi, bo najbrž presenečeno odkril, da so bolonjski programi EF, FDV in našega oddelka pripravljani na različnih obrazcih; še bolj presenečen pa bo najbrž, ko bo odkril, da je tudi vloga Oddelka za umetnostno zgodovino, ki je na univerzo odkorakala nekaj mesecev za našo, pripravljena na drugačen način kot naša. Te razlike seveda niso posledice tega, da bi vsaka fakulteta ali oddelk na FF vloge pripravljali po svoje: problem je bil v tem, ker na univerzi na začetku prenove niso dorekli jasnih pravil igre, kar je tudi nam pomembno otežilo delo, saj vlog in obrazcev drugih, že potrjenih programov nismo mogli vzeti za „mušter“ pri pripravi naših programov. To je – navkljub več kot korektni in konstruktivni pomoči za prenovo zadolženih uradnikov na univerzi - delo seveda zelo otežilo. Tako smo denimo na našem oddelku potem, ko smo program že oddali na univerzo, morali dodatno izdelati še okoli trideset tabel in

napisati nekaj deset strani pojasnil, ki po našem mnenju – recimo temu tako - niso bile ključne za razumevanje narave in obsega programa, so pa tistim, ki smo jih pripravljali, vzele več kot mesec intenzivnega dela.

Na tej točki velja povedati tudi to, da smo program šolsko knjižničarstvo umaknili iz akreditacije tik preden smo dokončno verzijo programov poslali na univerzo. Razlog za to so bile težava z zasnovo pedagoškega študija, saj ni bilo jasno, ali bodo bodoči učitelji (in z njimi šolski knjižničarji) študirali po sistemu 3+2 ali 4+1 oz. 5 +0 – in zato tudi mi nismo vedeli, ali naj drugostopenjski program šolskega knjižničarstva (v katerega naj bi se vpisovali predvsem diplomanti fakultet, ki izobražujejo učitelje) razvijemo kot enoletni ali dvoletni. Ko nastajajo te vrstice, se zdi, da bo za opravljanje učiteljskega poklica potrebna zaključena druga stopnja bolonje in v tem hipu imajo na ljubljanski Pedagoški fakulteti pripravljene programe po formuli 4 plus 1, na Filozofski fakulteti pa naj bi dvopredmetni pedagoški študij trajal 5 let, kar bo seveda tudi pri izobraževanju šolskih knjižničarjev zahtevalo temu dejstvu prilagojen pristop. Program šolsko knjižničarstvo, skupaj s pripravo novega doktorskega programa, tako ostaja naloga, ki jo bomo realizirali predvidoma v letu 2007. Glede na to, da se večina drugih oddelkov na FF izogiba tako visoki stopnji interdisciplinarnosti, kot je v naših programih, ter vztraja na dvopredmetnem študiju, bomo morali na oddelku razmisliti, kako se vključiti v tovrstne trende, če bodo seveda doživeli ustrezno verifikacijo na UL in na Svetu za visoko šolstvo.

A naj bo kakorkoli že: naši ustrezno popravljene in dodelane prvostopenjski in drugostopenjski programi so nato najprej doživeli potrditev na fakultetni komisiji za dodiplomski in podiplomski študij, na koncu pa so z žegnom univerzitetnega senata odromali na svet za visoko šolstvo, kjer je prvostopenjski program doživel potrditev na seji 16. decembra 2005.

Vendar s tem naše poti na Golgoto še ni bilo konec. Na svetu za visoko šolstvo so namreč ravno v času sprejemanja naših programov potekale razprave o tem, ali niso nekateri doslej potrjeni študijski programi Univerze v Ljubljani preveč razdrobljeni. Vodstvo univerze nam je na podlagi teh diskusij zato predlagalo, naj drugostopenjske programe združimo v enoten študijski program s tremi smermi. To smo tudi storili in pripravili enoten program Informacijske študije s tremi smermi: založništvom, bibliotekarstvom in informacijsko znanostjo, vendar smo ob tem opozorili, da imajo vse tri smeri skupnih manj kot za 40 kreditov predmetov (od 120) in da enoten program zahteva novo poimenovanje naziva programa in diplomantov, s čemer bi šel v nič skrbno in natančno sklenjen dogovor s FRI. Ker hkrati nazivov ni možno izpeljevati iz imena modula, za povrh magister nove, enotne smeri

Informacijske študije tudi ne bi mogel dobiti naziva magister bibliotekarstva, kar bi po naši oceni negativno vplivalo na njihove zaposlitvene možnosti, še večjo težavo pa bi predstavljalo dejstvo, da bi bilo praktično nemogoče za vse tri smeri določiti enake vstopne pogoje, univerzitetna pravila in zakonodaja pa ne dovoljujejo, da bi za vsako smer posameznega programa pripravili posebne vstopne pogoje. Na tej podlagi smo izrazili dvom v smiselnost takega združevanja. Po dodatnih diskusijah je padla odločitev, da je prvotna delitev na tri drugostopenjske programe bolj smiselna in Svet za visoko šolstvo jih je dokončno potrdil 7. julija 2006.

S tem je bilo s formalnega zornega kota bolonjske zgodbe za nas konec in čakala nas je nova, še zahtevnejša naloga – spraviti bolonjske programe v življenje, prva etapa te poti pa se je začela 1. oktobra 2006, ko smo začeli izvajati bolonjski študij v prvem letniku. O izkušnjah s tem bo slej ko prej mogoče pisati šele tri, štiri leta za tem, ko nastaja pričujoče besedilo.

4 PARADOKSI BOLONJSKE REFORME

Avtor teh vrstic je dovolj star, da je, globoko v prejšnjem stoletju, vojsko služil v pokojni Jugoslaviji, davno preden je ta krvavo razpadla. Iz mojega vojaškega obdobja sta mi v spominu ostala predvsem dva dogodka: ko se je eden od okoliških kmetov pritožil, da mu nekdo krade lubenice, je komandant kasarne iz meni neznanih razlogov za to osumil mojo četo. Ker tatov nismo izdali (ker jih nismo poznali), smo si morali nadeti plinske maske in nekajkrat teči na bližnji grič; ta sicer ni bil ne visok ne pretirano strm – ampak, ker se je vse skupaj dogajalo v julijski vročini, smo pri tem skoraj izdihnil. To vajo smo nato ponavljali nekaj dni, dokler ni kmet v svojih lubenicah zalotil vojaka Ševčeta, ki je potem naslednje dni šprinte s plinsko masko uprizarjal sam.

Druga travmatična vojaška izkušnja je bila pobiranje cigaretnih ogorkov na dvorišču kasarne: tudi ko smo pobrali vse, je dežurni oficir vedno našel še kakšnega in nas nagnal v novo pobiranje. Počutil sem se približno tako, kot da bi pobiral plevel, ki je sposoben zrasti v nekaj minutah.

Na ti dve zgodbi sem se spomnil večkrat, ko smo popravljali, dopisovali in predelovali formalne vloge za naše bolonjske programe potem, ko smo že dosegli osnovni konsenz o programih znotraj stroke in ko smo dobili pozitivne, hkrati pa uporabne in strokovno kakovostne ocene predvsem dveh recenzentov (prof. dr. Franca Soline s Fakultete za računalništvo in prof. dr. Tatjane Aparac-Jelušić z Oddelka za bibliotekarstvo Filozofske fakultete Univerze J. J. Strossmayer v Osijeku). Povedano drugače, namesto da bi se potem, ko smo iz-

delali osnovno strukturo programa, ukvarjali s pripravo operativnih študijskih programov, in namesto da bi pisali učbenike in pripravljali prosojnice in druga študijska gradiva, smo še, kot je opisano v prejšnjem poglavju, leto dni dodelovali in spreminjali formalni videz vlog in se ubadali z diskusijami, ki niso v ničemer vplivale na kakovost programov. Odkrito moram priznati, da sem se pri tem počutil, kot da znova v julijski vročini šprintam v hrib s plinsko masko na obrazu, ob večerih pa za sprostitev pobiram cigaretno ogorke.

Povedano drugače, eden od problemov bolonjske reforme je tudi to, da v Sloveniji poteka na precej birokratski način, ki raziskovalce in pedagoge z doktorati spreminja v tretjerazredne uradnike, za povrh pa jih način dela na prenovi sili v prepričanje, da je forma študijskega programa bolj pomembna kot njegova vsebina. Ta vtis, se je še okrepil, ko je postalo jasno, da se na slovenskih univerzah bolonjska reforma zapleta v svojevrsten paradoks, ki bi ga lahko označili kar za slepo pego slovenskih bolonjskih reformatorjev.

Eden od ključnih momentov bolonjske reforme naj bi namreč bila sprememba same univerzitetne paradigme, od „teacher-centered na student centered“ (Zgaga 2005, 140). To pomeni, da naj bi se v novih programih v temelju spremenilo obravnavanje učenja in sami načini učenja tako, da se učenje ne bi več naslanjalo na „(...)tradicionalno paradigmo 'časa sedenja' /sitting time/, pač pa na novo paradigmo doseženih kreditnih točk, ki kombinirajo učinkovito vloženi študentski čas študija (kot celoto: organizirane oblike, individualni študij) s preverjanjem učnih izidov.“ (Zgaga 2005, 123) Skratka, sodoben študij, skladen z načeli bolonjskega procesa, naj bi bil študij, ki v središče postavlja študenta, zato je treba programe navajati na različne vidike vedenja in lastnosti (učni izidi/learnig outcomes), ki se od diplomanta pričakujejo, če ob ustrezni kakovosti institucije (neposredno in posredno delo pedagoškega osebja, opremljenost, študijsko in raziskovalno okolje, usmeritev institucije, njene tradicije in povezave v okolju ipd.) investira predviden obseg osebnega študijskega dela ustrezne kakovosti.“ (Zgaga 2005, 98) Ali, nekoliko poenostavljeno povedano, bolonjska reforma naj bi glede na star način študija pomembno povečala obseg študentovega osebnega dela (s seminarскими nalogami, samostojnimi projekti ipd.) in prekinila s tradicijo ex cathedra predavanj. Slednji način dela naj bi bil po mnenju zagovornikov reforme neučinkovit in na evropskih (in s tem seveda tudi na slovenskih) univerzah očitno preveč prisoten, tako da je njegova odprava postala eden od pogojev za večjo uspešnost in učinkovitost študija: če bi bil namreč cilj reforme zgolj povečati mobilnost študentov, potem bolonjska reforma kot taka ne bi bila potrebna, ampak bi bilo dovolj, če bi študentovo delo po vseh evropskih univerzah začeli vrednotiti z

ECTS krediti (kar je sicer proces, ki se je začel približno deset let pred bolonjsko reformo).

Tako izhodišče skriva po mnenju avtorja teh vrstic v sebi vsaj tri protislovja. Prvič, ne poznam jasnega in nedvoumnega dokaza, da je bil star način študija za produkcijo vrhunskega znanja slabši od sedanjega; to vprašanje je sicer precej akademske narave in seveda presega namen tega pisanja, zato ga puščam ob strani. Drugič, ni jasno, kako tovrstna izhodišča presegajo omejitve, ki jih prinaša dejstvo, da se je v Evropi in pri nas v zadnjih dvajsetih letih drastično povečalo število študentov, s čimer se pomembno spreminja tudi sama narava univerze, ki vsaj glede na velikost v terciarno izobraževanje vključene populacije začena spominjati na vlogo, ki so jo nekoč imele srednje šole; tudi to vprašanje presega namen tega pisanja in ga zato puščamo ob strani. Tretje protislovje pa je povsem „gospodinjske” narave. Če naj bi namreč študentje v reformiranih programih več samostojno delali, bi morali imeti za to ustrezne infrastrukturne pogoje: za tak način dela študentje potrebujejo knjižnice, ki so odprte od jutra do poznega večera, ustrezno število računalniško opremljenih čitalniških sedežev in seveda mentorje in tutorje, ki jih pri samostojnem delu vodijo - kar spet pomeni, da mora biti razmerje med številom vpisanih študentov in študentk ter številom redno zaposlenih učiteljev tako, da je tak način dela mogoč. Na Oxford Brookes University, na Univerzi Paris X in na HTWK v Leipzigu, kjer avtor teh vrstic občasno sodeluje kot gostujoči profesor, se razmerje med številom računalniških mest, namenjenih študentom, in številom študentov giblje med 1:1 do 1:2, knjižnice pa so praviloma odprte od devetih zjutraj do desetih ali enajstih zvečer, na posameznega profesorja pa pride od 15 do 20 študentov. Na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je, ravno obratno, razmerje med redno zaposlenimi učitelji in študenti približno 1:30, naša knjižnica premore šest računalniško opremljenih sedežev in osem čitalniških sedežev brez računalnikov, v NUK-u, kamor se v pomanjkanju prostora na FF zatekajo naši študentje, pa je čitalniških sedežev nekaj sto, nanje pa pritiska skoraj deset tisoč študentov s Filozofske in ostalih bližnjih fakultet. Če bi se torej hoteli tudi po študijskih pogojih približati omenjenim tujim univerzam, ki sicer v Evropi na naših področjih sodijo v zgornji srednji razred, bi morali na oddelku število profesorskih mest povečati za tretjino, potrebovali pa bi tudi vsaj sto računalniških delovnih postaj, ki bi jih naši študenti lahko uporabljali vsaj 12 ur dnevno.

Ta problem seveda ni vezan zgolj na naš oddelek. Po podatkih na spletni strani ljubljanske univerze je bilo namreč konec leta 2005 nanjo redno vpisanih 46.963 dodiplomskih študentov, redno zaposlenih pa je bilo 1494

univerzitetnih učiteljev (višjih predavateljev, docentov, izrednih in rednih profesorjev); to pomeni, da je bilo razmerje med študenti in učitelji na univerzi približno enako neugodno kot na našem oddelku, 1:30. Te številke postanejo še bolj zanimive, ko jih postavimo v zgodovinsko perspektivo: že Zgaga (Zgaga, 2004) namreč opozarja, da je med leti 1981-2002 na obeh slovenskih univerzah obstajal negativen trend razmerja med študenti in učitelji, ki se je po letu 2002, ko uvajamo bolonjsko reformo, samo še nadaljeval: leta 1981 je bilo denimo na obeh slovenskih univerzah vpisanih 26.207 višješolskih in visokošolskih študentov, predavalo pa jim je 1698 višješolskih predavateljev, docentov, izrednih in rednih profesorjev (Zgaga, 2005), kar pomeni, da je bilo razmerje med učitelji in učenci še enkrat boljše kot je danes na ljubljanski univerzi, 1:15. Ta podatek sicer ni najbolj eksakten, ker za leto 1981 ni jasno, ali so statistike zajele tudi zunanje predavatelje, niti takrat predavateljskih ur še niso preračunavali v FTE; točen podatek o gibanju razmerja med številom študentov in številom profesorjev bi namreč dobili šele na tej osnovi. Toda, tudi če bi veljalo, da je leta 1981 statistika zajela zunanje predavatelje, leta 2006 pa je ob redno in delno zaposlenih predavateljih predavala še tretjina zunanjih, honorarnih sodelavcev, bi še vedno veljalo, da je bilo na slovenskih visokošolskih ustanovah v povprečju razmerje med študenti in profesorji bolj ugodno leta 1981 kot je leta 2006 na ljubljanski univerzi, saj bi se v tem primeru razmerje med študenti in profesorji izboljšalo z 1:30 na 1: 20, kar je še vedno za eno tretjino slabše kot pred petindvajsetimi leti. Skratka, če je predpostavka bolonjske reforme več samostojnega študentskega dela ob ustreznem sodelovanju tutorjev, smo bili možnostim za tako delo, glede na razmerje med študenti in profesorji, pred tridesetimi leti še enkrat bližje kot danes.

Podobno je tudi z dostopnostjo in opremljenostjo knjižnic. Standardi ameriškega združenja knjižnic iz leta 1995 namreč pravijo, da naj bi bilo na univerzah, kjer v kampusu živi manj kot pol študentov, razmerje med študenti in čitalniškimi sedeži 1:5. To pomeni, da bi za 45.000 redno vpisanih študentov ljubljanske univerze po ameriških standardih potrebovali približno 9000 čitalniških sedežev; če bi zraven dodali še izredne in podiplomske študente ter vse zaposlene učitelje in sodelavce na univerzi, bi bila ta številka seveda še višja. Vse knjižnice ljubljanske univerze, skupaj z NUK in CTK, pa imajo na razpolago le 2000 sedežev, torej štiri do šestkrat manj kot v primerljivih ameriških izobraževalnih ustanovah.

Še bolj katastrofalne razmere so glede opremljenosti z računalniki. Glede tega sicer Evropa in ZDA nista nikoli poznali jasnih standardov, vendar je praksa, da se večino čitalniških mest v univerzitetnih knjižnicah poskuša

usposobiti za dostop do interneta – če ne preko stacionarnih računalnikov, pa vsaj s pomočjo priključkov, preko katerih se lahko študenti z lastnimi laptopi na čitalniškem mestu priključijo na internet, ali pa z brezžičnim omrežjem. Na ljubljanski univerzi je bilo po zadnjih podatkih iz leta 2002 na razpolago 204 računalniško opremljenih mest (Dolgan Petrič, 2002), kar jo slej ko prej bolj bliža univerzam v Bakuju, Frunzeju in Tbilisiju kot pa v zahodni Evropi in ZDA.

Na oddelku seveda nismo pričakovali, da se bomo lahko približali razmerjem, kot so na sorodnih tujih šolah, ali pa, kot so nekoč obstajala v Sloveniji, smo pa naivno verjeli, da se bosta vlada in univerza zavedali teh paradoksov in da bosta poskrbeli za ustrezna finančna sredstva, ki bodo, podobno kot denimo na Hrvaškem, za učinkovito izvajanje bolonjskih programov omogočila tako dodatna učiteljska delovna mesta kot tudi dodatne čitalniške zmogljivosti, ki bi jih vsaj v primeru Filozofske fakultete najlažje realizirali z gradnjo nove zgradbe NUK. Vendar smo bili zelo hitro postavljeni na trdna tla, saj je vodstvo FF ob začetku reforme od vseh predstojnikov oddelkov zahtevalo, da podpišemo izjavo, s katero smo se obvezali, da bomo bolonjske programe realizirali z enakim številom učiteljev in z enakimi finančnimi sredstvi, kot smo izvajali „predbolonjske“ programe; obeti za gradnjo novega NUK pa so enako slabi, kot so bili pred petimi leti. Omeniti velja le še to, da v času, ko je nastajal pričujoči zapis (in sta imeli bolonjske programe potrjeni že dve fakulteti UL in dva oddelka na FF) še ni bilo jasno, na kakšen način izbirne predmete formalno vključiti v študentov študijski rezultat na koncu letnika, kaj šele, da bi obstajal enoten elektronski indeks za vso UL, iz katerega bi bilo jasno in nedvoumno videti, da je študent našega oddelka opravil izpite pri izbirnih predmetih v vrednosti 12 kreditov denimo na EF, s čimer je, skupaj z našimi izpiti, zbral 60 kreditov in ga lahko vpišemo v naslednji letnik. Poleg tega v času nastajanja tega besedila UL ni imela strategije, kako v študij vključiti e-učenje, kaj šele, da bi resno razmišljali o tem, kako za to zagotoviti ustrezno infrastrukturo.

Vse to pa seveda pomeni, da je ena od nevarnosti bolonjske reforme tudi to, da se spremeni v svojevrstno Potemkinovo vas, ki bo kakovost študija znižala, ne pa povečala: „Bistveno manjše število kreditov bolonjske prve stopnje kot pri primerljivih programih dosedanjega univerzitetnega programa, večja izbirnost in zmanjšan obseg ciljev pri temeljnih predmetih ob nespremenjenih materialnih in kadrovskih pogojih pač ne morejo dati enakega znanja in usposobljenosti, pa četudi se metode dela povsem spremenijo.” (Kovač Šebart, 2006) Če pa so ob tem še infrastrukturni pogoji za samostojno delo študentov

(ki naj bi na ta način pridobili pomemben del znanja) slabši kot nekoč, kaj šele, da bi šli v korak z možnostmi, ki jih ponuja naš čas, je povsem jasno, da bodo na študijskih programih na prvi bolonjski stopnji študenti osvojili manj znanja kot na sedanjih univerzitetnih programih. S tega zornega kota je bila edino racionalna odločitev državnega zbora, da dosedanji univerzitetni študij in diploma z zakonom nista izenačena s študijem in diplomom na prvi bolonjski stopnji. Govorjenje o tem, kako bo reforma sama po sebi dvignila kakovost študija in pridobljenega znanja, brez razmisleka o univerzitetni infrastrukturi, je bila kratko in malo neresna.

In kaj vse to pomeni za naše študijske programe? Ne glede na vse formalizme so programi napisani dovolj fleksibilno, da jih je možno izvajati tako na bolonjski kot „predbolonjski“ način, to je s sedanjim številom učiteljev in brez ustreznih knjižničnih kapacitet, a z nekoliko daljšim študijem - ali pa tudi na bistveno bolj intenziven način, če bi se zgodil čudež in bi se naša univerzitetna infrastruktura ustrezno izboljšala. Tako kot že toliko let doslej se bomo na fakulteti pač še naprej prilagajali danim možnostim.

Je pa seveda bolonjska reforma kljub vsemu prinesla našemu oddelku nekaj nespornih prednosti: prenovili in prevetrali smo programe, povečali in ustrezno ovrednotili delež praktičnega dela, jasno razvili tri smeri in se ob tem bolj tesno povezali s kolegi v tujini; tako smo denimo trije člani oddelka kot soavtorji sodelovali pri pripravi „bele knjige“ o evropskih reformah kurikulumov na sorodnih šolah. To nam daje upanje, da bomo našo stroko obdržali vsaj korak za razvojem na drugih, bogatejših univerzah. Če se nam bodo kdaj odprle ustrezne materialne možnosti, bo prehod v drugačen način dela bistveno bolj enostaven, kot je to veljalo pred nekaj leti.

5 VIRI

- DOLGAN PETRIČ, M. 2002. *Organizacija in dejavnost knjižnic Univerze v Ljubljani*. [online]. [Ljubljana]: Univerza v Ljubljani. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://www.uni-lj.si/Knjiznice/organizacija.asp>
- EUROPEAN Curriculum Reflections on Library and Information Science Education. 2005. [online]. Kajberg, L. in Lørring, L (ur.). Copenhagen: Royal School of Library and Information Science. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na http://biblis.db.dk/uhtbin/cgiisirs.exe/Tue+Nov+07+08:11:38+2006+/SIRSI/0/518/0/db.leikaj05/Content/1?new_gateway_db=HYPERION
- KOVAČ ŠEBART, M. 2006. Zahtevam primeren status in stopnja izobrazbe. *Šolski razgledi*, Ljubljana, oktober 2006.

RABA interneta v Sloveniji (RiS). 2002-2006. [online]. [Ljubljana]: Fakulteta za družbene vede. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://www.ris.org/>

THOMPSON, J. 2005. *Books in the Digital Age*. Cambridge: Polity.

ZGAGA, P. 2004. *Analiza gibanj v strukturi študentov in diplomantov terciarnega izobraževanja 1981-2004* [online]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Center za študij edukacijskih strategij. [uporabljeno 2006-10-25]. Dostopno na http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/ana-trends-struct-stud-grad-slo-slv-t01.pdf

ZGAGA, P. 2005. *Bolonjski proces*. Ljubljana: Center za študij edukacijskih teorij.

dr. Maja Žumer

RAZISKOVALNA DEJAVNOST ODDELKA

IZVLEČEK

Prvo raziskavo na našem področju je opravil dr. Gregor Kocijan leta 1973. Raziskavo „Knjiga in bralci” je financirala takratna Kulturna skupnost. Do leta 1999 so sledile še tri raziskave na isto temo, vsakič z okrepljeno raziskovalno skupino. Po kadrovski okrepitvi oddelka, leta 1999, so ministrstva, odgovorna za znanost, sofinancirala še tri projekte, v fazi prijave pa je najnovejši. Šele zadnji je prijavljen na samostojnem raziskovalnem področju „informatijska znanost in bibliotekarstvo”, ki je bilo po dolgotrajnih prizadevanjih vzpostavljeno leta 2005. Člani oddelka se aktivno vključujejo tudi v mednarodne raziskave. Večina jih poteka pod okriljem IFLE in preko NUK-a.

1 UVOD

Raziskovanje je bistven segment dela na univerzi; je hkrati dopolnitev pedagoškega dela in predpogoj zanj. Nemogoče si je zamisliti kvalitetno diplomsko, še posebej pa podiplomsko izobraževanje brez aktivne raziskovalne dejavnosti in vpetosti v mednarodne raziskave.

V času vzpostavljanja oddelka raziskovalna dejavnost seveda ni bila prva prioriteta; takrat je bilo vso energijo potrebno usmeriti v pripravo učnega načrta in kadrovske popolnitev, zaradi pomanjkanja habilitiranih učiteljev je bila tudi izvedba programa težavna. Šele precej kasneje so se začele izvajati nekatere raziskave, predvsem „serija” Knjiga in bralci. Večji razmah je raziskovanje dobilo šele po letu 1999, ko se je oddelek tudi kadrovsko okrepil. Uspešno pridobljenim temeljnim in aplikativnim projektom na razpisih Ministrstva za znanost je sledila vzpostavitev samostojnega raziskovalnega področja in raziskovalne skupine v okviru Znanstvenega inštituta FF. S tem je bil končno zagotovljen formalni okvir za normalno delo.

2 PRVE RAZISKAVE

Kot nadaljevanje raziskav „Knjiga in bralci” je bila četrta v seriji hkrati prva večja raziskovalna naloga na oddelku. Prvo je, ob financiranju takratne Kulturne skupnosti, pripravil Gregor Kocijan leta 1973. Druga je sledila leta 1979, avtorja sta bila Gregor Kocijan in Martin Žnideršič, za tretjo pa se jima je leta 1985 pridružila še Darka Podmenik.

Isti raziskovalci so sodelovali tudi pri četrti raziskavi leta 1999. Anketa je bila opravljena na vzorcu 1084 gospodinjstev. Analiza odgovorov nam nudi vpogled v bralne navade Slovencev in vzorce in razloge za kupovanje oziroma nekupovanje knjig. Izsledki so bili objavljeni v zbirki BiblioThecaria (Žnideršič, Kocijan in Podmenik, 1999).

3 VZPOSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PODROČJA IN RAZISKOVALNE SKUPINE

Intenzivno prizadevanje za formalizacijo raziskovalnega dela na področju informacijske znanosti in bibliotekarstva se je začelo leta 2001. Na razpis Ministrstva za temeljne in aplikativne projekte smo takrat prijavi projekt „Šolski sistemi, učbeniki in družba znanja: meje tržne regulacije v majhnih jezikovnih skupnostih” na področju 5.01 (Vzgoja, izobraževanje in šport); enega pa, ker svojega lastnega področja nismo imeli, na splošno področje 5.00 (Družboslovje). Ob tem smo že začeli opozarjati, da potrebujemo samostojno raziskovalno področje, saj se ne moremo smiselno uvrstiti v nobenega od obstoječih.

Naj citiram nekaj naših glavnih argumentov:

„Knjižničarstvo kot stroka ima nekajstoletno zgodovino, za začetek bibliotekarstva (ang. library science) kot znanosti pa navadno štejemo ustanovitev prve podiplomske šole bibliotekarstva na Chicago University sredi dvajsetih let prejšnjega stoletja. Informacijsko znanost, ki je stara dobrih sto let, pod tem imenom (ang. information science) poznamo od konca petdesetih let 20. stoletja, pred tem je bilo to področje poznano pod različnimi drugimi imeni (bibliografija, statistična bibliografija, dokumentalistika, bibliometrija...), ki so poimenovala praviloma v tistem obdobju aktualno „podpodročje”.

Informacijska znanost je interdisciplinarna znanost, ki preučuje izvor, nastanek, organizacijo, iskanje, posredovanje, uporabo **informacij**. Sodeluje z računalništvom, logiko, komunikologijo, sociologijo, matematiko, ekonomijo, lingvistiko, psihologijo... Najpogosteje

je uvrščena v družboslovje. Tesno povezavo z bibliotekarstvom odraža poimenovanje izobraževalnih ustanov v angloameriškem svetu: School of library and information science, School of information and library science, ki pa v najnovejšem času prehajajo v verjetno najustreznejšo School of information.

V 5. in 6. okvirnem programu EC se projekti z našega področja uvrščajo v program IST (Information Society Technologies).

Informacijska znanost se ukvarja s pomembnimi problemi sodobne družbe: informacijsko pismenostjo, informacijsko politiko, organizacijo informacij v pogojih informacijske eksplozije... Prav bi bilo, da bi slovenske dosežke v strokovni praksi (COBISS, dobra organiziranost knjižnične mreže, uspešne in dobro delujoče knjižnice) nadgradili tudi z organiziranim znanstvenim in raziskovalnim delom. Tako bomo dosežanje iniciative posameznikov in njihove mednarodne stike nadgradili z načrtnim vlaganjem v razvoj vede in nenazadnje tudi vzgojo mladih znanstvenikov. Ob večji spodbudi MŠZŠ bomo na področju informacijske znanosti lahko zagotovili kontinuiteto ter možnost in sposobnost, da bomo nastopali kot enakovredni partnerji v evropski znanosti. Ob tem vzgojeni novi kadri nam bodo tudi omogočili, da bomo postali aktivni soustvarjalci novih evropskih informacijskih sistemov, ki bodo ključni za delovanje Evropske unije”.

S svojimi argumenti in pozivi za vzpostavitev samostojnega področja smo nastopali znotraj Znanstvenega inštituta in širše raziskovalne sfere, iskali „zaveznike” in lobirali na vseh frontah. Reakcije so bile načelno pozitivne, večina sogovornikov je razumela in podpirala naša prizadevanja, a bistvenega premika dolgo ni bilo. Tudi za raziskovalno sfero je namreč značilna konzervativnost in „vzdrževanje obstoječega stanja”.

V letu 2005 pa je končno prišlo do velikega premika: obvestili so nas, da je bilo vzpostavljeno samostojno področje znotraj družboslovja, to je 5.13 (Informacijska znanost in bibliotekarstvo). Zasluge za to imajo številni, ki so nam pomagali z opozarjanjem na neustrezen položaj, nedvomno pa v veliki meri takratni nacionalni koordinator za družboslovje, dr. Slavko Splichal.

Vzpostavitev raziskovalnega področja nam je končno omogočila, da tudi na Znanstvenem inštitutu FF oblikujemo svojo raziskovalno skupino in končno nehamo „gostovati” v skupini 0518-003 (Zgodovinopisje). Tu potem večjih težav ni bilo, in kmalu smo se lahko registrirali kot skupina 0518-013 (Informacijska znanost in bibliotekarstvo pri Znanstvenem inštitutu).

4 SEDANJI RAZISKOVALNI PROJEKTI

4.1 Analiza modela FZBZ in njegove uporabe za nove računalniške kataloge (2001-2004)

Sodelavki: Alenka Šauperl, Maja Žumer (vodja)

Prvi projekt, „Analiza modela FZBZ in njegove uporabe za nove računalniške kataloge”, je potekal od leta 2001 do leta 2004. Namen raziskovalnega projekta je bil podrobno raziskovanje uporabnosti modela „Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise (FZBZ)” za opis različnih vrst dokumentov, tudi elektronskih (Funkcional, 1998; Funkcionalne, 2000). Osrednji del projekta pa je bil podrobno proučevanje modela samega in njegovega vpliva na nadaljnji razvoj avtomatizacije knjižnic, posebno modulov za katalogizacijo in OPACov. Poleg tega smo preučevali tudi možnosti za uporabo obstoječih bibliografskih podatkov skupaj z novimi. Obstoječi računalniški katalogi bodo ali direktno vključeni v nove ali pa jih bo potrebno predelati.

Takrat se je tudi začelo naše intenzivno vključevanje v mednarodne delovne skupine na tem področju.

4.2 Novi modeli organizacije znanja (2004-2007)

Sodelavci: Alenka Šauperl, Miha Kovač, Vlasta Zabukovec, Polona Vilar, Maja Žumer (vodja)

Takoj po koncu prvega projekta, „Analize modela FZBZ in njegove uporabe za nove računalniške kataloge”, in še pred vzpostavitvijo samostojnega področja, smo za razpis ministrstva prijavi tri temeljne projekte: „Nove modele organizacije znanja”, „Vedenjske in mentalne modele kot osnovo za načrtovanje sistemov za poizvedovanje” in „Model vrednotenja znanstveno raziskovalnega dela na področju družboslovja”. V času recenzijskega postopka smo dobili predlog, da vse tri predlagane projekte združimo v enega in si tako zanj zagotovimo financiranje 1000 ur letno. V projekt, ki poteka od 2004. do sredine leta 2007, je vključenih pet raziskovalcev z oddelka.

Namen tega raziskovalnega projekta, ki smiselno nadaljuje prejšnjega, je nadaljevanje preučevanja modela „Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise” (FZBZ oziroma FRBR) in njegove uporabe za načrtovanje novih knjižničnih katalogov in drugih zbirk zapisov kulturne dediščine, predvsem arhivskih in muzejskih zbirk. Projekt odraža našo vključenost v aktivnosti v okviru „FRBR review group” pri IFLI in skupine „CRM/FRBR harmonisati-

on". Slednjo sta skupaj oblikovali IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) in ICOM-CIDOC (The International Committee for Documentation of the International Council of Museums), skupina pa je delno financirana tudi s strani Evropske Komisije v okviru DELOS Network of Excellence; njen cilj je skupen razvoj modelov za knjižnice in muzeje.

Poleg predlogov za implementacijo modela so se raziskave usmerile tudi v proučevanje odnosa končnih uporabnikov do novih orodij in v problematiko vsebinskega poizvedovanja po bibliografskih podatkovnih zbirkah.

Med nalogami je bilo (in je še) sodelovanje v javni razpravi o dokumentu FRAR (Functional Requirements for Authority Records) in nadaljevanje sodelovanja v „CRM/FRBR harmonisation“. Cilj slednjega je, poleg vzpostavitve dialoga med muzejsko in knjižnično sfero, predvsem prikaz modela FZBZ v obliki formalne ontologije, kar bo olajšalo implementacijo v okviru sematičnega spleta (Semantic Web).

Poseben izziv predstavljajo spreminjajoči se viri, pa tudi pojavne oblike, v katerih so združene različne izrazne oblike. To je problem tako pri opisovanju kot tudi pri prikazovanju rezultatov poizvedovanja. Slednje se odvija tudi s sodelovanjem v na novo imenovani delovni skupini IFLE, „FRBR Aggregates“.

V okviru doktorske raziskave ugotavljamo ustreznost modela FZBZ za uporabniške miselne modele. Obstaja razkorak med miselnim modelom, ki je bil osnova za razvoj informacijskega sistema, in miselnim modelom, ki ga ima o njem uporabnik. Ta razkorak potrjujejo tudi psihologi, filozofi in drugi, ki so se ukvarjali z raziskovanjem miselnih modelov. Ravno ta razkorak pa lahko povzroča neuspešnost uporabnikov pri iskanju informacij in razreševanju informacijskih potreb. To pa velja tudi za nesporazum med knjižničarji in uporabniki glede koristnosti elementov za opis dokumentov v knjižničnem katalogu. Z identifikacijo pričakovanih uporabnikov glede podatkov o iskanih dokumentih lahko razkorak zmanjšamo. Glede na že opravljene študije pričakujemo, da uporabniki sicer uporabljajo iskalne elemente, ki so jim na voljo, da pa opažajo pomanjkljivosti pri opredeljevanju vsebine dokumentov.

Problematiko organizacije znanja analiziramo tudi v globalnem založniško-tržnem kontekstu. Analiziramo svetovni trg znanstvenih revij in ugotavljamo, kdo so glavni igralci na njem. Ogledali smo si nekaj največjih založnikov znanstvenih revij in njihovo zastopanost v ISI Science Citation Index (SCI) in Social Science Citation Index (SSCI). S tega zornega kota lahko SCI in SSCI analiziramo kot marketinško orodje za trženje znanstvenih revij, in ne samo kot pripomoček za merjenje citiranosti in iskanje citatov.

4.3 Novi pristopi k organizaciji znanja na področju pisne kulturne dediščine (prijava)

Sodelavci: Alenka Šauperl, Miha Kovač, Vlasta Zabukovec, Polona Vilar, Jan Pisanski, Maja Žumer (vodja)

Pravkar pa je bil na zadnji razpis prijavljen predlog projekta, ki se bo, če bo sprejet, začel izvajati v začetku leta 2007. Spet gre za smiselno nadaljevanje po zaključku obstoječega projekta.

Namen predlaganega projekta je raziskovanje uporabe modela „Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise (FZBZ) ” za opis in omogočanje dostopa do različnih vrst in oblik pisne kulturne dediščine (tradicionalne in elektronske) in razvoj ustreznih orodij. Na osnovi sodelovanja v mednarodni delovni skupini „CRM/FRBR harmonisation” bomo v prvem sklopu preučevali možnosti skupnih orodij za hkraten dostop do knjižničnega gradiva in muzejskih zbirk. Drugi sklop predstavljajo raziskave odnosa končnih uporabnikov do novih orodij, predvsem preučevanje uporabniških (laičnih) mentalnih modelov in ustreznosti predlaganih konceptualnih modelov za končnega uporabnika.

Tretji sklop bo posvečen problematiki vsebinskega poizvedovanja po bibliografskih podatkovnih zbirkah, v sodelovanju z delovno skupino IFLA „Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR)”; ta konceptualni model FZBZ razširja na entitete, ki predstavljajo teme, tematike dokumentov.

Raziskali bomo tudi načine, na katere muzeji in galerije v Sloveniji zagotavljajo publikacije, vezane na kulturno dediščino, ter jih primerjali s pristopi v nekaterih državah EU. Analizirali bomo založniške in medijske mehanizme, ki omogočajo, da nekatere vsebine, vezane na različne nacionalne naravne in kulturne dediščine, najdejo pot v nekatere največje globalne medije.

4.4 Ekspertiza »Različnost vzorcev znanstvenega publiciranja« za Agencijo za raziskovalno dejavnost RS (2006)

Sodelavca: Miha Kovač in Primož Južnič

Po posebnem naročilu agencije leta 2005 je bila ekspertiza opravljena v prvi polovici leta 2006. Raziskava je usmerjena v analizo kakovosti bibliometrijskih kazalcev o znanstvenih objavah, ki jih v zadnjem času uporabljamo v

Sloveniji za vrednotenje znanstvenega dela. Ker se način in oblika znanstvenega objavljanja med vedami razlikuje, je bila opravljena pilotna raziskava na desetih skupinah (petih s področja fizike in petih s področja biomedicine). Z zbranimi podatki o objavah so želeli preveriti zanesljivost IF revije kot napovednika dejanske odmevnosti posameznega članka iz te revije.

Rezultati kažejo, da je med obema vedama sicer razlika med številom/odstotkom člankov, objavljenih v revijah, ki so opredeljene kot najboljše na področju (prvi kvartili), da pa praktično ni razlike med vedama v povprečni citiranosti posamezne objave. Vidna je tudi razlika v mednarodnem sodelovanju, to je v številu objav v sodelovanju z raziskovalci iz tujine.

5 MEDNARODNO RAZISKOVALNO SODELOVANJE

5.1 Delovne skupine pri IFLI

5.1.1 Guidelines for OPAC displays

Delovno skupino je imenovala Sekcija za katalogizacijo leta 1997, leta 2000 se ji je pridružila Maja Žumer. Njen namen je bil oblikovati priporočila in primere dobre prakse, ki bi knjižnice vodili pri oblikovanju ali preoblikovanju prikaza rezultatov iskanja v online knjižničnih katalogih. Za izhodišče je skupina vzela uporabnikove potrebe in oblikovala dokument, ki je bil v zadnji javni razpravi leta 2004 in je 2005. izšel kot publikacija IFLE (IFLA Guidelines, 2005).

Publikacija je namenjena bibliotekarjem pa tudi razvijalcem in prodajalcem programske opreme za avtomatizacijo knjižnic. Priporočila so splošna, namenjena praviloma splošnim zbirkam, in neodvisna od konkretne tehnologije ali vrste vmesnika.

5.1.2 Guidelines for (electronic) national bibliographies

Delovna skupina je bila formalno imenovana leta 2004 kot odgovor na večkrat izražene potrebe po jasnih priporočilih za oblikovanje elektronske nacionalne bibliografije. Vodi jo Maja Žumer. Številne nacionalne bibliografske agencije elektronske nacionalne bibliografije že izdajajo (CD-ROM in/ali online), številne pa to šele načrtujejo. Priporočila naj bi služila obojim, usmerjena pa so predvsem v načela selekcije gradiva, načela bibliografske obdelave,

načrtovanja vmesnika in funkcionalnosti. Kot izhodišče služi podrobna analiza uporabnikov in njihovih informacijskih potreb: kdo uporablja (ali bi lahko uporabljal) nacionalno bibliografijo kot informacijski vir, s kakšnim namenom in v kakšnih okoliščinah.

Delovna skupina bo po pričakovanjih v letu 2007 pripravila osnutek dokumenta in ga predložila najprej v javno razpravo, potem pa v potrditev Sekciji za bibliografijo.

5.1.3 FRBR Review group

Sekcija za katalogizacijo je leta 2002 ustanovila delovno skupino za FZBZ, ki naj bi bila središče razvoja konceptualnega modela in njegove implementacije kot podatkovnega in teoretičnega modela bibliografskega sveta.

Leta 2003 je bila skupina preoblikovana v revizijsko skupino (FRBR Review Group, 2006), ki jo sestavlja osem (izvoljenih) članov, med njimi je Maja Žumer. Poslanstvo skupine je ostalo enako.

- Pripravljati priporočila za uporabo modela FZBZ pri katalogizaciji (pripravi bibliografskih in normativnih zapisov), sodelovanje z drugimi delovnimi skupinami na tem področju.
- Spodbujati uporabo modela v knjižnicah pa tudi drugih okoljih: arhivih, muzejih, razvijalcih programske opreme, pri upravljanju intelektualne lastnine.
- Razvijati model sam in iz njega izpeljane modele.

Za obravnavo konkretnih vprašanj revizijska skupina imenuje posebne delovne skupine.

5.1.4 FRBR aggregates

Gre za delovno skupino, ki jo je leta 2005 imenovala revizijska skupina za FZBZ z namenom, da bi dobili praktične rešitve problemov, ki so se pokazali ob uporabi modela FZBZ za obravnavo zbranih in izbranih del, zbirk, časopisov, kontinuiranih virov, monografij v več delih in podobnega. Za vse te je izbrano skupno poimenovanje agregati, njihova skupna značilnost pa je, da je v eno celoto povezanih več bolj ali manj neodvisno ustvarjenih del.

5.1.5 CRM/FRBR harmonisation

Model CRM (CIDOC Conceptual Reference Model, 2006) je razvila delovna skupina pod okriljem ICOM-CIDOC (International Council for

Museums – International Committee on Documentation) leta 1996. Že leta 2000 je prišlo do dialoga med bibliotekarji in muzealci in ideje, da bi oba modela harmonizirali. Leta 2003 je bila oblikovana skupna delovna skupina IFLE in ICOM-CIDOC s cilji:

- izraziti model FZBZ s koncepti, orodji in metodologijo CRM;
- vzporediti ali celo združiti oba objektno orientirana modela, saj bi s tem lahko rešili probleme semantične interoperabilnosti med obema skupnostima, muzeji in knjižnicami.

Poleti leta 2006 je bil na spletnih straneh IFLE in CIDOC CRM objavljen prvi osnutek z naslovom FRBRoo za javno razpravo (Doerr in Bœuf, 2006). Model se bo še razvijal, in bo sledil razvoju obeh konceptualnih modelov, iz katerih izhaja.

5.1.6 Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR)

Delovna skupina je bila imenovana leta 2005 z namenom, da nadaljuje razvoj modela FZBZ in izsledkov delovne skupine FRANAR (Functional Requirements and Numbering of Authority Records) in jih razširi na tretjo skupino entitet, ki predstavljajo teme entitet prve skupine. Podrobneje so njene naloge torej:

- oblikovati konceptualni model entitet tretje skupine FZBZ, ki predstavljajo teme;
- pripraviti jasen strukturiran okvir za podatke, ki jih vsebujejo normativni zapisi in to ob upoštevanju uporabnikovih potreb;
- preučiti možnosti za mednarodno izmenjavo in uporabo predmetnih normativnih datotek med knjižnicami in drugimi skupnostmi.

Delovna skupina se je v prvem letu usmerila v analizo uporabnikov in uporabe predmetnih normativnih datotek, v drugem pa se pogloblja v entitete same, njihove attribute in relacije med njimi.

5.2 Evropski projekti

5.2.1 The European Library (TEL)

Projekt se je odvijal od leta 2001 do leta 2004 in je bil financiran v 5. okvirnem programu na področju Tehnologije informacijske družbe. Partnerji so bile nacionalne knjižnice Velike Britanije, Nemčije, Portugalske, Finske, Nizozemske, Italije (obe), Švice in Slovenije ter CENL-a (Conference of

European National Librarians) (CENL, 2006). Koordinator za slovenskega partnerja je bila Maja Žumer (v okviru dopolnilne zaposlitve).

Namen projekta je bila vzpostavitev pogojev za delovanje evropskega portala, ki bi omogočal z enega mesta dostop do zakladov nacionalnih knjižnic. Posamezne aktivnosti so vključevale tehnološki razvoj, pa tudi načrtovanje organizacijskih in poslovnih rešitev take kompleksne storitve.

Ob koncu projekta je bil za delovanje pripravljen portal, prek katerega so dostopni katalogi in druge zbirke digitalnega in digitaliziranega gradiva nacionalnih knjižnic. Dostop je možen neposredno preko protokolov Z39.50 ali SRU ali pa so metapodatki preneseni v osrednjo zbirko s protokolom OAI-PMH. Partnerji so se dogovorili za skupni obvezni nabor metapodatkovnih elementov in za enoten opis zbirk. Ob koncu projekta je bil portal vzpostavljen, za gostitelja je bila izbrana nizozemska Kraljeva knjižnica. Spomladi, leta 2004, je The European Library (2005-2006) začela delovati kot vzpostavljena storitev pod okriljem CENL-a.

5.2.2 TEL-ME-MOR

Projekt TEL-ME-MOR (2005), njegovo trajanje je od februarja, leta 2005, do januarja, leta 2007 in spada v 6. okvirni program, je smiselno nadaljevanje projekta TEL. Njegovo glavno poslanstvo je vključitev zbirk novih članic EU: Cipra, Češke, Estonije, Latvije, Litve, Madžarske, Poljske, Slovaške. Eden od podprojektov pa je namenjen razvoju portala samega, predvsem reševanju problema večjezičnosti. V tem delu kot partner sodeluje NUK, koordinator tega podprojekta je Maja Žumer, sodeluje pa tudi švicarska nacionalna knjižnica. Raziskava je vključevala pregled uporabe nabora znakov UNICODE (ki edini omogoča zapisovanje vseh pisav), pregled sistemov vsebinskega označevanja, pregled sistemov normativne kontrole. Na osnovi teh zbranih podatkov je nastal predlog postopnega načrtovanja večjezičnega poizvedovanja, torej takega, ki omogoča oblikovanje poizvedbe v enem jeziku, ta pa se interpretira tako, da so med rezultati zadetki v vseh jezikih. Poudarek v tem projektu je predvsem uporaba kontroliranih naborov vsebinskih oznak in normativne kontrole osebnih, korporativnih in geografskih imen.

5.2.3 European Digital Library (EDL)

Projekt EDL (2006) se je začel septembra 2006 in traja do februarja 2008. Spada v program eContentplus. Spet gre za projekt, povezan z

„Evropsko knjižnico”, tokrat gre za vključevanje zadnje skupine nacionalnih knjižnic med člane. Ker so se nekatere nacionalne knjižnice v vmesnem času samoiniciativno vključile, so preostale še Švedska, Norveška, Luksemburg, Belgija, Islandija, Irska, Španija, Liechtenstein. V enaki kadrovski zasedbi je spet vključen podprojekt o večjezičnosti. Že v projektu TEL-ME-MOR opravljene analize bodo razširjene na nove partnerje, raziskave pa se bodo usmerile tudi v poizvedovanje po celotnem besedilu in s tem povezane probleme večjezičnosti.

5.2.4 CoLabLIS

Na zadnji razpis programa eContentPlus je bil prijavljen tudi projekt CoLabLIS, katerega namen je vzpostavitev repozitorja učnih gradiv s področja bibliotekarstva in informacijske znanosti. Koordinator predlaganega projekta je Visoka šola v Boråsu na Švedskem, partnerji pa so številne evropske bibliotekarske šole.

V imenu oddelka v predlaganem projektu sodelujeta Alenka Šaupperl in Polona Vilar.

5.3 Bilateralni projekti

5.3.1 Sodelovanje z Norveško

Na razpis projektov za bilateralno sodelovanje raziskovalcev Slovenije in Norveške jeseni, leta 2006, je Maja Žumer prijavila projekt (ki se vključuje v izvajanje projekta „Novi modeli organizacije znanja” in njegovega predvidenega nadaljevanja). Gre za sodelovanje z Norveško tehnično univerzo v Trondheimu; z njimi sodelujemo tudi že v projektu EDL. Če bo projekt sprejet, bo omogočil izmenjavo raziskovalcev in doktorskih študentov v letih 2007 do 2009.

6 MLADI RAZISKOVALCI

Sistem mladih raziskovalcev je najboljši način, da se v stroko privabi mlade in se jim omogoči vstop v raziskovalno dejavnost.

Prvič se je na razpis za mentorja javila Maja Žumer leta 2004, a ni bila izbrana. Bolj uspešna je bila prijava leta 2005, a izbrani kandidat za mladega raziskovalca ni pravočasno diplomiral in tako odobrenega mesta nismo mo-

gli zapolniti. Ponovno pa je leta 2006 Maja Žumer dobila odobreno mesto z začetkom jeseni 2007. Mladi raziskovalec bo s svojo doktorsko raziskavo vključen v predlagani projekt „Novi pristopi k organizaciji znanja na področju pisne kulturne dediščine ” in izmenjavo z Norveško.

7 ZAKLJUČEK

Z nekaj poetike lahko rečemo, da se je raziskovalno delo na oddelku v zadnjem času resnično razcvetelo, o čemer pričajo odobreni projekti in močna vpetost v mednarodno sodelovanje. Prav tako velja, da v kar največji meri iščemo finančne in organizacijske možnosti za raziskovanje, saj praviloma kandidiramo na vseh ustreznih razpisih. Pravzaprav se zdaj že srečujemo s problemom, da nimamo prostih raziskovalnih zmogljivosti, zaradi kadrovske podhranjenosti namreč ne moremo pri pedagoškem delu nikogar razbremeniti.

Seveda pa z doseženih še vendar ne moremo biti povsem zadovoljni. Ker je naša raziskovalna skupina nova, moramo še toliko bolj paziti na vzdrževanje ali izboljševanje izpolnjevanja kriterijev raziskovalne odličnosti. Ob vedno strožjih kriterijih ocenjevanja je vedno bolj pomembno, da vsi člani raziskovalne skupine aktivno raziskovalno delujejo in svoje rezultate objavljajo na ustrezen način. Pomembno je tudi sodelovanje in objavljanje skupaj s kolegi iz tujine.

Poskrbeti moramo za ustrezno pomlajevanje skupine; tu je prava rešitev vključevanje mladih raziskovalcev, ki bodo nadaljevali naše delo. Če bomo uspeli v tem, da jim bomo utrlji pot, bo naše poslanstvo izpolnjeno.

8 VIRI

- CENL Conference of European National Librarians. 2005. [online]. [uporabljeno 2006-10-27] Dostopno na <http://www.cenl.org/>
- CIDOC Conceptual Reference Model. 2006. [online]. International Council of Museums. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na http://cidoc.ics.forth.gr/frbr_inro.html
- Doerr, M. in Le Bœuf, M. (ur.). 2006. FRBRoo Model for public discussion (version 0.6.7). [online]. August 2006. International Council of Museums. [uporabljeno 2006-10-27] Dostopno na http://cidoc.ics.forth.gr/frbr_drafts.html
- European Digital Library Project. 2006. [online]. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://edlproject.eu/>

- FRBR Review Group. 2006. [online]. IFLA. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://www.ifla.org/VII/s13/wgfrbr/wgfrbr.htm>
- FUNCTIONAL Requirements for Bibliographic Records: Final report. 1998. Muenchen: Saur.
- FUNKCIONALNE zahteve za bibliografske zapise: Končno poročilo. 2000. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- IFLA GUIDELINES for Online Public Access Catalogue (OPAC) Displays. Final Report. 2005. [online]. München: Saur. (IFLA Series on Bibliographic Control; vol. 27). [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://www.ifla.org/VII/s13/wgfrbr/wgfrbr.htm>
- Tel Me Mor. 2005. [online]. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://www.telmemor.net/>
- The European Library. 2005-2006. [online]. [uporabljeno 2006-10-27]. Dostopno na <http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.html>
- ŽNIDERŠIČ, M., Podmenik, D. in Kocijan, G. 1999. *Knjiga in bralci IV*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

mag. Polona Vilar, dr. Primož Južnič

MEDNARODNO SODELOVANJE ODDELKA ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO

IZVLEČEK

Mednarodno sodelovanje Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo se je pričelo okoli leta 2000, saj pred tem ni bilo predvsem kadrovskih pogojev za tovrstne dejavnosti. Oddelek se je vključeval v evropski program za izmenjavo študentov in profesorjev Socrates/Erasmus, kasneje tudi v program za razvoj poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja Leonardo da Vinci. Ob tem ima sklenjenih tudi nekaj neformalnih sporazumov o sodelovanju z nekaterimi fakultetami in univerzami v Evropi in ZDA. Oddelek se je včlanil tudi v združenje EUCLID, kjer aktivno sodeluje v različnih projektih. Leta 2002 je so-organiziral svojo prvo veliko mednarodno konferenco BOBCATSSS v Portorožu.

1 UVOD

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo (oddelek) se v svojih prvih desetih letih delovanja ni mogel v veliki meri posvetiti mednarodnemu sodelovanju. Seveda smo se tudi že tedaj zavedali pomena mednarodnega sodelovanja za pedagoško in raziskovalno delo, vendar je bil oddelek predvsem kadrovsko več kot podhranjen, zato je večino svojih kapacitet namenjal predvsem pedagoškemu delu. Mednarodnemu sodelovanju se ob vseh drugih obveznostih preprosto ni bilo mogoče posvečati v veliki meri, vsaj ne na sistematičen in organiziran način. Nedvomno je bilo šele leto 2000 tisto, ko je mednarodno sodelovanje Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo pričelo dobivati svoje prve organizirane in formalne oblike. Lahko bi rekli, da se je to sodelovanje začelo oblikovati v dveh oblikah in na dva načina.

Prva se je realizirala s pogodbami o sodelovanju in izmenjavi študentov in profesorjev z nekaterimi evropskimi fakultetami oziroma univerzami. Tu smo izkoristili različne evropske programe (Evropske komisije), Socrates/Erasmus in Leonardo ter tudi uspešno črpali sredstva za mednarodno sodelovanje. Sodelovanje z univerzami, ki niso iz držav Evropske unije, smo urejali z dodatnimi sporazumi.

Drugo obliko smo našli v okviru evropske organizacije EUCLID. EUCLID je neodvisna evropska nevladna in neprofitna organizacija, katere naloga je promocija evropskega sodelovanja na področju izobraževanja in raziskovanja v bibliotekarstvu in informacijski znanosti (EUCLID, 2006). Vanjo so vključene evropske visokošolske ustanove, ki izvajajo izobraževalne programe na področju bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva. Od leta 2000 je njen član tudi naš oddelek.

2 POGODBE O SODELOVANJU IN IZMENJAVI ŠTUDENTOV IN PROFESORJEV

2.1 Program SOCRATES/ERASMUS

Program Socrates/Erasmus, ki ga je vodila in izvajala Evropska komisija (Generalni direktorat Izobraževanje in kultura), v Sloveniji pa je vloga nacionalne agencije pripadla Centru za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS), je potekal v letih 2002-2006. Bil je del širšega programa Evropske komisije Socrates, namenjenega spodbujanju evropskega sodelovanja v izobraževanju. Socrates/Erasmus je bil namenjen izboljšavi kakovosti in primerljivosti evropskih visokošolskih študijskih programov. Program se je sicer zaključil z letom 2006, vendar nekatere aktivnosti tečejo dalje, prav tako veljajo tudi vse sklenjene pogodbe. V njem sodelujejo vse države Evropske unije, Islandija, Liechtenstein, Norveška ter pridružene članice Srednje in Vzhodne Evrope.

Temelj programa je sofinanciranje bivanja v tujini kot podpore aktivnostim, med katerimi so (Socrates, 2006):

- mobilnost študentov in učnega osebja;
- projekti skupnega razvoja študijskih programov in modulov;
- intenzivni programi poletnih oziroma zimskih šol;
- intenzivni jezikovni tečaji;
- tematske mreže med evropskimi fakultetami oziroma njihovimi oddelki;

- razvoj evropskega kreditnega sistema priznavanja študijskih obveznosti, opravljenih na drugi fakulteti, in dodatka k diplomam.

Oddelek se je lotil predvsem prve aktivnosti in v letih od 2001 naprej sklenil nekaj pogodb o sodelovanju in izmenjavi študentov in profesorjev z nekaterimi evropskimi fakultetami. Program poteka tako, da vsak študent, udeleženec izmenjave, ki je izbran na oddelčnem razpisu, opravi študij na partnerski univerzi v dogovorjenem obsegu in trajanju (običajno trimesečje ali semester). Njegove obveznosti so enake obveznostim tamkajšnjih študentov, domača univerza ali fakulteta pa mu po povratku prizna tam opravljene obveznosti. Izmenjava profesorjev je krajša, običajno trajala nekaj tednov. V tem času gostujoči profesor izvaja predavanja, konzultacije in druge pedagoške aktivnosti pa tudi raziskovalno dejavnost.

V letu 2001 je oddelek najprej sklenil pogodbo o izmenjavi profesorjev in podiplomskih študentov ter razvoju skupnih študijskih vsebin z univerzo City University iz Londona za leta 2002-2006. Izmenjava podiplomskih študentov je bila realizirana le delno, saj so z oddelka v študijskem letu 2002/03 na trimesečno bivanje v London odšli trije podiplomski študenti, na oddelek pa žal (predvsem zaradi jezikovne bariere) ni bilo študentov od tam. Kasneje študentske izmenjave ni bilo več, redno pa poteka vsakoletna dvotedenska izmenjava profesorjev. Do danes so se izmenjave udeležili štirje profesorji, trije s slovenske strani, eden pa vsako leto prihaja iz Londona.

Za študijsko leto 2002/03 je bila sklenjena tudi pogodba o dvotedenski izmenjavi profesorjev z univerzo v Amsterdamu. Tudi ta izmenjava je bila realizirana, pogodbe pa nato oddelek ni obnovil.

Po nekajletnem zatišju se je mednarodno sodelovanje oddelka v okviru programa Socrates/Erasmus ponovno okrepilo v letu 2005, ko so bili sklenjeni sporazumi z univerzami v Pragi, Oxfordu in Leipzigu, v letu 2006 pa še z univerzo v švedskem Boråsu.

Karlova univerza v Pragi je bila prva, s katero je oddelek poleg sporazuma o izmenjavi profesorjev sklenil tudi sporazum o izmenjavi dodiplomskih študentov. Dvoletni dogovor je takoj aktivno zaživel na obeh področjih, saj sta v zimskem semestru študijskega leta 2005/06 na oddelku bivali dve praški študentki, ena slovenska študentka pa v Pragi, prav tako je na dvotedensko bivanje v Prago odšla slovenska predavateljica.

Z univerzami Oxford Brookes, Leipzig in Borås ima oddelek sklenjene enoletne pogodbe za semestrsko izmenjavo študentov ter enotedensko izmenjavo predavateljev, v pripravi pa je tudi podobna pogodba za prihodnje študijsko leto z univerzo v Vidmu.

2.2 Evropski program študija založništva ECMAP

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo s partnerskimi šolami Oxford Brookes University iz Velike Britanije, Pôle Métiers du Livre, Univerze Pariz X – Nanterre iz Francije in Fachbereich Buch und Museum, HTWK Leipzig iz Nemčije pripravlja skupni študijski program druge stopnje iz založništva. Posebnosti programa so, da se lahko vanj vpisujejo študenti iz vse Evrope, da kandidate seznanja in pripravlja na delo v evropskih založništvih ter da kandidati predmete opravljajo s predavatelji na vseh štirih sodelujočih šolah. Študijski program je prve slušatelje sprejel jeseni 2006 (European, 2006).

2.3 Program Leonardo da Vinci

Program Leonardo da Vinci je namenjen spodbujanju poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji. Njegov cilj je razvoj in izboljšanje kakovosti evropskih sistemov poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja ter spodbujanje njihove primerljivosti z namenom ustvarjanja boljših pogojev zaposlovanja in kakovostnejših kadrov. Možne aktivnosti v okviru programa so (Program Leonardo, 2006):

- projekti mobilnosti pomenijo praktično usposabljanje posameznikov (dijakov, študentov, mladih delavcev, diplomantov, mentorjev...) v tujini. Njihov namen je pridobivanje novih poklicnih znanj, spretnosti in izkušenj, izboljšanje jezikovnega znanja, zvečanje posameznikove zaposljivosti, spoznavanje novih kultur, ljudi, delovnih navad itd.;
- projekti jezikovnih znanj in spretnosti so namenjeni promociji jezikovnih in kulturnih znanj ter kompetenc;
- pilotski projekti lahko na primer razvijajo nove, inovativne izobraževalne materiale, module ali metode ter vrednotijo in analizirajo potrebe po usposabljanju. Posebna oblika pilotskih projektov so tematske akcije, ki se osredotočajo na teme, posebej zanimive za Evropsko unijo;
- tematske mreže - njihov cilj je povezovanje različnih regionalnih in sektorskih akterjev s področja poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja z namenom združevanja, izmenjave in čim širše diseminacije informacij, izkušenj in primerov dobre na evropskem nivoju;
- podatkovni materiali so projekti visoko kvalitetnih znanstvenih raziskav, analiz in študij, katerih cilj je zajemanje tistih komparativnih podatkov o sistemih izobraževanja in usposabljanja ter kompetencah držav članic v pro-

gramu, ki sicer niso del študij in analiz že obstoječih organizacij, kot so na primer Eurostat, Cedefop in ETF.

Prav tako kot za program Socrates/Erasmus je tudi za izvajanje tega programa zadolžen Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS).

Oddelek je za študijsko leto 2005/06 sklenil pogodbo s tremi institucijami: univerzo Oxford Brookes, Bibliothèque Nationale iz Pariza in univerzo v Leipzigu in na vsako poslal po eno na razpisu izbrano študentko. Trimesečna namestitvev je bila namenjena zbiranju in pripravi gradiva za diplomsko oziroma magistrsko nalogo.

2.3 Drugi programi

Oddelek je v letu 2002 sklenil sporazum o izmenjavi predavateljev z univerzo Chapel Hill v Severni Karolini (ZDA), ki ga tudi aktivno izvaja. Poleg tega je s te univerze v letu 2003 na oddelek prišel tudi predavatelj v okviru Fullbrightove štipendije, ki je na oddelku predaval en semester. Od takrat prihaja redno vsako leto.

Podoben dogovor ima oddelek sklenjen z Oddelkom za informacijske znanosti Filozofske fakultete v Zagrebu, v teku pa je podpisovanje dogovora s Filozofsko fakulteto Univerze v Osijeku.

3 EUCLID

EUCLID je organizacija, ki povezuje evropske visokošolske ustanove, ki izvajajo izobraževalne programe na področju bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva. Izobraževalni programi se tradicionalno v Evropi na tem področju zelo razlikujejo. Te razlike so vidne pri organizaciji študija, dolžini, povezovanju z drugimi področji in podobno. Zato je takšna oblika mednarodnega sodelovanja postala z Bolonjsko reformo še bolj aktualna. EUCLID uresničuje svojo povezovalno in usklajevalno nalogo na različne načine. Pomembne so mednarodne konference in skupni projekti, vezani na pedagoško in raziskovalno dejavnost visokošolskih izobraževalnih ustanov. Dva profesorja z oddelka sta se udeležila dveh posvetovanj EUCLID. Prvo je bilo leta 2002 v Solunu, Grčija, drugo leta 2003 v Berlinu. Slednje je bilo organizirano skupaj z ALISE, EUCLID-u sorodni organizaciji, ki povezuje visokošolske ustanove, ki izvajajo izobraževalne programe na področju bibliotekarske in informacijske znanosti iz Severne Amerike (ALISE, 2006).

Leta 2005 je bilo v Kopenhagnu na Kraljevi šoli za bibliotekarsko in informacijsko znanost organizirano posvetovanje, katerega cilj je bil napisati knjigo, ki naj bi služila kot osnova za usklajevanje evropskih visokošolskih programov na področju bibliotekarske in informacijske znanosti. Projekt je nastal v okviru že omenjenega programa SOCRATES Evropske Komisije. V ta projekt so bili vključeni tudi trije sodelavci oddelka in je bil širši strokovni javnosti predstavljen v obliki knjige (European, 2005). V knjigi so obdelana vsa področja, ki so pomembna za oblikovanje primerljivih in usklajenih evropskih študijskih programov na tem področju, in zajeta zelo široka tematika - od ohranjanja kulturne dediščine, informacijske pismenosti in iskanja informacij do vloge prakse v pedagoškem procesu.

EUCLID je pokrovitelj še ene dejavnosti, ki poleg profesorjev vključuje tudi študente, ki študirajo na visokošolskih programih s področja bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva. Gre za posvetovanja BOBCATSSS. Ime BOBCATSSS je akronim, ki opisuje mrežo univerz: Budimpešta, Oslo, Barcelona, Copenhagen, Amsterdam, Tampere, Stuttgart, Szombately in Sheffield. Vsako leto je v drugem kraju organizirano posvetovanje BOBCATSSS, ki se ga udeležujejo študenti in profesorji z večine evropskih visokošolskih izobraževalnih ustanov s področja bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva. Organizacija posvetovanja je vsakič zaupana dvema visokošolskima ustanovama iz različnih držav. Posvetovanje ima velik pomen prav za študente, saj se tako s pripravo in pisanjem referatov tudi praktično usposabljujejo za raziskovalno delo, navezujejo mednarodne stike in se seznanjajo z dogajanjem v stroki.

Študenti in profesorji oddelka so se prvega posvetovanja udeležili že leta 1998 v Budimpešti. Vendar pa je bil organiziran odhod in nastop šele leta 2000 v Krakowu na Poljskem. Uspešni referati, ki so jih skupaj pripravili študenti in profesorji, in dober nastop so pripeljali do tega, da je EUCLID organizacijo posvetovanja za leto 2002 zaupal oddelku in FH Stuttgart, Hochschule der Medien, University of Applied Sciences iz Nemčije.

Posvetovanje je bilo organizirano v Portorožu pod naslovom 'Ljudje in informacijski strokovnjaki. Usposobljenosti, kvalifikacije in bodoči družbeni položaj.' Prišlo je okoli 400 udeležencev, profesorjev, študentov in drugih strokovnjakov s področja bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva. Predstavljenih je bilo 39 referatov in skoraj še enkrat toliko posterjev. Organizacija tako obsežnega tridnevnega posvetovanja je bil zahteven projekt, a je bila naloga uspešno opravljena. Izšel je tudi zbornik posvetovanja (Human..., 2002).

Leta 2005 je profesor z oddelka postal tudi član Upravnega odbora EUCLID-a, kar je bilo tudi priznanje dosedanjemu sodelovanju v EUCLID-u.

4 ZAKLJUČKI IN OBETI

Bilo bi preveč samozadovoljno, če bi enostransko pohvalili mednarodno sodelovanje zadnjih let. A vendar lahko rečemo, da so bile možnosti mednarodnega sodelovanja optimalno izkoriščene in da so obeti za prihodnost še toliko boljši. Kakovost pedagoškega dela in študijskega procesa se izboljšuje, saj se vanj na različne načine vključujejo profesorji in strokovnjaki z drugih evropskih univerz, obenem pa tudi zaposleni na oddelku dobivajo mednarodne izkušnje. Izkušnje pri takšnem sodelovanju in dobro razvejani mednarodni stiki so se izkazali kot koristni prav v zadnjem času, ko se je na oddelku oblikoval novi študijski program po „bolonjsko“.

Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo je čutiti povečan interes tujih visokošolskih izobraževalnih institucij za sodelovanje na vseh področjih našega dela. Kot že omenjeno, smo v zadnjih letih sklenili precej novih sporazumov o sodelovanju, nekaj pa jih je še v pripravi. Narašča tudi sodelovanje zaposlenih na oddelku v mednarodnih projektih z različnih področij.

Tudi študenti sami imajo vse več možnosti za pridobivanje mednarodnih izkušenj. Ob možnostih, ki jim jih ponujajo različne formalne oblike izmenjav in štipendij, je opaziti tudi, da se povečuje njihov lasten interes za pridobivanje dodatnih znanj in izkušenj.

Treba je razumeti, da je vzpostavljanje mednarodnega sodelovanja dolgotrajen in zahteven proces, katerega rezultati običajno postanejo vidni šele čez čas. Obenem pa predstavlja tudi dragocen in nenadomestljiv vir izkušenj in znanja za vse, ki v njem sodelujejo. Interes in namen oddelka vsekakor je, da bi se kljub še vedno nezavidljivim kadrovskim in prostorskim pogojem čim bolj intenzivno vključeval v vse oblike mednarodnega sodelovanja in ob tem kolikor je le mogoče izkoristil finančne in infrastrukturne možnosti, ki jih ponujajo država Slovenija, različne organizacije in predvsem Evropska unija.

5 VIRI

ALISE: Association for Library and Information Science Education [online]. [uporabljeno 2006-07-25]. Dostopno na <http://www.alise.org>
BOBCATSSS. [online]. [uporabljeno 2006-07-25]. Dostopno na <http://www.jbi.hio.no/bibin/euclid/bobcatsss.html>

DECISION No 253/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 24 January 2000 establishing the second phase of the Community Action Programme 'Socrates'. *Official Journal of the European Communities*, 3. 2. 2000, str. L28/1-L28/15.

EUCLID: European association for Library & Information Education and Research [online].

[uporabljeno 2006-07-25]. Dostopno na <http://www.jbi.hio.no/bibin/euclid>
EUROPEAN Curriculum Reflections on Library and Information Science Education. 2005. [online]. Kajberg, L. in L rring, L. (ur.). Copenhagen : The Royal School of Library and Information Science.. [uporabljeno 2006-07-25]. Dostopno na URL: <http://www.jbi.hio.no/bibin/euclid>

EUROPEAN master in publishing. 2006. [online]. Oxford : Oxford Brookes University. School of Arts and Humanities. [uporabljeno 2006-11-19]. Dostopno na http://ah.brookes.ac.uk/index.php/publishing/euro_masters/.

HUMAN Beings and Information Specialists: Future Skills, Qualifications, Positioning. 2002. Zbornik posvetovanja BobcatSSS. Portorož.

LEONARDO Da Vinci [online]. [Ljubljana]: Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja. [uporabljeno 2006-07-25]. Dostopno na URL: <http://www.cmepius.si/LEONARDO>

SOCRATES II: Erasmus: opis. [online]. [Ljubljana]: Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja. [uporabljeno 2006-07-25]. Dostopno na URL: <http://www.cmepius.si/SOCRATES/Erasmus>

dr. Miha Kovač in dr. Alenka Šaupperl

KNJIŽNA ZBIRKA BIBLIOTHECARIA

IZVLEČEK

Prva knjiga iz zbirke BiblioThecaria, ki sta jo zasnovala dr. Jože Urbanija in dr. Martin Žnideršič, je izšla leta 1996. V 10 letih je izšlo petnajst del in tri so bila ponatisnjena. Med izdajami prevladujejo učbeniki, sledijo znanstvena dela, prevodi in zborniki. Avtorji pa so bili tako predavatelji Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete kot tudi zunanji sodelavci. Uredniški odbor v prihodnosti načrtuje izdajanje gradiv za nove študijske programe. Pri tem pa išče načine, ki bi univerzitetnim učiteljem in sodelavcem omogočili boljši položaj teh objav v sistemu vrednotenja znanstvene odličnosti.

1 UVOD

Prva knjiga iz zbirke BiblioThecaria, ki sta jo zasnovala dr. Jože Urbanija in dr. Martin Žnideršič (Žnideršič, 1998), je izšla leta 1996. To je bila Urbanijeva *Metodologija izdelave tezavra*. Utemeljitelja zbirke sta si zamislila, da bodo v njej izhajala dela, ki jih bodo študenti uporabljali pri študiju, in taka, ki bodo prispevala k napredovanju naše znanosti in dejavnosti nasploh. V desetih letih obstoja se je zbirka lepo uveljavila tako med študenti kot med strokovno javnostjo. Popularnost zbirke lahko prikažemo tudi s številom knjižnic, ki so posamezna dela vključile v svoje knjižnične zbirke (Preglednica 1).

Preglednica 1: Pregled razširjenosti del iz zbirke BiblioThecaria s prikazom števila slovenskih knjižnic, ki so v svojo knjižnično zbirko vključile posamezna dela iz knjižne zbirke BiblioThecaria (podatki iz vzajemnega kataloga COBIB, oktober 2006)

Naslov	Število knjižnic
Metodologija izdelave tezavra	98
Zbornik razprav	85
Skrivno življenje knjig	95
Biblioterapija	87
Knjiga in bralci IV	87
Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise	101
IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim	111
O knjigah in knjižnicah	96
Klasifikacija knjižničnega gradiva	110
Uvod v znanstveno delo	74
Informacijska tehnologija	72
English for librarians	70
Knjižna tipografija	91
Knjižnice skozi stoletja	88
Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski...	74

Zbirko je od začetkov do leta 2005 uredniško vodil dr. Jože Urbanija. Število izdaj priča, da je avtorje spodbujal k pisanju. Uvedel pa je tudi drugo pomembno navado: pridobivanje sredstev za objavo iz Tiskovnega sklada Filozofske fakultete. Nekatera dela iz naše zbirke so namreč kandidirala in pridobila sredstva iz tega sklada, druga pa je izdal oddelek s svojimi sredstvi. V sozaložništvu z Arhivom Republike Slovenije je izšlo eno delo in eno v sozaložništvu z Naravoslovnotehniško fakulteto. Od leta 2005, ko je bil oblikovan uredniški odbor (dr. Primož Južnič, dr. Vlasta Zabukovec in dr. Alenka Šauperl), je zaenkrat izšlo eno novo delo in dva skromnejša ponatisa.

2 PETNAJST KNJIG ZBIRKE BIBLIOTHECARIA

Zbirka se je v desetih letih obstoja razvijala v štirih podzbirkah: največ je bilo izdanih učbenikov in priročnikov, ki jih označuje oprema v modri barvi. Sledijo znanstvene monografije v rjavi barvi in zborniki v zelenem. Najmanj je bilo prevodov, za katere je značilna oprema v rdeči barvi.

Med učbeniki so Urbanijevemu priročniku sledili *Biblioterapija* (Rešič Rehar in Urbanija, 1999), *Klasifikacija knjižničnega gradiva* (Šauperl, 2000), *Uvod v znanstveno delo* (Dolinar, 2000), *Informacijska tehnologija* (Maver, 2002), *English for librarians* (Marinko, 2003) in *Knjižnice skozi stoletja* (Dolinar, 2004). Čeprav Urbanijeva prva knjiga ni bila ponatisnjena, potem ko je pošla, kot prevod v hrvaščino živi naprej (Urbanija, 2005). Leta 2005 je izšel učbenik *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu*.

Med znanstvenimi monografijami je prvo izšlo *Skrivno življenje knjig* (Kovač, 1999), in zadnja *Knjižna tipografija* (Možina). Obe sta nastali na podlagi prvih doktorskih disertacij s svojega znanstvenega področja v Sloveniji: Kovač s področja založništva in Možina s področja knjižne tipografije. V isti podzbirki pa sta izšli še *Knjiga in bralci IV* (Žnideršič, 2005), ki je predstavila izsledke zadnje od raziskav knjižnega trga in bralnih navad v Sloveniji ter *O knjigah in knjižničarstvu* (Berčič, 2000), ki opravičuje svoj zgovorni naslov in prinaša razmišljanja in raziskovanja našega zaslužnega predhodnika o naši dejavnosti in znanosti.

„Rdeča zbirka” prevodov vsebuje dve deli: *Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise* (2000) in *IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim* (2000). Slednja je izšla v sozaložništvu z Arhivom Republike Slovenije.

Doslej je izšel le en zbornik, *Zbornik razprav: 10 let Oddelka za bibliotekarstvo* (Urbanija, 1998). Pričujoče delo je torej drugo svoje vrste.

Doslej se je taka struktura zbirke za oddelčno in širšo strokovno rabo izkazala kot zelo primerna. Načrtujemo, da bodo tudi v prihodnosti v zbirki prevladovali učbeniki. Ob prenovi študijskih programov bodo predavatelji namreč morali poskrbeti tudi za ustrezno študijsko gradivo.

3 UČBENIKI V ZBIRKI

Ravno prizadevanja za natis učbenikov pa zbirki otežuje uvrstitev na seznam domačih znanstvenih založb. Tu se namreč naš oddelek srečuje s paradoksom, ki je značilen za razmerje med znanstvenimi založbami in akadem-

skimi institucijami tudi v Zahodni Evropi in Združenih državah: po eni strani habilitacijska pravila po univerzah kot pogoj za napredovanje v naziv rednega profesorja zahtevajo, da raziskovalci in profesorji objavljajo svoja dognanja v znanstvenih monografskih publikacijah, po drugi strani pa se trg – in s tem interes založnikov – zanje vedno bolj oži.

Razloga za to manjšanje trga za monografske publikacije sta predvsem dva: po eni strani specialne knjižnice na univerzah, inštitutih in drugih sorodnih raziskovalnih ustanovah vedno večje deleže svojih sredstev usmerjajo v nakup periodičnih publikacij v tiskani in elektronski obliki. Tovrstne publikacije so namreč zaradi visokih investicij v informacijsko tehnologijo in monopolnega položaja njihovih založnikov vedno dražje, hkrati pa se zdijo za vrednotenje znanstvenega dela bolj primerne kot monografije, saj indeksi citiranja s postavljanjem enačaja med kvaliteto in odmevnost znanstvenega dela ustvarjajo vtis, da je vrednost tovrstnih objav možno natančno izmeriti, kar seveda za monografije ne velja. Drugi razlog za vedno manjše zanimanje za monografske publikacije pa se skriva v drobljenju strok, oziroma v vedno večji specializaciji raziskovanja: današnji znanstveniki velikih, sintetičnih študij, ki bi bile zanimive za širšo strokovno javnost, skorajda ne pišejo več, ampak se posvečajo raziskavam, usmerjenim v ozke segmente stroke, ki so zanimive za nekaj sto, včasih pa le za nekaj deset znanstvenikov po vsem svetu; kot take so seveda za založnike nezanimive, saj s prodajo tako majhnega števila izvodov ne morejo povrniti vloženih sredstev (več o tem gl. Thompson 2005, str.81-140). Tiste založbe, ki se s takim objavljanjem kljub vsemu še vedno ukvarjajo, pa svojo dejavnost opravljajo izključno v angleščini, saj lahko le tako pokrijejo razdrobljeni „znanstveni trg“ po vsem svetu.

Povedano na kratko, razvoj znanosti in način njenega vrednotenja sta pomembno otežila delovanje trga za monografske znanstvene publikacije, s tem pa tudi možnost njihovega izhajanja.

Tako stanje povzroča težave profesorjem povsod po svetu, saj je, kot že omenjeno, v večini habilitacijskih sistemov pogoj za pridobitev naziva rednega profesorja objava vsaj ene monografske publikacije. Ta konflikt interesov med razvojem strok, habilitacijskimi pravili in delovanjem založniškega trga, založniki relativno pogosto rešujejo z izdajanjem tako imenovanih „hibridnih publikacij“, v katerih znanstveno razpravo „preoblečejo“ v učbenik ali obratno; tak trend je opazen predvsem na področju humanistike (Thompson 2005, str.195-256). Trg za učbenike se na univerzah namreč ni zmanjšal, prej obratno, saj v zadnjih desetletjih v večini razvitih držav beležimo naglo rast števila študentov (Zgaga, 2004), hkrati s tem pa se spreminja tudi način dela

na univerzah, ki postaja vedno manj „humboldtovski” (Laval, 2005, str.25-40), kar v seštevku seveda veča potrebo po učbenikih in jih za založnike dela neprimerno bolj zanimive od znanstvenih monografij.

4 PRIHODNOST ZBIRKE

Založniška dejavnost v naši stroki, tako se zdi, ni le v celoti ujeta v tovrstno paradigmo, ampak se srečuje še z dodatno težavo. Po eni strani habilitacijski sistem ljubljanske univerze predavatelje na oddelku sili, da objavljamo članke predvsem v tujini (s stališča pridobivanja točk za napredovanje v stroki je denimo priprava zbornika, kot je pričujoči, precejšnja izguba časa), pri monografijah pa smo ujeti v enake zagate kot znanstveniki po vsem svetu – habilitacijski sistemi od nas zahtevajo znanstvene monografije, razvoj univerze in s tem pedagoški proces pa učbenike. Hkrati pa imamo še en problem: jezik, v katerem predavamo, je slovenščina. Če bi se povsem odrekli temu, da pišemo in objavljamo v maternem jeziku, se ta preprosto ne bi več razvijal: zastal bi razvoj strokovne terminologije in same strukture jezika, posledično pa bi na dolgi rok postalo nemogoče v slovenščini ubesediti najnovejša dognanja v naši stroki. Če bi se z enako zagato soočile vse stroke v Sloveniji, bi to, malce patetično rečeno, pomenilo, da bi se slovenščina začela razvijati retrogradno, nazaj v jezik hlapcev in kuharskih pomočnic. Kar v seštevku pomeni, da je objavljanje monografij v slovenščini, ki bi bile hkrati uporabne kot učbeniki na oddelku, nujen predpogoj tega, da se stroka razvija naprej – tako terminološko kot karierno, z ustreznimi napredovanji predavateljev.

Rešitev iz te zagate je slej ko prej v produktivnem vrednotenju domačih objav in v iskanju ravnovesja med „učbeniškimi” in znanstvenimi objavami, ki bi moralo biti dovolj stimulatивно, da bi se pisati v slovenščini splačalo. V času, ko je nastajal pričujoči zbornik, jasnega in učinkovitega recepta za tovrstno „hibridno” objavljanje nismo imeli, smo ga pa intenzivno iskali v pogovorih na Javni agenciji za raziskovalno dejavnost R S. Usoda BiblioThecarije bo v bodoče v veliki meri odvisna od tega, ali bomo tak recept našli.

5 VIRI

5.1 Zbirka BiblioThecaria

- BERČIČ, B. 2000. *O knjigah in knjižničarstvu : razvojne študije in analize*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-074-0.
- DOLINAR, F.M. 2004. *Knjižnice skozi stoletja*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. ISBN 961-237-091-5.
- DOLINAR, F.M. 2000. *Uvod v znanstveno delo*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-082-1.
- FUNKCIONALNE zahteve za bibliografske zapise : končno poročilo. 2000. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-045-7.
- IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim. 2000. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo in Arhiv Republike Slovenije. ISBN 961-227-057-0. Ponatis I. 2005.
- KOVAČ, M. 1999. *Skrivno življenje knjig : protislovja knjižnega založništva v Sloveniji v 20. stoletju*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-007-4. Ponatis I. 2005.
- MAVER, J. 2002. *Informacijska tehnologija*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. ISBN 961-237-019-2.
- MARINKO, I. 2003. *English for librarians*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. ISBN 961-237-037-0.
- MOŽINA, K. 2003. *Knjižna tipografija*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo : Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za tekstilstvo. ISBN 961-237-044-3.
- REŠIČ RIHAR, T. in Urbanija, J. 1999. *Biblioterapija*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-048-1.
- ŠAUPERL, A. 2000. *Klasifikacija knjižničnega gradiva : učbenik za študente in študentke bibliotekarstva*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-070-8. Ponatis I. 2003.
- ŠAUPERL, A. (ur.) 2005. *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za

bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. ISBN 961-237-127-X.
URBANIJA, J. (ur.). 1998. *Zbornik razprav : 10 let Oddelka za bibliotekarstvo : 1987 – 1997*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-6200-75-5.

URBANIJA, J. 1996. *Metodologija izdelave tezavra*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-6200-06-2.

ŽNIDERŠIČ, M., Kocijan, G. in Podmenik, D. 1999. *Knjiga in bralci IV*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. ISBN 961-227-053-8.

5.2 Drugi viri

LAVAL, C. 2005. *Šola ni podjetje*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.

THOMPSON, J. 2005. *Books in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press.

URBANIJA, J. 2005. *Metodologija izrade tezaurusa*. Zagreb : Naklada Nediljko Dominović.

ZGAGA, P. 2004. *Analiza gibanj v strukturi študentov in diplomantov terciarnega izobraževanja 1981-2004* [online]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Center za študij edukacijskih strategij. Dostopno na http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/ana-trends-struct-stud-grad-slo-slv-t01.pdf [uporabljeno 2006-10-25].

ŽNIDERŠIČ, M. 1998. Razvoj študija bibliotekarstva v letih 1990-1997. V Urbanija, J. (ur.). *Zbornik razprav : 10 let Oddelka za bibliotekarstvo 1987-1997*. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1998. str. 37-54.

Hedvika Pavlica Kolman

KNJIŽNICA ODDELKA ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO

IZVLEČEK

Predstavljeni so začetki in razvoj Knjižnice Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo od leta 1996 dalje. Opisane so njene značilnosti kot oddelčne visokošolske knjižnice, od mejnikov razvoja, knjižnične zbirke in storitev do načrtov za za prihodnost.

1 NASTANEK IN RAZVOJ ODDELČNE KNJIŽNICE

Študenti bibliotekarstva Filozofske fakultete so od samih začetkov potrebovali tudi knjige in knjižnico. Bila je na Pedagoški fakulteti, ne kot samostojna enota, ampak kot del Knjižnice Pedagoške fakultete v času, ko so bila tudi predavanja še tam in na raznih drugih lokacijah. Želja je bila ustanoviti samostojno knjižnico Oddelka za bibliotekarstvo (dalje oddelka), pridobiti pa tudi prostore na Filozofski fakulteti. Tedanjim študentom se je to zdelo utopi-ja, vodstvu pa ne.

1.1 Ustanovitev - 1. februar 1996

Prizadevanja vodstva so rodila sadove in izpolnjeni so bili pogoji za zaposlitev prvega bibliotekarja na oddelku, predvsem delovno mesto. Izpis iz delovnega dnevnika na novo sprejete bibliotekarke Hedvike Pavlica se glasi:

»Četrtek, 1. februar 1996 je bil prvi dan moje službe na FF-bibliotekarstvo-knjižnica. Sprejeta sem bila na podlagi razpisa, ki je bil objavljen v Dnevniku, in to izmed dveh kandidatk. Sprejel me je dr. Urbanija, potem mi je bila za mentorico določena M. Ujčič. Začetek je bil takle: dobila sem pisalno mizo, omaro, stol, knjižno omaro in prostor v preddverju predavalnice 532, sobo 532a. V predavalnici sem dobila dostop do terminala in do PC, dostop do COBISS/OPAC-a in dva tiskalnika: en za terminal, drugi za PC.

Pregledala sem inventarno knjigo in preselila knjige v omaro. To je sedaj knjižnica. Prijavila sem se na tečaj COBISS-a v Mariboru (...)

Prvi inventarni vpis je bil narejen 11. aprila 1991. To sta tudi edina zanesljiva datuma, ki lahko štejeta za začetek knjižnice. Prej so profesorji in predavatelji oddelka skrbeli za nabavo literature s svojega specialnega področja. Knjižnico je vodila doc. Majda Ujčič. Tudi izposoja je bila organizirana z izposojevalnimi listki kot drugod po knjižnicah F F v tistem času.

Na prvem oddelčnem sestanku osebja smo se dogovorili, kakšna bo nabavna politika, koliko časa bo knjižnica odprta in kaj pričakujejo od bibliotekarja. Postavitev po UDK je bila že zastavljena, naredila jo je Majda Ujčič. Pripravljen je bil denarni fond za nakup referenčne zbirke. Oddelčna knjižnica je načeloma avtonomna enota, deluje pa v dobrobit oddelka, tako da streže potrebam profesorjev in študentov, je bilo načelo delovanja knjižnice takrat in je še danes.

1.2 COBISS in začetki računalniške obdelave

Bibliotekarski diplomanti je bilo potrebno dodajati nova, praktična znanja stroke. Maribor je postal romarska pot, tja smo hodili na COBISS tečaje. Vsaj enkrat letno, deset let, približno 37 dni izobraževanj po 8 ur dnevno, 260 ur. To je skoraj eno študijsko leto izobraževanja za COBISS. Potrebno je bilo uporabiti in nadgraditi znanje bibliotekonomije, organizacije dela, katalogizacije, klasifikacije (...), najprej pa narediti strokovni izpit. Ta na prejšnjem delovnem mestu šolske knjižničarke ni bil potreben¹.

Naslednja velika naloga je bila pridobitev licence za COBISS, ki je nujna za izdelavo lokalnega kataloga in za izdelavo bibliografij raziskovalcev. Za začetnike je COBISS kar grozljiva izkušnja, še posebej, če imaš po teoriji sedmih inteligenc razvito bolj jezikovno kot matematično. Že sam vmesnik je uporabniško neprijazen, a se ga da obvladati. Pomagal je tudi študijski predmet informatike.

Pri inicializaciji lokalne baze je bila za začetnico še bolj opazna zapletenost in obsežnost sistema. Začelo se je tudi sodelovanje s kolegi iz OHK. Idejo, da seznam knjižnic in knjižničarjev razširimo in ga oblikujemo v zloženko (zgibanko), je tedanja vodja OHK Alenka Logar Pleško podprla. Zgibanka se vsako leto posodobi in je osnovno informacijsko propagandno sredstvo OHK še danes. Sedaj je seveda že tudi na spletni strani.

¹ Kot prva univerzitetno diplomirana bibliotekarka v Sloveniji, zaposleni v šolski knjižnici, sem imela previsoko izobrazbo za tiste čase in zakone in že opravljen pedagoški strokovni izpit za učitelje.

S pridobljeno osnovno licenco je mogoče prevzemati bibliografske zapise iz vzajemnega kataloga in jih shranjevati v lokalnem katalogu ter jih dopoljevati z inventarnimi podatki. Tudi začetnih 799 inventarnih številc smo hoteli čim prej prenesti v elektronsko obliko. Cilj je bil čim prej obdelati vso zalogo in tako zadostiti pogoju 70 odstotkov žive zaloge v COBISS-u, da je mogoče začeti z avtomatizirano izposajo. Zlaganje in urejanje izposojnih in kataložnih listkov je zamudno delo in v KEK (knjižnici z enim knjižničarjem) ni časa nikoli dovolj, dela pa preveč. V relativno kratkem času je uspelo ta cilj doseči. Tako je bila bibliotekarska knjižnica prva na FF, ki je uvedla avtomatizirano izposajo in imela vse gradivo katalogizirano v COBISS-u.

1.3 Avtomatizirana izposoja leta 1999

V začetku delovanja knjižnice v novem prostoru je bila pridobljena tudi nova računalniška oprema za izposajo: nov terminal in termični (Fargo) tiskalnik za tiskanje plastificiranih nalepk. Vsi naporji so bili usmerjeni v uvedbo testne avtomatizirane izposoje, kar se je zgodilo oktobra leta 1998.

9. 2. 1999 je knjižnica Oddelka za bibliotekarstvo postala prva knjižnica na FF, ki je imela dovolj gradiva v COBISS-u, da je lahko kot prva uvedla avtomatizirano izposajo. To je na začetku pomenilo veliko povečanje izposoje, saj so bili podatki dostopni širši publiki. Uvajanje novosti je v okviru cele fakultete večinoma izredno težavno, saj niso vse knjižnice na enaki razvojni stopnji in z enako usposobljenimi in predanimi bibliotekarji. Tehnologija napreduje, programi tudi, kar izkušamo zadnje čase, ko je treba uvesti COBISS3 Zalogo, nov program na novi platformi. Vedeti je treba, da se je 1997. začel razvoj tretje generacije aplikativne programske opreme (COBISS3) na novi tehnološki platformi (programski jezik Java na operacijskem sistemu Windows, Linux, Solaris ali HP-UX, baza podatkov ObjectStore), ki zahteva nekaj sprememb v miselnosti in navadah končnih uporabnikov te opreme.

1.4 Spletna stran in računalniška oprema

Naslednja velika naloga je bila priprava in posodabljanje domače strani. Prva je bila sad dela študenta na praksi in bibliotekarke. Potrebno je bilo eno leto učenja novega programa za postavljanje spletnih strani in njeno posodobitev poleti leta 2000. Število, obseg in dostopnost elektronskih virov se pospešeno večajo. Dostop do njih je bil mogoč prek NUK-a, IZUM-a, CTK-ja. Tudi serijske publikacije so dobivale svoje elektronske izdaje (4 take so bile leta 2001).

Leta 2002 je bila spet obnovljena domača stran knjižnice. Povečalo se je tudi število obiskovalcev knjižnice, ki so prišli samo zaradi interneta. V internem poročilu za leto 2003 je bilo navedeno posodabljanje domače strani, podaljšana odprtost za 1 uro tedensko z novim demonstratorjem, zastarevanje računalniške opreme, večanje prostorske stiske. Naslednje leto, 2004, je knjižnica pridobila nov skener, namenjen za skeniranje izvlečkov diplomskih del, nov računalnik namesto terminala za izposajo, stari terminal za COBISS/OPAC je bil prestavljen v predprostor 528. Prostorska stiska je postala še bolj očitna. Prizadevanja za sprotno posodabljanje računalniške opreme so uspešna.

2 PROSTORI

Oktober 1997 se je knjižnica preselila v nov prostor, sobo 530, na 26 kvadratnih metrov. Tu je knjižnica še sedaj. Ima 6 čitalniških stolov in mizo, omare in delovni pult za bibliotekarja.

Že od vsega začetka je bil za knjižnico največji problem pomanjkanje prostora. To se je reševalo postopno, dve pridobitvi pa sta ključni: preselitev v sobo 530 in pridobitev sobe 531 za elektronsko čitalnico. Najprej je bilo le 15 kvadratnih metrov.

V študijskem letu 2001/2002 so bile pridobljene nove omare v predprostoru 532a za založniško zbirko, kar je za nekaj časa omililo prostorsko stisko.

2.1 Elektronska čitalnica

Leto 2005 so obeležili štirje novi računalniki in nov prostor, velik 10 kvadratnih metrov v sobi 531, prejšnji učiteljski kabinet. To je pomenilo nov korak naprej, saj toliko računalnikov na kupu za študente na FF ni bilo. Obisk se je zaradi tega spet povečal, pa tudi želje za večjo odprtost. Ta se prilagaja potrebam študentov, tudi podiplomskih in izrednih (petki popoldne).

3 STORITVE

Izposoja na dom, v čitalnico in medknjižnična izposoja so osnovne storitve tudi naše knjižnice. Gradivo je dostopno javnosti, je v prostem pristopu.

Uvajanje uporabnikov v uporabo knjižnice in informacijskih virov je vključeno v študijski program ustanove, zato skupinskega uvajanja ni, razen za bruce. Nudimo individualno pomoč.

Tehničnih storitev, kot so kopiranje, mikrofilmanje, restavriranje, izposoja tehnične opreme v sami oddelčni knjižnici ne ponujamo. Kopije gradiv si morajo priskrbeti obiskovalci sami.

Knjižnično-razvojno in drugo delo, kamor sodi izobraževanje uporabnikov, izobraževanje knjižničnih delavcev, matične naloge, mentorsko delo, javno predstavljanje knjižnice, spremljanje in vrednotenje dela, raziskovalno delo se ne izvaja posebej in ne sistematično. Le mentorsko delo praktikan-tom in novincem v stroki je stalnica vsa leta. Največ praktikantov je bilo leta 2000/2001, ko jih je bilo kar 5, ostala leta od 1-2. Deluje Bralni klub študentov bibliotekarstva pod pokroviteljstvom Bralnega društva Slovenije in mentorstvom knjižničarke od februarja 1998, kjer združujemo stroko in veselje do branja. Prav na srečanjih bralnega kluba se je rodila ideja o študentskem časopisu.

3.1 Informacijske storitve in dejavnost

3.1.1 Računalniški katalog

Od leta 1997 ima KO BINK vso zalogo v računalniški obliki. V teh letih je nastalo 2323 novih zapisov, prevzetih pa je bilo 2020 zapisov v lokalni katalog, skupaj 4325 (decembra, leta 2005 je bilo 5831 inventarnih enot in 570 bibliografskih zapisov raziskovalcev in učiteljev oddelka). Te številke interpretiramo takole: čeprav je knjižnica majhna, je strokovnega dela katalogizacije in izdelave bibliografij veliko. Veliko novosti je edinstvenih v slovenskem prostoru, zato potrebujejo nove zapise. Odkar je dostop do servisa OCLC WorldCat mogoč, je katalogizatorsko delo lažje. Kljub vsemu je COBISS dinamičen sistem, ki se ves čas nadgrajuje. Računalniški katalog je osnova za vso informacijsko dejavnost knjižnice.

Po Unescovih statistikah sodijo v informacijsko oziroma referenčno dejavnost tematske poizvedbe, signalne informacije, gradnja podatkovnih zbirk, strukturirane informacije, analiza informacij. Od tega sistematično posredujemo signalne informacije v obliki Biltena novosti BIB (BINK), druge pa občasno in po potrebi.

S pomočjo programske opreme COBISS, segment Izpisi, nastaja *Bilten novosti v knjižnici* iz lokalne baze za učno osebje oddelka in za zainteresirane študente in kolege. Gre za mesečno bibliografijo pa tudi katalog, ker vsebuje inventarne podatke. Je tudi oblika signalnih informacij. Začetna ideja je bila, da izhaja enkrat mesečno, za najmanj 30 novih naslovov, pridobljenih za

knjižnico. Naklada je bila povprečno 30 izvodov. Prva številka je bila izdana leta 1996, za obdobje marec-junij, potem sta v istem letu izšli še dve številki. Do danes je bilo nekaj sprememb naslova tudi zaradi preimenovanja oddelka. Trenutno izhaja bilten štirikrat letno, odvisno od nabave. Od uvedbe spletne verzije v tiskani obliki ni več tako uporaben. Leta 1999 smo uresničevali idejo, da bi naslovnico oblikoval profesionalni oblikovalec in to za celotno OHK. Bil bi del fakultetne izdaje, ki bi imela svojo ISSN. Podobne sezname izdajajo vse večje knjižnice. Žal te ideje nikoli uresničili. Iz Tabele 1 je razvidno, kolikokrat je izšel oddelčni bilten.

Tabela 1: Izhajanje Biltena novosti

1996	3
1997	7
1998	10
1999	8
2000	8
2001	6
2002	3, prvič online
2003	3
2006	3
2005	3
2006	2

3.2 Bibliografija raziskovalcev

Spremljanje in vzdrževanje bibliografije pedagoških in raziskovalnih delavcev matične ustanove je pomembno delo naše knjižnice. Njihova dela je treba obdelati. V desetih letih je na tem področju na novo katalogiziranih 421 člankov, 145 monografij in 3 serijske publikacije, skupaj 570 zapisov, kar se potem predstavi v okviru letne produkcije Znanstvenoraziskovalnega inštituta Filozofske fakultete. Upoštevati je treba, da je število zaposlenih naraščalo od prvih dveh redno zaposlenih profesorjev.

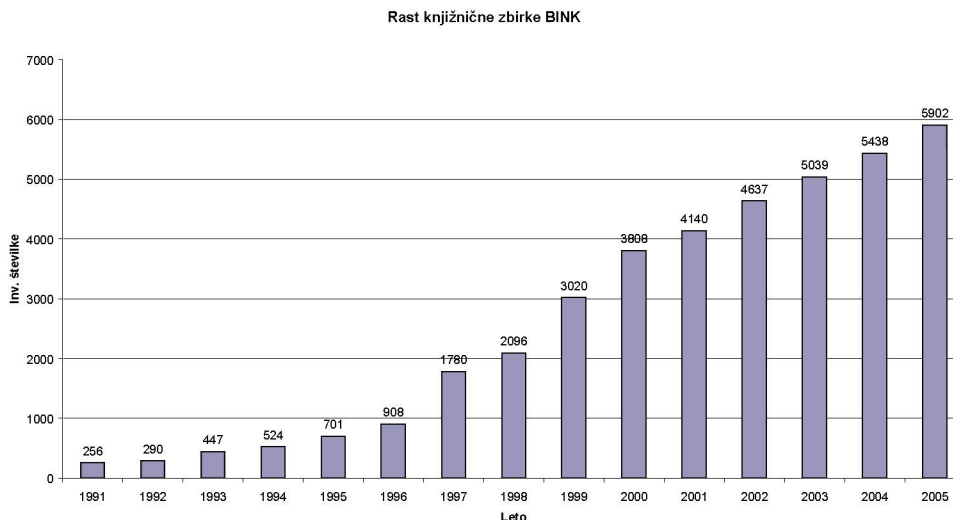
4 KNJIŽNIČNA ZBIRKA

Temelj vsake knjižnice je knjižnična zbirka, fizična ali virtualna. Njeno oblikovanje je strokovno delo, ki mora slediti temeljnim ciljem in nabavni

politiki matične ustanove. V Sloveniji bibliotekarsko literaturo sistematično nabavlja NUK - Center za razvoj nekako od devetdesetih let prejšnjega stoletja, od 1996 pa tudi knjižnica oddelka. Knjižničarji slovenskih knjižnic nekaj te literature nujno potrebujejo pri svojem strokovnem delu in jo zato tudi kupijo ter postavijo v priročne zbirke. Drugi kupujejo tudi širši izbor za vse uporabnike.

Tabela 2: Knjižnična zbirka KO BINK

Knjižnična zbirka/ skupaj (inv. enot)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	256	290	447	524	701	908	1780	2096	3020	3808	4140	4637	5039	5438	5902
Knjige	256	290	447	524	701	695	1230	1714	2363	2810	2975	3260	3489	3695	3942
Disertacije	0	0	0	0	0	33	56	97	213	358	478	620	711	828	965
Serijske publikacije	0	0	0	0	0	180	473	252	403	576	635	703	774	846	924
Neknjižnično gradivo	0	0	0	0	0	4	9	3	17	21	23	23	34	38	2
Stand.	0	0	0	0	0	10	12	24	24	43	30	31	31	31	0
Prirast						239	384	337	913	834	354	494	391	396	464
Odpis/ presig.						0	0		0	22	9				
Tekoče nar. s.						19	26	30	41	41	45	45	35	36	36
Obseg inventarnih števil	1-256	257-290	291-447	448-524	525-701	702-908	909-1780	1781-2096	2097-3020	3021-3808	3809-4140	4141-4637	4638-5039	5040-5438	5439-5902
Odpis. inventarnih števil	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42	27	0	0	0	0

1. Grafični prikaz 1: Rast knjižnične zbirke KO BINK

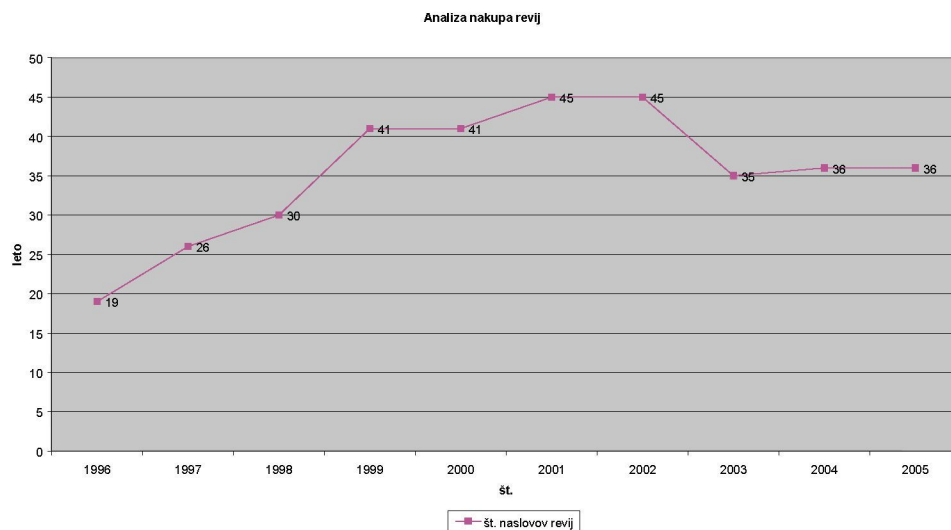
Knjižnična zbirka je nastajala premišljeno, saj je bilo potrebno iskati ravnotežje med potrebami študentov, možnostmi nabave in shranjevanja ter postavitve. Odločili smo se za prosti pristop, navkljub drugačni praksi na FF. Na začetku je bil tudi veliko bolj opazen problem slovenske bibliotekarske literature, saj je bila skromna. Na razpolago smo imeli samo revijo *Knjižnica*, nekaj zbornikov posvetovanj in učbenik *Osnove knjižničarstva* za srednje usmerjeno izobraževanje. Iz tega razloga je oddelek sklenil, da so tudi diplomska dela važen strokovni prispevek, zato naj diplomanti podarijo še en izvod za knjižnico, da bo tako bolj dostopen strokovni javnosti. Tako imamo lepo zbirko dvojnic diplomskih del, ki se posojajo na dom za en teden. To je tudi jabolko spora pri kolegih v drugih knjižnicah na fakulteti, saj se drugeje diplomska dela ne posojajo na dom. Iz istega razloga smo že zgodaj začeli obdelovati diplome v COBISS-u. Vse naštetu spodbuja udeležence v učnem procesu, da se potrudijo kot le mogoče pri kvaliteti svojih diplom. Iz tega bo treba ustvariti tudi digitalno knjižnico.

Velik prirast je bil opazen, ko smo odkupili založniško zbirko dr. Martina Žnideršiča, približno 1000 naslovov (1997/98). Obdelana je bila v dveh letih, z nekaj strokovne pomoči dveh kolegic. Postavljena je v sobi 532a od leta 2002.

Izbor tujih revij je skromen, prilagojen uĉnim potrebam, saj je veĉina dostopna tudi v NUK-u. Omenimo zmanjšanje števila tujih nabav za revije za 4 naslove leta 2002, zaradi finanĉnih teŹav in kadrovskih menjav.

NeknjiŹnega gradiva ne zbiramo prav naĉrtno in na veliko. Med pridobitvami so: elektronski slovarji, enciklopedije, bibliografije.

Zbirki NUK in naša se glede revij dopolnjujeta. Zaĉetna ideja je bila, da jih sploh ne bi naroĉali, saj so vse v NUK-u, razen zaloŹniških. Odloĉitev, da nabavljamo izbor in predvsem zaloŹniške revije, ki jih NUK ne, je bila logiĉna glede na obseg sredstev, ki so na voljo. Tuje revije se je inventariziralo od leta 1996 dalje. Zanimiva je analiza nakupa revij po naslovih, prikazana na Sliki 3. Vidimo, da je število naslovov poĉasi raslo do leta 1999, vrh je doseglo leta 2001, leta 2003 pa je padlo na sedanji nivo.

2. Grafiĉni prikaz 2: Prikaz števila kupljenih revij v letih od 1998 do 2005

Zbirko lahko analiziramo tudi glede na UDK postavitvene vrstilce naše knjiŹnice. Rezultat bo pokazal podroĉja, ki so zastopana z veĉ naslovi in tista z manj. Je poskus analize kvalitete zbirke. Iz Tabele 3 je razvidno, da je najveĉ naslovov na strokovnih podroĉjih vrstilcev UDK 02 (bibliotekarstvo), 3 (druŹboslovje), 655.4/.5 (zaloŹništvo in knjigotrštvo), se pravi na splošnih podroĉjih. So podroĉja, ki so zelo Źibko zastopana, pa tudi taka, ki so nekje vmes. Najhitreje narašĉa 004, raĉunalništvo.

Tabela 3: Analiza zbirke po UDK (po naslovih)

Vrstilci		Monografije	Diplome	Serije
UDK 0	Splošno	6	0	1
001	Znanost (splošno)	9	24	2
002/003	Pisava. Pismenstvo	4	1	2
004	Računalništvo	75	17	4
006	Standardizacija. Standardi	54	1	0
007	Teorija informacij	4	0	0
01	Bibliografije. Katalogi	79	8	1
02	Knjižničarstvo. Bibliotekarstvo	238	50	24
021	Naloge in razvoj knjižnice. Zakonodaja	8	7	0
022	Zgradba in oprema knjižnice	7	2	0
023/024	Osebj. Uporabniki. Uporaba knjižnice	25	25	0
025	Upravljanje knjižnice. Organizacija	93	28	1
025.3	Katalogizacija	81	15	2
025.4	Klasifikacija. Indeksiranje. Tezavri	99	14	0
026	Specialne knjižnice	17	43	0
027	Splošne knjižnice	53	72	3
027.5	Nacionalne knjižnice	21	5	1
027.7	Visokošolske knjižnice	41	31	0
027.8	Šolske knjižnice	19	26	1
028	Branje. Delo z bralci	46	29	5
09	Rokopisi in redke knjige	27	6	0
16	Logika. Znanstvena sistematika	3	0	0
159.9	Psihologija	25	6	0
2	Verstvo. Samostanske knjižnice	11	1	0
3	Družbene vede	100	3	3
37	Šolstvo. Izobraževanje. Pouk	41	1	1
316.7	Sociologija kulture. Sociologija komunikacij	16	1	0
347.78	Avtorsko pravo	13	4	0
65	Organizacija poslovanja. Management	22	2	2
655.1	Tiskarstvo	18	2	0
655.4/5	Založništvo. Knjigotrštvo	109	52	13
72	Arhitektura	11	0	0
80	Jezikoslovje. Jezikovni učbeniki	35	1	0
9	Domoznanstvo. Zemljepis. Zgodovina. Biografije	34	7	0

Zanimiv je tudi način financiranja. Podatki o porabljenih in pridobljenih sredstvih kažejo zamik – ko ostane denar na računu, ga lahko naslednje leto porabimo več in spet znova. Nabava (zlasti) serijskih publikacij je zelo odvisna od razpoložljivih sredstev oddelka, saj ministrstvo² ne pokriva vseh stroškov. Trudimo se dosegati dovolj številne izvode učbenikov in predpisane oziroma obvezne literature, tako za dodiplomske redne in izredne ter bolonjske študente pa tudi temeljno in aktualno tujo literaturo za podiplomske študente in raziskovalce ter učitelje.

5 OBISK IN IZPOSOJA

Najpomembnejši člen te enačbe (knjižnica = knjižničar + uporabniki + knjige) so uporabniki, obiskovalci. V nekaj pilotskih analizah je bilo ugotovljeno, da je največ uporabnikov knjižnice študentov, nato pridejo profesorji, nato ostali. Od uvedbe avtomatizirane izposoje in elektronskega kataloga pa je opazen večji porast obiska, kot bi bilo glede na vpisane študente pričakovati. V povprečju približno 30 odstotkov več. Tako je bilo npr. leta 1996 v knjižnico vpisanih 374 študentov, leta 2001 pa 658. Leta 2005 jih je bilo 588. Vpis na oddelku je bil povprečno 250 študentov. Člani-študenti so leta 1996 obiskali knjižnico 1565-krat, leta 2001 3145-krat, leta 2005 3483-krat. Leta 1996 so si v osmih mesecih na dom izposodili 745 enot (monografij), leta 2001 5449 na dom, v čitalnico pa še 5355. Leta 2005 pa je bilo posojeno 4662 enot gradiva študentom na dom. Gradivo je mogoče podaljševati tudi preko COBISS/OPAC-a.

Izvajamo medknjižnično izposajo. Največ zahtevkov je za gradivo iz Slovenije (od 50 do 100 letno), nekaj naročil gre tudi v tujino (približno 10).

Kvalitativni kazalci – npr. število knjig na študenta tudi kažejo rast. Vsako leto se vpisuje cca 50 brucov, vseh skupaj je okrog 300, odvisno od vpisa izrednih in podiplomskih študentov, zbirka pa narašča. Tako narašča tudi število knjig na študenta. Ocena je, da bi se povečalo od 2,1 knjige/študenta na 20 knjig/študenta. Zbirka BiblioThecaria povečuje delež slovenske bibliotekarske literature.

6 SODELOVANJE V OHK IN Z DRUGIMI USTANOVAMI

Sodelujemo s kolegi v OHK, NUK - Informacijskim centrom za bibliotekarstvo (ICB), Centrom za razvoj knjižnic, knjigarnami, založbami (...), knjižnicami po Sloveniji in v tujini. Z ICB tudi zamenjujemo gradiva.

² Za znanost in šport, za znanost in raziskovalno dejavnost, oziroma njegove agencije prek FF ali UL.

Dve leti je bila bibliotekarka oddelka članica IO SVK ZBDS³. To gre sicer na račun osebnega delovanja v strokovnem združenju, a je za knjižnico tudi pomembno.

Bibliotekarkini prispevki k delovanju OHK (na kratko):

- priprava zloženke od leta 1996 dalje,
- predstavitveni plakati od oktobra, leta 1997, do leta 2005,
- sodelovanje s plakatom OHK na študentski areni (2003),
- kratek tečaj novosti v segmentu katalogizacije na COBISS-u – januar 1999,
- stalna pomoč sodelavcem pri avtomatizirani izposoji, do nastanka delovne skupine za izposajo,
- z Urško Žugelj predstavitev novosti o elektronskih virih (2004),
- predstavitev OHK za študente na delovni praksi (2006),
- izobraževanje za COBISS3 Zalogo - dvakrat (2006) in za Zalogo serijskih publikacij,
- vodenje dveh delovnih skupin (za celostno podobo in za izobraževanje),
- sodelovanje v Svetu OHK v tem mandatnem obdobju.

Sodelovanje v OHK je pomembno. Ključen pa je predvsem prispevek dr. Martina Žnideršiča. Uresničil je namreč idejo dr. Božidarja Kanteta o skupni Osrednji humanistični knjižnici. To je bilo v obdobju od leta 1991 do leta 1995, v času dekanovanja dr. Kerševana in dr. Jermana, s katerima je sodeloval kot prodekan. Potem je imel oddelek predstavnike v Svetu OHK in nazadnje, za kratek čas, tudi predsednico sveta dr. Alenko Šauperl.

7 SEDANJE RAZMERE IN ŽELJE ODDELČNE KNJIŽNICE ZA PRIHODNOST

Če povzamemo: knjižnična zbirka narašča, nekaj čez 6000 enot imamo, pomanjkanje prostora ostaja problem, ki se rešuje parcialno z dodatnimi policami in omarami. Načrtovana je selitev v novo stavbo NUK2 in združitev z Informacijskim centrom za bibliotekarstvo NUK. Ti načrti so stari že deset let in čisto mogoče je, da bodo kdaj uresničeni.

V tehnološki opremljenosti smo pri vrhu OHK knjižnic, računalniki so dostopni tudi uporabnikom. To ne pomeni, da smo konkurenčni tudi do drugih visokošolskih knjižnic. Obisk in izposoja se povečujeta tudi zaradi elektronskega dostopa za študente ne le zaradi knjižničnega gradiva. Delovna praksa je vsako leto.

³ Izvršni odbor Sekcije za visokošolske knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije.

Težave so z revijami. Vsako leto je težje zagotoviti sredstva zanje, saj je izrednega študija vedno manj. Prehod na »Bolonjo« bo zahteval več izvodov učbenikov in priročnikov na študenta kot doslej, če bomo udejanjali načelo samostojnega učenja. Zahteval bo več čitalniških mest, več gradiva, dostopnega na daljavo, ter več svetovanja in izobraževanja uporabnikov.

Zelo se trudimo izboljšati osnovne in dodatne knjižnične storitve in službe, predvsem delo z elektronskimi viri. Želimo si razvoj v smeri digitalne knjižnice. Potrebujemo digitalno zbirko učnih gradiv. Želja po več prostora in boljših delovnih pogoji ostaja.

Spletno stran je treba redno posodabljati, želimo si profesionalne pomoči. Lahko bi bolje izkoristili možnosti intraneta in dostopnih oddaljenih virov. Za uporabo teh virov bo potrebno temeljiteje izobraziti kolege, sebe, učitelje in študente.

Če bi bilo mogoče podaljšati ure izposoje ob dodatni pomoči, bi bili bolj uporabniško prijazna knjižnica. To bi bilo mogoče v okviru centralizacije in racionalizacije v OHK, kot je videti iz današnje pozicije. V tem študijskem letu načrtujemo prehod na COBISS3 Nabavo in Zalogo.

Želimo biti kvalitetna, uporabniško prijazna, inovativna in bogato založena knjižnica in med prvimi uvajati novosti v razvoju stroke.

8. VIRI

Letna poročila knjižnice Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Inventarne knjige knjižnice Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Osrednja humanistična knjižnica. Knjižnica oddelka BINK. 2006. [online]. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. [uporabljeno 2006-12-15]. Dostopno na URL:http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/biblio/Knjiznica/knj3/KO_BINK.htm.

Tanja Merčun

DEJAVNOST ŠTUDENTOV ODDELKA ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO

IZVLEČEK

Obštudijska dejavnost študentov bibliotekarstva je pomembno vplivala - ne samo na povezovanje študentov - ampak tudi na pridobivanje novih znanj ter na vključevanje študentov v knjižničarsko stroko doma in v tujini. V prispevku je predstavljena dejavnost študentov Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, pri čimer je največ pozornosti posvečene dejavnostim zadnjih desetih let. Podrobneje je opisan tudi nastanek in razvoj aktivnosti, članek pa podaja tudi posamezne tabelarne preglede.

1 ZAČETKI

Eden prvih dogodkov, ki so vplivali na nadaljnje aktivnosti študentov Oddelka za bibliotekarstvo, je bila ustanovitev Kluba študentov bibliotekarstva Filozofske fakultete, ki so ga krajše poimenovali kar Klub BIBLIOFF. Klub je bil ustanovljen junija 1996 na pobudo Martine Kerec in Hinka Štrukelj-Špenka. To sicer ni bila prva dejavnost, ki je združila študente bibliotekarstva (pred tem so se študenti srečevali na študijskih krožkih, organizirali so tudi spoznavni večer – Slika 1), je pa z zadanimi nalogami začrtala delo študentov v naslednjih letih.

Slika 1: Primer vabila na spoznavni večer bibliotekarjev

UDK: 320.456

ČEBOKLI, Roman

Vabilo na prvi spoznavni večer bibliotekarjev : zgodovinska melodrama / Roman Čebokli...[et al.]. - 1. enkratna izd. - Ljubljana : Filozofska fakulteta, 1995. - 1 fol. ; 21 x 30cm. - (Najlepši trenutki našega življenja)

Dobimo se v torek 17. oktobra ob 19. uri v gostišču Mrak. - Vsak udeleženec mora prinesiti 1 zv. dobre volje (lahko tudi AV-gradivo). - Zagotovljena udeležba dveh predstavnikov moškega spola

ISBN 861-999-01-X

Klub je bil ustanovljen z namenom, da razgiba študentsko dejavnost na oddelku, kar je želel uresničevati z izdajanjem študentskega glasila, organizacijo kulturnih večerov, strokovnih predavanj, ogledov, ekskurzij, piknikov, brucovanj itd. Med naloge kluba so zapisali tudi povezovanje z oddelkom, strokovnjaki in institucijami bibliotekarske stroke ter s študenti bibliotekarstva v tujini. Kljub velikim načrtom pa je bilo delovanje kluba omejeno, saj je imel kot neuradna organizacija probleme pri financiranju. Rešitev je prišla leta 1997, ko so stekli pogovori o ustanovitvi Sekcije študentov bibliotekarstva v okviru Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS). Taka organizacija je študentom omogočila lažje delovanje in izpolnjevanje zadanih nalog, ki so se jim pridružile tudi nove naloge (Arhiv ZBDS, 1996/1997).

2 SEKCIJA ŠTUDENTOV BIBLIOTEKARSTVA

Za prvo predsednico Sekcije študentov bibliotekarstva pri ZBDS je bila na skupščini ZBDS oktobra 1997 izvoljena Martina Kerec (njen mandat in njene naslednice so razvidni iz Preglednice 1). Prvo leto delovanja je bilo namenjeno predvsem obveščanju študentov o nastanku sekcije, pridobivanju no-

vih članov in sami vzpostaviti organizacijske strukture sekcije (Arhiv ZBDS, 1996/1997).

Načrte, ki so si jih študenti začrtali že v Klubu BIBLIOFF, pa so začeli aktivno uresničevati v letu 1999, ko so po dolгих letih načrtovanja uspeli izdati študentsko glasilo Bibliotekarčkov Štubidu in navezati stike s študenti bibliotekarstva iz drugih držav. Četudi sprva sekcija ni sama organizirala vseh aktivnosti in je nekatere le finančno podprla, pa so v zadnjih letih vse dejavnosti študentov postopoma prešle pod okrilje sekcije.

Z ustanovitvijo sekcije so študenti dobili tudi možnost udeležbe in aktivnega sodelovanja pri organizaciji in izvedbi strokovnih posvetovanj ZBDS in njenih sekcij. Sprva so se udeleževali le nekaterih posvetovanj, na katere so bili povabljeni, v zadnjih letih pa je tak način dodatnega izobraževanja postal že povsem ustaljen. Tako lahko zainteresirani študenti spoznavajo aktualne tematike, potek in organizacijo posvetovanj ter hkrati pridejo v stik z bodočimi delodajalci.

Tabela 1: Dosedanje predsednice Sekcije študentov bibliotekarstva pri ZBDS

1997-1999	Martina Kerec
1999-2002	Darja Kogovšek (poročena Vajs)
2002-2003	Anamarija Velušček (poročena Velušček Zoržut)
2003-2005	Maja Blažič
2005-2007	Tanja Merčun

3 SIMPOZIJ BOBCATSSS

Udeležba na simpoziju BOBCATSSS⁴ je uresničila kar nekaj želja, ki so jih študenti izrazili že pri ustanavljanju Kluba BIBLIOFF in kasneje Sekcije študentov bibliotekarstva. Slovenski študenti so se simpozija prvič udeležili leta 1998 na pobudo takratne asistentke Saše Zupanič. V sodelovanju z njo in bibliotekarsko šolo v Stuttgartu ter pod mentorstvom dr. Darje Piciga, so študenti pripravili raziskavo in jo z dvema referatoma predstavili na 6. simpoziju BOBCATSSS v Budimpešti. Izkušnja je na študente naredila velik vtis in udeležba na simpoziju je postala stalnica. Po prvem letu je organizacija odhoda in sama promocija posvetovanja prešla v roke študentov, oddelek pa je pomagal pri plačilu kotizacij ali prevoza in z mentorstvom pri prispevkih.

Drugi BOBCATSSS, ki so ga študenti obiskali leta 1999 v Bratislavi, je na žalost potekal brez slovenskega prispevka, je pa v devetih študentih, ki so zastopali slovenske barve, prebudil načrt za boljšo promocijo simpozija, s katero bi k sodelovanju privabili večje število študentov. Po vrnitvi iz Bratislave so organizirali prvi »BOBCATSSS po BOBCATSSS-u«, kjer so profesorjem in ostalim študentom pokazali, kaj so doživeli in novega izvedeli. Trud se je obrestoval, saj se je na 8. simpozij v Krakov odpeljal kar avtobus študentov, predstavljena pa sta bila tudi dva odmevna prispevka. Krakov se je izkazal za pomembnega tudi zato, ker je dr. Južnič tu začel z dogovori o organizaciji simpozija v Sloveniji, ki se je zgodil le dve leti kasneje (Ošljaj, 2001).

Simpozij v Litvi (2001) je za slovenske študente minil predvsem v znamenju priprav na BOBCATSSS 2002 v Portorožu. Slovenski predstavniki so se seznanili z nemškimi kolegi iz Stuttgarta, s katerimi so bili zadolženi za organizacijo jubilejnega, 10. simpozija, skrbeli pa so tudi za promocijo prihajajočega posvetovanja. Priprave na simpozij 2002 so potekale skozi celo leto, sam potek organizacije pa je popisala Darja Kogovšek (2002) v svojem diplomskem delu. Vsekakor je bilo to svojevrstno in dragoceno doživetje, saj so imeli študenti možnost izkusiti, kako poteka priprava posvetovanja, hkrati pa so se tudi marsikaj naučili.

Edini BOBCATSSS, ki so ga slovenski študenti od leta 1998 zamudili, se je zgodil leta 2004. Odhod v Rigo se je namreč izkazal za prevelik finančni zalogaj in tako so študenti skupaj s pripravljenimi referati tistega januarja

⁴ BOBCATSSS je vsakoletni mednarodni simpozij, ki ga organizirajo študenti evropskih univerz s področja bibliotekarstva, informacijske znanosti in raziskovanja. Poteka pod okriljem EUCLID-a in je namenjen informacijskim specialistom, študentom in profesorjem. Namen simpozija je že od vsega začetka povezovanje študentov, seznanjanje z najaktualnejšimi tematikami, možnost aktivnega sodelovanja in predstavitve raziskovalnih projektov. Študenti se tako lahko že na dodiplomski ravni bolje seznanijo z raziskovalnim delom in pridobivajo dodatna znanja.

ostali doma. Od leta 1998, ko so se študenti prvič udeležili simpozija, se je položaj simpozija močno utrdil. Leta 2001 je bila izvedena anketa (Majcenovič, Hoffmann in Klemen, 2001), ki je spraševala po poznavanju simpozija med študenti. Avtorji so ugotovili, da 30% anketiranih študentov še ni slišalo za BOBCATSSS. Pet let kasneje je bila anketa ponovljena, rezultati pa so pokazali, da vsi anketirani študenti poznajo simpozij. Udeležba študentov na simpozijih je razvidna iz Preglednice 2.

Tabela 2: Referati slovenskih študentov na simpozijih BOBCATSSS

	AVTORJI	NASLOV PRISPEVKA	Objavljeno tudi:
1998 Budimpešta	Mensija Kurtovič Blaž Lesnik Aleš Mav Damijana Ošljaj Hinko Štrukelj-Špenko Mentorica: dr. Darja Piciga	Učinkovitost referenčne službe v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah	Učinkovitost referenčne službe v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah. 1998. Knjižnica, let. 42, št. 1, str. 77-90.
	Ester Albert Edvard Grabrijan Brina Jerič Nataša Onuk Mentorica: asist. Saša Zupanič	Pomoč in nepomoč referenčne službe v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah	Vpliv knjižničarjevega vedenja na uspešnost referenčne službe v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah. 1998. Knjižnica, let. 42, št. 1, str. 91-105.
2000 Krakov	Tanja Curhalek Brina Jerič Martina Kerec Blaž Lesnik Mentorja: dr. Primož Južnič, asist. Polona Vilar	Digitalna knjižnica na sončni strani Alp	Digitalna knjižnica in slovenski visokošolski prostor. 2001. Knjižnica, let. 45, št. 1/2, str. 121-135.
	Edvard Grabrijan Staša Miklavc Damijana Ošljaj Sonja Svoljšak Mentor: dr. Jože Urbanija	Oprostite prosim, kako se naredi samomor? : dostop do etično spornih informacij v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah	Excuse me, how do I commit suicide? Access to ethically disputed items of information in public libraries. 2001. Library management, vol. 22, no. 1/2, let. 45, št. 1-2, str. 75-79.

2001 Vilnius	Mark Klobučar Špela Zupanc Darja Kogovšek Manuela Hari Mentor: dr. Primož Južnič	Živeti skupaj – ali knjižnica pripomore pri doseganju boljšega razumevanja med pripadniki različnih skupnosti?	-
2002 Portorož	Mark Klobučar Mentor: dr. Primož Južnič	Bibliometrijska analiza zbornikov simpozija BOBCATSSS 1998-2001	-
	Manuela Hari Katja Plos Katja Zadravec Mentorica: dr. Alenka Šauperl	Znanje in spretnosti bibliotekarjev v prihodnosti	-
	Damjana Vovk Nina Janžekovič Špela Zupanc Mentorica: dr. Maja Žumer	Danes študent – kaj pa jutri? Odnos in pričakovanja študentov Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo v Ljubljani	-
	Sonja Svolfšak Dare Majcenovič Aleš Klemen Branka Badovinac Mentorica: dr. Vlasta Zabukovec	Kvaliteta študijskega programa kot merilo karierne uspešnosti	-
2003 Torun	Robert Filipič Mentor: dr. Primož Južnič	Bibliotekarstvo in informacijska znanost v Evropskih okvirnih programih	-
	Aleš Klemen Damjana Vovk Katja Medic Mitja Iskrič	Vseživljenjsko učenje v slovenskih splošnih knjižnicah	-
2005 Budimpešta	Maja Blažič Tanja Merčun Barbara Plestenjak Dare Majcenovič Mentor: dr. Primož Južnič	»Kdo pravi, da se stari psi ne morejo naučiti novih trikov« - raziskava o uporabi interneta med starejšimi občani	Who says that old dogs cannot learn new tricks? : a survey of internet/web usage among seniors. 2006. New library world, let. 107, št. 1226/1227, str. 332-345.
2006 Talin	Tilen Mandelj Stojan Pečlin Primož Južnič	Informacijska podpora za evalvacijo raziskovalnih aktivnosti	-

4 POVEZOVANJE ŠTUDENTOV IZVEN MEJA

4.1 Izmenjava študentov

BOBCATSSS pa je med študente prinesel še eno novost – izmenjavo študentov. Simpozij namreč poleg spoznavanja aktualnih tematik nudi tudi izvrstno priložnost za srečanje, druženje in spoznavanje študentov in profe-

sorjev iz drugih držav. Že drugo leto sodelovanja slovenskih študentov na simpoziju so se stkale vezi s študenti Oddelka za informacijske znanosti iz Zagreba in le nekaj mesecev po vrnitvi so slovenski študenti dobili povabilo na dvodnevni obisk s strani hrvaških kolegov. Od takrat se je zvrstilo več medsebojnih obiskov (Preglednica 3) z vmesnimi prekinitvami, ki jih gre pripisati predvsem stalni menjavi vodij izmenjav in študentov, zaradi česar so se izgubili medsebojni stiki. Tako je do dogovorov o drugi in tretji izmenjavi zopet prišlo prav na BOBCATSSS-ih, kjer so se študenti ponovno srečali in si izmenjali naslove. Zato so se skozi leta spreminjali tudi oddelki, s katerimi so slovenski študenti sodelovali. Prva izmenjava je potekala s študenti Oddelka za informacijske znanosti v Zagrebu, pri drugi izmenjavi so sodelovali tudi študenti novonastalega Oddelka za informacijske znanosti iz Osijeka, medtem ko je bila za tretjo izmenjavo vzpostavljena povezava le z oddelkom iz Osijeka (Poročilo za 7. sejo, 1999; Grabrijan, Kerec in Hribar, 1999; Kerec, 2000; Vovk, 2002; Velušček, 2004).

In čeprav so se udeleženci in kraji menjavali, je sam koncept in način izvedbe izmenjave ostal skorajda enak. Gostitelji so gostujoče študente in njihove profesorje sprejeli na matični fakulteti in jim predstavili svoj oddelek in delo, na nekaterih izmenjavah pa so tako domači kot gostujoči profesorji pripravili še kakšno strokovno predavanje. Gostitelji so pripravili ogledе najpomembnejših knjižnic v okolici in tako poskrbeli za strokovno plat izmenjave. Nič manj pa ni bilo pomembno samo druženje študentov, ki se je dogajalo ob ogledih mest, kosilih ter skupnem preživljanju časa. Izmenjave so bile namreč namenjene tudi komunikaciji med študenti, medsebojnemu spoznavanju in druženju ter neformalni izmenjavi izkušenj, mnenj in idej.

Tabela 3: Medsebojni obiski slovenskih in hrvaških študentov

1. izmenjava	Zagreb, 19.-20. 4.1999	Ljubljana, 29. 11-1. 12.1999
2. izmenjava	Zagreb-Osijek, 17. 4.-19. 4. 2002	Ljubljana, 9. 5. 2003
3. izmenjava	Osijek, 25.-26. 4. 2005	Ljubljana, 24.-25. 3. 2006

4.2 Sodelovanje z madžarskimi študenti

Leta 1999 so na pobudo in pod mentorstvom dr. Melite Ambrožič ter v sodelovanju z Oddelkom za bibliotekarstvo in informatiko na Berzsényi

kolidžu v Szombathelyu študentke Maja Božič, Urška Fabjan, Veronika Potočnik in Mojca Trtnik pripravile raziskavo o razmišljanjih in pričakovanjih študentov in diplomantov bibliotekarstva o bodoči profesionalni karieri. Primerjavo rezultatov raziskave so na povabilo madžarskih kolegov predstavili v Szombathelyu, kjer so med 28. in 31. 3. 2000 gostovali na Oddelku za bibliotekarstvo in informatiko. Srečanja se je udeležilo 16 slovenskih predstavnikov, ki so imeli priložnost več izvedeti o samem študiju bibliotekarstva in stanju knjižničarstva na Madžarskem. Kasneje so stekli tudi načrti o obisku madžarskih kolegov v Ljubljani, do uresničitve katerih ni prišlo (Obisk Oddelka za bibliotekarstvo in informatiko – Berzsényi kolidž v Szombathelyu na Madžarskem, 2000; Kogovšek, 2000).

5 STROKOVNE EKSKURZIJE

Strokovne ekskurzije za študente so na oddelku potekale skoraj od samega začetka študija. Sprva so bile organizirane v okviru študija s strani profesorjev za študente 3. in 4. letnikov. Na oddelku so tako redno prirejali strokovne ekskurzije v pomembnejše slovenske knjižnice (Štajerski samostani, UKM, knjižnica v Pleterjah itd.) kakor tudi v nekatere knjižnice v tujini (Rim, Dunaj, Zamejska Slovenija) (Žnideršič, 1998, str. 42).

Konec 90-ih je oddelek postopno prepuščal organizacijo študentom samim, ekskurzije pa so začasno nadomestili simpoziji BOBCATSSS in izmenjave študentov. Po nekajletnem premoru je bila jeseni leta 2000 ponovno organizirana ekskurzija, tokrat s strani Sekcije študentov bibliotekarstva. Enodnevna ekskurzija je študente popeljala v knjižnice Severne Primorske, in čeprav je požela navdušenje, so morali študenti na novo ekskurzijo čakati kar do leta 2004. V letih 2001 in 2002 so se študenti namreč popolnoma posvečali organizaciji BOBCATSSS-a v Portorožu, v letu 2003 načrtovana ekskurzija v Rim pa je zaradi previsokih stroškov odpadla.

Z letom 2004 so ekskurzije zopet postale vsakoletni dogodek v organizaciji sekcije. Študenti so imeli tako priložnost поблиžje spoznati knjižnice Dunaja in Gradca, Firenc in Bologne ter Salzburga in Münchna. Ekskurzije pa niso bile le priložnost, da si študenti ogledajo tuje bibliotekarske prakse in pridobljeno znanje prenesejo naprej⁵, ampak je sama udeležba študentov pri organizaciji omogočila, da si pridobijo izkušnje z organizacijo in pri samem načrtovanju spoznavajo raznovrstne evropske knjižnice ter z njimi vzpostavljajo stike. Seznam ekskurzij je v Preglednici 4.

⁵ O knjižnicah, ki jih obiščejo na ekskurzijah, študenti izčrpno poročajo v revijah Štubidu in Knjižničarske novice.

Tabela 4: Ekskurzije, organizirane s strani študentov

Datum	Kraj	Obiskane knjižnice
8. 11. 2000	Nova Gorica, Bovec	Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica Knjižnica Bovec
25.-26. 11. 2003	Gradec, Dunaj	Universitätsbibliothek Graz Universitätsbibliothek Wien Österreichische Nationalbibliothek Wiener Stadt- und Landesbibliothek
18.-19. 11. 2004	Bologna, Firence	Biblioteca Universitaria Bologna Biblioteca Medicea Laurenziana Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze
27.-29. 4. 2006	Salzburg, München	Bibliothek St. Peter Bibliotheca Mozartiana International Youth Library Bayerische Staatsbibliothek Münchner Stadtbibliothek
1. 12. 2006	Maribor	Univerzitetna knjižnica Maribor Mariborska knjižnica IZUM

6 REVIJA ŠTUDENTOV BIBLIOTEKARSTVA

Pobuda za nastanek revije študentov bibliotekarstva je prišla na plan kar nekaj let preden je lahko zares zaživela. Že leta 1996 si je novoustanovljeni Klub študentov bibliotekarstva FF zadal nalogo, da izda bibliotekarsko študentsko glasilo. Namenjeno bi bilo študentom in profesorjem oddelka, prinašalo pa bi tako strokovne kot literarne prispevke in novice. Zbiranje gradiva se je kmalu začelo, leta 1997 je bil razpisan tudi natečaj za izbiro imena in loga časopisa. Kljub temu pa se je zaradi začetnih težav s pomanjkanjem financ in izkušenj načrt začel uresničevati šele marca 1999, na prvi družabni prireditvi

na oddelku imenovani BOBCATSSS po BOBCATSSS-u. Tega večera je bila s strani bibliotekarke oddelčne knjižnice, Hedvike Pavlica, dana pobuda za ustanovitev bralnega kluba študentov bibliotekarstva. Na prvem srečanju je padla odločitev o uresničitvi dolgoletnega načrta študentskega glasila, izoblikoval se je ustanovitveni odbor in z glasovanjem izbral ime. Izmed vrste predlogov sta dva dobila isto število glasov: Bibliotekarček in Štubidu. Kompromis je pripeljal do imena Bibliotekarčkov Štubidu : list študentov bibliotekarstva, ki se je še istega meseca pojavilo t. i. »nulti« številki glasila. Sestavljena je bila v zelo kratkem času z namenom, da izide ob otvoritvi avtomatiziranega poslovanja oddelčne knjižnice (Uvodnik, 1999).

Začetki revije so bili zaradi pomanjkanja finančnih sredstev skromni⁶, zaradi česar so ustvarjalci napovedali, da bo v tiskani obliki izhajal le list, ki bo obveščal o dogodkih na oddelku, medtem ko bodo strokovni prispevki, poročila, članki in pesmi v celoti objavljeni na internetu. Do uresnitve tega pa le ni prišlo, saj je ob pomoči sponzorskih sredstev list postal revija, ki je leta 2000 prvič izšla v 250⁷ tiskanih izvodih pod nekoliko spremenjenim imenom. Nekoč Bibliotekarčkov Štubidu je postal samo Štubidu: ŠTUDENTOV BIBLIOTEKARSTVA DUH. Prva tiskana številka je bila še toliko bolj posebna, saj je naslovnico zanj narisal sam Miki Muster. Štubidu je tako postal revija, ki je študentom lahko pričela ponujati strokovne prispevke, jih obveščala o vse širšem spektru dejavnosti, ki so se pripravljale na oddelku ter hkrati ponudila prostor, kjer so lahko predstavili lastno ustvarjanje. Revija Štubidu še danes ostaja stalnica v življenju študentov bibliotekarstva, najdemo pa jo lahko tudi v marsikateri knjižnici po Sloveniji.

7 BRALNI KLUB

Bralni klub študentov bibliotekarstva je nastal marca 1999 na pobudo oddelčne bibliotekarke Hedvike Pavlica, ki je v delovanju bralnega kluba videla lepo priložnost za uresničevanje poslanstva Bralnega društva Slovenije, ki med drugim želi pospeševati razvoj vseh oblik pismenosti, spodbujati branje in bralno kulturo in negovati veselje do branja. Srečanja je prve dve leti organizirala in vodila bibliotekarka sama, za koncept kluba pa si je izbrala branje strokovne bibliotekarske literature. Sem seveda ni spadala obvezna literatura, ampak temeljna in bogata dela, ki bi v študentih vzbudila pozitivne občutke pri prebiranju strokovnih besedil.

⁶ Nulta številka je izšla na enem A3 listu v 70 izvodih, druga (dvojna) številka pa v 90 izvodih na treh.

⁷ Število tiskanih izvodov se je ohranilo vse do danes.

Ideja je bila, da študenti spoznavajo preteklost bibliotekarske stroke, o tem razmišljajo, argumentirano razpravljajo in hkrati razvijajo svoje retorične sposobnosti. Hkrati pa je bralni klub omogočil študentom tudi neformalno druženje, znotraj katerega so se tesneje povezovali študenti različnih generacij in kjer so se porajale nove ideje in projekti (Štubidu, spletna stran študentov itd.) (Pavlica, 2001).

Prvo leto so študenti tako spoznavali dela Pirjevca in Dolarja, naslednje leto pa so se osredotočili na ženske v bibliotekarstvu, predvsem na dve ugledni slovenski bibliotekarki - Šlajpahovo in Steletovo. Tretje leto delovanja bralnega kluba je prineslo nekaj konceptualnih in organizacijskih sprememb, saj je bibliotekarka želela vodenje bolj prepustiti študentom samim, ona pa je v klubu nastopala kot mentorica. Vodstvo kluba so prevzeli različni voditelji (Preglednica 5). Za temo so izbrali roman in mejna področja romana, s čimer so prešli v svet beletristike, ki je ostal stalnica tudi vsa naslednja leta delovanja kluba.

Tabela 3: Dosedanji vodje bralnega kluba

Študijsko leto	Vodja bralnega kluba
marec 1999	Hedvika Pavlica
1999/2000	Hedvika Pavlica
2000/2001	Nina Janžekovič
2001/2002	Damjana Vovk
2002/2003	Miha Juteršek
2003/2004	Miha Juteršek
2004/2005	Neja Mlakar
2005/2006	Sara Koncilja
2006/2007	Sara Koncilja

8 ŠTUDENTI ZA ŠTUDENTE

8.1 Bibliokomunikacija

Leta 1999 je bila vzpostavljena komunikacijska lista študentov bibliotekarstva, imenovana Bibliokomunikacija. Njen namen je bil, da deluje predvsem kot digitalna oglasna deska, s pomočjo katere lahko študenti obveščajo drug drugega o dogajanju na oddelku, prosijo za pomoč pri študiju ali posredujejo kakšne zanimive bibliotekarske novice. Komunikacijska lista je zaradi svoje uporabnosti hitro zaživela in še 7 let po vzpostavitvi ostaja pomembno orodje komunikacije med študenti. Bibliokomunikacija je leta 2004 dobila sestrsko listo imenovano Biblioterapija, ki je nastala iz želje po neformalnem druženju in komuniciranju študentov.

8.2 Spletna stran študentov bibliotekarstva

Posamezni študenti so že od spomladi 1999 razvijali idejo o postavitvi digitalne knjižnice študentov bibliotekarstva, kjer bi študenti lahko našli zapiske, seminarske naloge in gradivo profesorjev. Po vrsti načrtov o vsebini in strukturi strani, je leta 2002 (po zaslugi Aleša Klemna, Daretja Majcenoviča in Martine Kerec) luč ugledala prva stran študentov bibliotekarstva - Spletnica (Kerec, 2002).

Leta 2004 se je spletna stran preselila na strežnik fakultete ter dobila uradno ime Spletna stran študentov Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Pod skrbništvom Sekcije študentov bibliotekarstva in Primoža Bevca je doživela tako oblikovno kot vsebinsko prenovu. Na spletno stran je bila tako vključena digitalna oblika Štubiduja, bolj podrobno pa so bile predstavljene tudi vse dejavnosti študentov. S študijskim letom 2006/2007 je bila spletna stran zopet posodobljena, načrtovan pa je tudi prevod v angleščino in nemščino.

8.3 Druge aktivnosti

Skozi vsa leta so študenti sodelovali tudi v študentskem svetu in študentski organizaciji Filozofske fakultete. Študenti Martina Kerec, Darja Kogovšek, Luka Vodnik, Mira Šubic, Mitja Iskrić in Katarina Demšar so tako v imenu študentov in za študente delovali v raznih organih fakultete ali/in študentske organizacije.

Jeseni 2001 je bila ustanovljena tudi tutorska skupina, ki je s svojimi izkušnjami in znanjem želela pomagati ostalim študentom pri študijskih problemih. Kasneje se je vključila tudi na Spletnico in tudi na tak način poskušala doseči čim več študentov. Po letu 2004 je skupina postala nekoliko manj aktivna, ohranila pa se je medsebojna pomoč študentov, čeprav na nekoliko bolj neformalnem nivoju.

Povezovanje in aktivnosti študentov pa se niso končale pri strogo bibliotekarskih temah. Tako kot povsod drugod tudi študenti bibliotekarstva organizirajo brucovanja, kjer študenti 1. letnikov slovesno zaprisežejo⁸. Od leta 2001 poteka tudi vsakoletno tradicionalno "predpraznično pitanje" konec meseca decembra. Za njegovo izvedbo so vsako leto odgovorni študenti 2. letnika, kar pomeni, da morajo sami speči pecivo in okrasiti predprostor predavalnice 528. Dogodek spodbuja neformalno druženje študentov in profesorjev v predprazničnem času, hkrati pa tudi promovira sam študij med študenti drugih oddelkov, ki se vsako leto znova navdušujejo nad tem edinstvenim vzdušjem.

9 ZAKLJUČEK

Dejavnosti študentov predstavljajo pomemben del vsakega študija in so tudi dober pokazatelj, kakšen je interes študentov in koliko so ti študenti resnično predani svojemu študiju in stroki. Seveda niso aktivni vsi študenti, kljub temu pa je širok spekter aktivnosti dober znak za oddelek in bibliotekarsko stroko, saj sporoča, da si študenti želijo novih izkušenj, dodatnih znanj in izzivov ter da so se za to pripravljani tudi potruditi. To pa pomeni, da oddelka ne bodo zapustili le študenti z znanjem, ampak tudi z željo po aktivnem sodelovanju v profesiji in z veseljem do poklica.

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem Damjani Vovk za njeno pomoč pri iskanju odgovorov in Martini Kerec, ki mi je s svojim arhivom omogočila boljši vpogled v preteklost.

⁸ "Danes, ko postajam bibliotekar, dajem svečano bibliotekarsko zaprisego, da bom spoštoval naš etični kodeks, da bom hodil po poti velikih bibliotekarjev, od Kalimaha do Čopa, od Verone do Leibniza, od Ranganathana do Deweya. Da bom kot oni razvrščal knjige po abecedi, se za uporabnikove želje zavzemal po njihovi potrebi, jih športno bodril ob lepi knjižni besedi. Ko dajem to svečano bibliotekarsko zaprisego zaključujem, da bom ravnal po vzoru velikih bibliotekarskih predhodnikov, pri tem pa upošteval dejstvo, da ima knjižnični uporabnik vedno zadnjo besedo." (Bibliotekarska zaprisega, 1998)

10 LITERATURA

- Arhiv ZBDS, Nepopisan fond Sekcije študentov bibliotekarstva.* 1996/1997. Bibliotekarska zaprisega. Arhiv ZBDS, Nepopisan fond Sekcije študentov bibliotekarstva. 1998.
- GRABRIJAN, E., Kerec, M. in Hribar, S. 1999. Študentska izmenjava Ljubljana-Zagreb: Zagreb, 19 .do 20. april 1999. *Bibliotekarčkov Štubidu*, let. 1, št. 1-2, str. 5-6.
- KEREC, M. 2000. Srečanje študentov bibliotekarstva FF Ljubljana in študentov informacijskih znanosti FF Zagreb. *Štubidu*, let. 2, št.2, str. 2-3.
- KEREC, M. 2002. Spletnica – digitalna knjižnica nas študentov je zunaj!. *Štubidu*, let. 4, št. 1, str. 2.
- KOGOVIŠEK, D. 2000. Kotichek Sekcije študentov bibliotekarstva. *Štubidu*, let. 2, št. 2, str. 8-9.
- KOGOVIŠEK, D. 2002. *Mednarodne konference s področja bibliotekarstva : konferenca Bobcatsss 2002*. Diplomsko delo. Ljubljana : Filozofska fakulteta.
- MAJCENOVIC, D., Hoffmann, K., Klemen, A. 2001. Kako študenti bibliotekarstva poznajo BOBCATSSS. *Štubidu*, let. 3, št. 2, str. 17.
- OBISK Oddelka za bibliotekarstvo in informatiko – Berzsényi kolidž v Szombathelyu na Madžarskem. 2000. *Knjižničarske novice*, let. 10, št. 5, str. 5-11.
- OŠLAJ, D. 2001. BOBCATSSS skozi (moj) čas. *Štubidu*, let. 3, št. 3, str. 16.
- PAVLICA, H.K. 2001. BKŠB ali bralni klub študentov bibliotekarstva. Šolska knjižnica, let. 11, št. 3, str. 169-170.
- Poročilo za 7.sejo. Arhiv ZBDS, Nepopisan fond Sekcije študentov bibliotekarstva.* 1999.
- UVODNIK. 1999. *Bibliotekarčkov Štubidu*, letn. 1, št. 0, str. 1.
- Velušček, A. 2004. Obisk hrvaških študentov bibliotekarstva v Sloveniji. *Štubidu*, let. 5, št. 1, str. 8-9.
- VOVK, D. 2002. Ko študent na rajžo gre: ekskurzija Osijek-Zagreb. *Štubidu*, let. 4, št. 1, str. 20-22.
- ŽNIDERŠIČ, M. Razvoj študija bibliotekarstva v letih 1990-1997. V *Zbornik razprav: 10 let oddelka za bibliotekarstvo 1987-1997*, str. 37-54.

dr. Vlasta Zabukovec

VLOGA PSIHOLOGIJE V BIBLIOTEKARSTVU IN INFORMACIJSKI ZNANOSTI

IZVLEČEK

Psihologija je kot znanstvena disciplina od svojega nastanka naredila velik napredek; od tega, da je postavila temelje različnim področjem psihologije, in tega, da se intenzivno povezuje z drugimi znanstvenimi disciplinami. S svojimi dognanji, teorijami in modeli je našla stične točke tudi z bibliotekarstvom in informacijsko znanostjo. Ta prispevek je prikazan na štirih področjih: na okolju knjižnice, na knjižnici kot delovnem okolju, knjižničarju in uporabnikih. Predstavljena so tako teoretična izhodišča pri obravnavanem fenomenu kot tudi rezultati raziskav ali aplikacija psiholoških spoznanj v prakso.

1 ORIS PSIHOLOGIJE

Psihologija je veda, ki se ukvarja s človekom, njegovimi značilnostmi, psihičnimi procesi in hkrati proučuje ravnanje oziroma vedenje človeka. Znanstvene temelje je dobila leta 1879, ko je Wilhelm Wundt v Leipzigu odprl prvi psihološki laboratorij. Proučeval je psihične procese, njihove sestavine in tako uveljavil metodo introspekcije. Epistemološko je bil Wundt eklektična kombinacija idej Spinoze, Leibniza, Kanta in Hegla. V psihologiji je odprl smer strukturalizma in kot potrditev znanstvenemu pristopu leta 1881 ustanovil revijo »Philosophical Studiens«, kjer so se objavljali predvsem psihološki prispevki.

Od strukturalizma je psihologija prešla v funkcionalizem, ki je poudarjal predvsem funkcijo psiholoških procesov in vedenja človeka. Ta smer se je prelila v pragmatizem na čelu z Williamom Jamesom, ki je poudarjala pragmatični vidik psiholoških procesov in vedenja.

Funkcionalizem je svoje nadaljevanje našel v asociativizmu in nato behaviorizmu – temelje so mu postavili Pavlov, Thorndike in Skinner. Vedenjska ali behavioristična teorija je pomembna zato, ker je poudarjala vedenje (za razliko strukturalizma). Pomembno vlogo je pripisovala socialnemu okolju in njegovim vplivom na posameznika. Instrumentalno pogojevanje, znano kot nagrajevanje in kaznovanje ali morda še bolj popularno kot »palica in koren-

ček«, je postalo zelo aktualno in je pomembno vplivalo na vzgojne metode in načine poučevanje ter učenja. Še danes je močno prisotno. V tem času je s svojo teorijo modelnega učenja na psihologijo veliko vplival tudi Bandura. On je bil tisti, ki je v svoji teoriji modelnega učenja poleg vedenja poudarjal tudi kognitivne procese: pričakovanja, pozornost, zapomnitev. S tem je spodbudil novo smer v psihologiji, ki je namesto zunanjega vedenja začela spremljati notranje kognitivne procese.

Kognitivizem je svoj razcvet dosegel z razvojem tehnologije, ki je omogočala proučevanje možganov kot središča zavesti in višjih psihičnih procesov. Kognitivisti, kot so Vygotsky, Piaget, Bruner, Ausubel in še vrsta drugih, so s skupnim izhodiščem, vendar vsak v svojo smer, proučevali kognitivno delovanje posameznika. Miselne sheme, mentalni modeli, spominske kapacitete, asimilacija, akomodacija so postali ključni pojmi v tem okviru. Pa tudi razvoj računalnikov in informacijske tehnologije je prispeval v tej smeri, da se je začelo sistematično proučevanje umetne inteligence. Kognitivizem je še danes zelo močna smer v psihologiji.

2 POVEZANOST PSIHLOGIJE IN DRUGIH STROK

Psihologija, kot družbena veda, ima svoje korenine v filozofiji. Od nje je prevzela razlago o vlogi različnih dejavnikov razvoja posameznika (nativizem, empirizem, avtonomizem). Pomembno vlogo ima tudi sociologija, ki prispeva k razlagi o tem, kakšno vlogo ima posameznik v socialnem okolju, kateri procesi v socialnem okolju delujejo in kako to vpliva na njegove individualne potrebe. Tu gre za interdisciplinarno proučevanje npr. procesov v skupini, procesa konformizma, medijskih kampanj, skupinskega mnenja, procesov vplivanja itd.

Ker je človek tudi biološko bitje (zato je psihologija tudi naravoslovna veda), je bilo najti veliko povezav tudi z medicino, predvsem nevrologijo oziroma nevrofiziologijo. Pri proučevanju duševnih obolenj pa najde skupno polje tudi s psihiatrijo.

Ker je psihologija znanost, ki preverja svoje hipoteze, rešuje raziskovalna vprašanja, mora zato uporabljati različne metode, tako kvalitativne kot tudi kvantitativne. Slednje imajo korenine v matematičnih postopkih. Definicija statistike pravi, da je to veda, ki služi prikazovanju in razlagi raziskovalnih spoznanj. Zato se psihologija močno povezuje z matematiko.

Če povzamem, lahko vidimo, da je psihologija močno povezana z različnimi strokami, bodisi že od svojega začetka, z nekaterimi pa je povezano

našla tekom svojega razvoja. V današnjem času je tesno povezana (a) z izobraževanjem, (b) z delovanjem posameznika v družbi, (c) z delovnim okoljem, (d) s športom, (e) s kulturo, (f) z marketingom, (g) s prometom, (h) z razvojem posameznika, (i) z mentalnim zdravjem, (j) z religijo in (k) z duševnimi obolenji.

3 POVEZANOST PSIHOLOGIJE Z BIBLIOTEKARSTVOM IN INFORMACIJSKO ZNANOSTJO

Glede na to, da je psihologija tesno povezana z vrsto strok, lahko pričakujemo, da ima svojo vlogo tudi v bibliotekarstvu in informacijski znanosti. Zato bom v tem delu teksta predstavila svoj pogled na povezanost psihologije, bibliotekarstva in informacijske znanosti in ga podkrepila z relevantnimi viri tega področja. Ob tem bi rada poudarila tudi to, da se pogosto sklicujem na diplomske in magistrske naloge na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, ki so pogosto kot pilotne študije dale odgovor na obravnavano problematiko skupnega polja (npr.: medpredmetno povezovanje, poklic in samopodoba bibliotekarjev, pedagoška znanja in veščine).

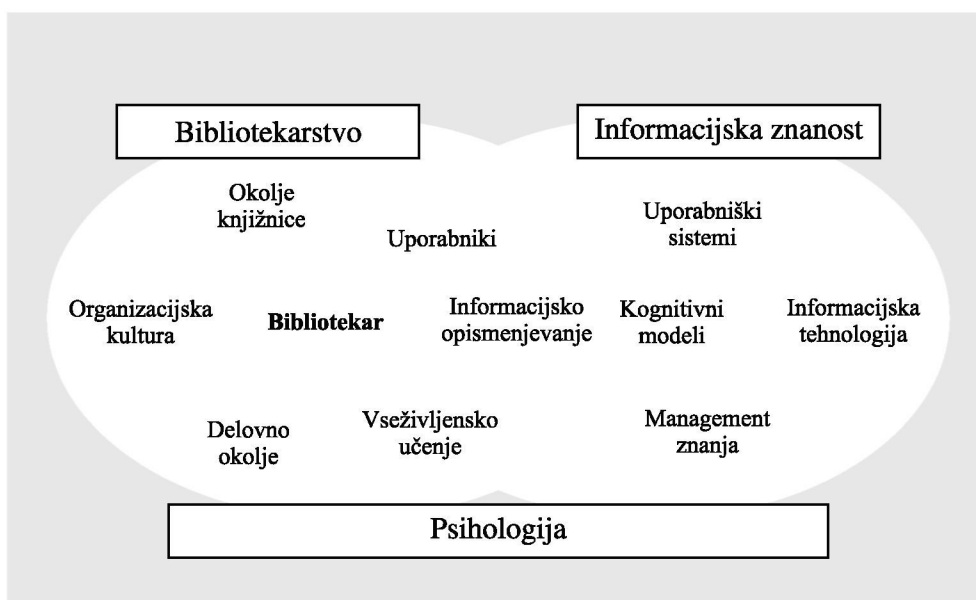
Kot zanimivost naj navedem, da sem po svetovnem spletu s pomočjo brskalnika Google iskala zadetke na besedno zvezo „psihologija in bibliotekarstvo“ (psychology and library science) in „psihologija in informacijska znanost“ (psychology and information science). Kot je bilo pričakovati, je bilo več zadetkov pri prvi zvezi, vendar tudi pri drugi zadetkov ne gre zanemariti. Prva zveza je imela 6530 in druga 173 zadetkov. Potrebno se je zavedati, da so te številke zgolj groba orientacija in da je veliko zadetkov podobnih, vendar informacija o vlogi psihologije v bibliotekarstvu in informacijski znanosti, pa kljub vsemu, to je. Seveda pa bolj natančen pregled ponudi izbor svetovne in domače literature.

Pri iskanju odgovora na zastavljeno vprašanje sem za izhodišče vzela leta 2000 izdano knjigo *The Whole Library Handbook 3*, ki je sistematičen prikaz vsebin s področja bibliotekarstva in delno tudi informacijske znanosti. Izbrani naslovi poglavij, kot so (a) Knjižničarji, (b) Izobraževanje v knjižnici, (c) Raziskovanje in pisanje, (d) Multimedia, (e) Materiali za različne skupine uporabnikov, (f) Uporabniki s posebnimi potrebami, (g) Promocija, (h) Računalniki, internet, (i) Vrednote in (j) Pismenost, kažejo na to, da so vpletene tudi psihološke vsebine. Urednik Eberhart (2000) v uvodu izpostavi veliko spremembo v razvoju knjižnic, ki bi jo lahko primerjali samo s pojavom listkovnih katalogov v tistem času. Gre za sistematično uvajanje tehnologije,

računalnikov in pojav interneta, ki je v veliki meri spremenil proces iskanja informacij. Pravi, da na svetovnem spletu lahko poiščemo veliko količino informacij, vendar pa postaja problem vrednotenje dobljenih informacij. Tu izpostavlja človeka in vlogo kognitivnih procesov.

V nadaljevanju se bom v večji meri posvetila izbranim področjem bibliotekarstva in informacijske znanosti in povezala z vlogo in pomenom psihologije pri teh vsebinah. Področja so naslednja:

1. knjižnica kot okolje s poudarkom na psiholoških determinantah prostora: velikosti, opremljenosti, najdenju v prostoru;
2. delovno okolje knjižnice: motivacija za delo, odnosi med zaposlenimi, vodenje, organizacijska kultura, stres v knjižnici;
3. knjižničar: osebne lastnosti knjižničarjev, kompetence, pedagoška vloga, vseživljensko učenje, informacijsko opismenjevanje, komunikacija z uporabniki, management znanja;
4. uporabniki: razvojne značilnosti uporabnikov, osebne lastnosti uporabnikov, uporabniki s posebnimi potrebami, odnos uporabnikov do knjižnice, kognitivni modeli uporabnikov, interakcija z informacijsko tehnologijo.

Slika 1: Prikaz nekaterih skupnih vsebin psihologije, bibliotekarstva in informacijske znanosti

3.1 Knjižnica kot okolje

V zadnjih letih je razvoj okoljske psihologije prinesel mnoga nova spoznanja o naravi izmenjav med okoljem in njegovimi uporabniki. Čeprav okolja, tudi knjižnično, ne določajo na nespremenljiv način vsega, kar bodo ljudje v njih počeli, pa v veliki meri na to vplivajo. Ureditev in razporeditev prostorov, njihove značilnosti, gradiva in oprema, veljavna pravila delovanja, določena vedenja spodbujajo in druga zavirajo.

Mnoge knjižnice pri uporabnikih izzovejo precejšnjo mero submisivnosti, saj je vedenje v njih skrajno določeno, uporabnik pa nima večjega vpliva. Glede uporabe knjižnice in dostopa do knjig je skorajda povsem odvisen od osebja. Knjižnice, ki onemogočajo neposredni dostop do knjig, uporabniku odvzamejo občutek pristojnosti, nadzora ali svobode v knjižničnem okolju. Sodobna informacijska tehnologija to situacijo rahlo izboljša, saj neposredni dostop do knjig, še bolj pa iskanje gradiva s pomočjo računalnikov, uporabniku omogoča večji občutek obvladovanja okolja.

Z dostopom do gradiva je povezano tudi najdenje v knjižnici. Ni vedno lahko najti želeno knjigo, četudi razpolagaš z ustrezno oznako. Polletova (1979, po Bell, Greene, Fischer in Baum, 2001) se je ukvarjala z oznakami v knjižnici in njihovo razumljivostjo uporabnikom. Ugotovila je, da se uporabniki knjižnic srečujejo z informacijsko preobremenitvijo. Oznake, ki naj bi olajšale najdenje, so ponavadi vnesle še večjo zmedo. Predvsem je bilo neučinkovito grupiranje na enem mestu. Oznake je potrebno postaviti na kritična mesta, kjer uporabniki informacijo potrebujejo. To pa so tista mesta, kjer se odločajo, kam bodo šli. Včasih je koristno v te namene uporabiti barve, a le če jih ni preveč. Zato je potreben tak sistem oznak, ki jim bo omogočil nadzor nad okoljem in neodvisnost od osebja.

Pri delu knjižničarja pa moramo upoštevati tudi okoljsko obremenitev v različnih njenih delih. Kadar se knjižničar ukvarja z miselno zahtevnimi nalogami, ustreza manj obremenjeno delovno okolje (tišina ali tiha glasba). Pri manj zahtevnem delu pa je lahko okolje bolj obremenjeno. Te razlike pojasnjuje Yerkes-Dodsonov zakon, ki pravi, da nam po bolj zahtevnih vsebinah ustreza sproščujoče okolje, ker se pojavi utrujenost. Za utrujenost je značilna nizka stopnja vzburjenosti organizma in neprijetno počutje. Možnost sprostitve izboljša učinkovitost pri delu. Zato, če je le možno, naj ima knjižnica različno dražljajsko obremenjena okolja.

Gifford (1997) navaja nekaj ugotovitev glede izbire sedežev pri obisku knjižnice:

- najbolj zaželeni so sedeži za praznimi mizami;
- če je miza za več oseb že precej zasedena, je najbolj zaželeno tisto mesto, ki je najbolj oddaljeno od oseb;
- ljudje raje sedijo tako, da so s hrbti obrnjeni, kot pa da sedijo drug poleg drugega;
- če je prostor zaseden več kot 60-odstotno, si bodo uporabniki poiskali drug prostor, če je to seveda možno.

3.2 Knjižnica kot delovno okolje

Delovna klima vpliva na vedenje članov delovne organizacije, posredno pa tudi na kvaliteto organizacijskih procesov in učinkov (Lipičnik, 1998). Delovna klima je relativno trajna kvaliteta delovnega okolja, ki vpliva na vedenje vseh vpletenih. Temelji na s strani neposrednih udeležencev zaznanem dogajanju v organizaciji. Nanjo vpliva formalna organizacija, neformalna organizacija, osebnosti udeležencev in vodenje organizacije (Domović, 1999).

Vodenje organizacije lahko poteka na več načinov. Zelo uspešna in v uporabi preverjena je teorija situacijskega vodenja (Hersey, Blanchard, 1988), ki pri izbiri stila vodenja upošteva tako značilnosti udeležencev kot situacije. Možni so štirje različni načini, glede na to, ali so udeleženci motivirani oziroma ali imajo znanja, izkušnje, spretnosti, ki jih pri delu potrebujejo, in glede na to ali se lotevajo nove naloge ter koliko se poznajo med seboj. Ti stili so: direktivni, inštruktorski, podporni in delegatski. Prehajajo od večje stopnje direktivnosti oziroma zahtev vodje in natančnega upoštevanja pravil in navodil - direktivni, do vedno večje iniciative zaposlenih pri izbiri načina dela, ljudi, s katerimi bodo sodelovali - delegatski.

Motivacija v delovnem okolju je ravno tako zelo pomembna. V knjižničnem okolju obstajajo možnosti za motiviranje zaposlenih za delo s tako imenovanimi motivatorji, ki izhajajo iz dela samega in se nanašajo na vsebino dela: dosežki, priznanje, zaupanje in delo samo. Prisotnost teh dejavnikov povzroča dolgoročno zadovoljstvo z delom ter motiviranost za delo (Likar, 2000).

V današnjem času je stres stalno prisoten v življenju ljudi, zato se mu tudi knjižnica ne more izogniti. Raziskava o stresu med šolskimi knjižničarji je odgovorila na vprašanje, katere stresorje šolski knjižničarji v svojem delovnem okolju zaznavajo kot najmočnejše (Plevel, Zabukovec, 2006). Primerjalno gledano, šolskim knjižničarjem najmočnejši stres predstavljajo uporabniki, tesno sledijo delovni pogoji, nato odnosi s sodelavci, najmanj stresne pa so jim

strokovne aktivnosti. Najmočnejši stresor jim predstavljajo vedenjsko problematični uporabniki, njihova nevljudnost in predrznost, preveč uporabnikov hkrati, njihovo neupravičeno izraženo nezadovoljstvo in nepriznavanje strokovnosti knjižničarja. Veliko število uporabnikov in njihovih različnih zahtev lahko v knjižničarju povzroči občutek nemoči in tesnobe. To se dogaja predvsem med odmori in urami knjižničnih informacijskih znanj.

Sicer so v povprečju knjižničarjem najmanj stresne strokovne aktivnosti, kar lahko kaže na njihovo relativno visoko stopnjo kompetentnosti. Vendar ne glede na to pa jim je naporno vzdrževanje discipline v knjižnici. Stresno pa na njih deluje tudi timsko delo pri izpeljavi knjižničnih informacijskih znanj, kar pa je predvsem povezano z odnosi s sodelavci.

3.3 Knjižničar

Pri knjižničarjih moramo biti pozorni na njihove potenciale, kot so znanje, spretnosti in zmožnosti, ki so potrebni za razvoj in spremembe informacijskega okolja. Posebej je potrebno poudariti komunikacijske spretnosti, ustrezno ravnanje s tehnologijo in zmožnost reševanja problemov. Myers (2000) navaja celo vrsto kompetenc, ki naj bi jih knjižničar imel. Ene so takšne, ki naj bi jih razvil med študijem in dograjeval v smislu vseživljenjskega učenja, druge pa so delno povezane z osebnostnimi lastnostmi. To so: spretnosti vodenja, ustvarjalnost, analitičen pristop, zanje tujih jezikov, tehnična kompetentnost, proaktivnost, reševanje problemov, samozaupanje, usmerjenost v tehnologijo, ustrezna znanja, splošna in specifična.

Večino njih posameznik razvija v procesu učenja. V času študija je zelo pomembno, da v največji možni meri poteka transfer naučenega v prakso in da je teorija čim bolj povezana s prakso. To je včasih glede na okoliščine tudi težje izvesti, vendar pa se je pri tem potrebno zavedati tudi pretiranega prakticizma, ki zanemarja vlogo teoretičnih spoznanj pri ravnanju v praksi. Zato ima v današnjem času veliko vlogo Kolbova teorija izkustvenega učenja (1984), ki omogoča povezovanje izkušnje z izbranimi spoznanji in posamezniku hkrati omogoča preizkušanje novega, ki je rezultat tako znanja kot tudi izkušenj. Teorija izkustvenega učenja poudarja celovitost učenja, kar pomeni, da učenje ni samo klasično pridobivanje znanja v kognitivnem smislu, ampak je bolj celovito zato, ker so vključeni procesi zaznavanja, mišljenja, učenja, čustvovanja, stališč in neredko tudi motoričnih aktivnosti. Hkrati pa poudarja tudi kontinuiranost, kar pomeni, da učno situacijo vedno gradimo na predhodnem znanju, izkušnjah, spretnostih.

Tej razlagi pa je zelo blizu konstruktivizem (Požarnik, 2000), sicer kognitivna teorija učenja, ki gradi proces učenja na izkušnjah, predhodnem znanju. Za to teorijo je značilno, da poudarja vlogo stališč, spoznanj, izkušenj, znanj in spretnosti tistega, ki se uči. Tako gradi novo učenje na tem. Zato je pomembno, da učitelj vedno preveri, koliko nekdo že ve, kaj obvlada in gradi na tem. Tako se razvija kompetentnost posameznika, tako pridobiva znanja, spretnosti, ki so pomembne za delo. Tako lahko knjižničar pridobi spretnosti komunikacije z uporabniki s posebnimi potrebami, razvije spretnosti pri uporabi nove tehnologije, nauči se novih načinov reševanja informacijskih problemov, pri svojem delu lahko postane bolj ustvarjalen, saj mu širina izkušnje to omogoča.

Knjižničar v tem modernem času skrbi tudi za management znanja; lahko bi rekli, da na specifičen način upravlja z znanjem (Milton, 2005). Prenos znanja se vrši lahko od posameznika do posameznika ali od posameznika do banke znanja, kjer se implicitno znanje pretvori v eksplicitno. V banki znanja knjižničar znanje organizira in poskrbi, da bo takšno znanje prišlo do uporabnikov; da jim bo omogočen dostop in rekonstrukcija.

Znanje se od posameznika do posameznika prenaša s spretnostjo dialoga skozi strukturiran proces komunikacije, ki pa lahko poteka ob pomoči ustrezne tehnologije. V kolikor posameznik prenaša znanje do banke znanja, je v ospredju predvsem proces ohranjanja in shranjevanja znanja ob pomoči ustrezne tehnologije. Znotraj banke je potrebno znanje urediti, organizirati in vrednotiti. Banka znanja pa prenese znanje do posameznika tako, da ga publicira ali posameznika opremi s spretnostmi iskanja eksplicitnega znanja.

Myers (1985) je v svoji raziskavi proučevala osebnostne lastnosti knjižničarjev. Našla je razlike med knjižničarji in splošno populacijo. V populaciji knjižničarjev je približno dvakrat več introvertnih oseb kot v splošni populaciji; pri ekstravertnosti je odnos ravno obraten. Knjižničarji so v večji meri intuitivni in pogosteje ocenjujejo. Ženske knjižničarke so bolj usmerjene v mišljenje in manj v čustvovanje. Ugotovila je, da sta dva najbolj pogosta tipa knjižničarjev:

- ISTJ (Introverted (introvertiran), Sensing (občutenje), Thinking (mišljenje), Judging (ocenjevanje)) in
- INTJ (Introverted (introvertiran), Intuitive (intuitiven), Thinking (mišljenje), Judging (ocenjevanje)).

Prvi tip je zelo predan dobremu delu in je zelo ponosen nase. Težje zavrne zahteve, kar mu lahko povzroča težave. Drugače pa so ljudje tega tipa dobro or-

ganizirani, natančni in uspešni pri delu s podrobnostmi. Zelo dobro se znajdejo v strukturiranih situacijah, so sicer perfekcionisti, a zanesljivi in stabilni.

Drugi tip je zaupanja vreden, neodvisen, vizionarski, sistemsko naravnani in rad načrtuje ter ustvarja. Ljudje tega tipa so usmerjeni k učinkovitosti, zato je njihovo razmišljanje konvergentno, v smeri zastavljenega cilja. Ne marajo rutinskih zadev, zato pogosto spreminjajo svoje naloge. So uspešni pri razvijanju strategij za reševanje kompleksnih problemov in pri uvajanju sprememb. Te kvalitete jim omogočajo, da postanejo dobri menedžerji, ki poleg tega znajo uresničevati dolgoročne vizije.

Senica (2003) je v raziskavi ugotavljala, kakšne so osebnostne lastnosti knjižničarjev v splošnih in specialnih knjižnicah. Uporabila je vprašalnik Velikih pet (Caprara, Barbaranelli, Borgogni, Bucik in Boben, 1997), ki vključuje trditve, povezane s petimi osebnostnimi potezami:

- energijo, ki kaže na posameznikovo energično in dinamično delovanje, zgovornost, navdušenje in sposobnost samouveljavljanja;
- sprejemljivost, ki je vezana na sposobnost razumevanja in nudenja pomoči, na sposobnost učinkovitega sodelovanja z drugimi, zaupanje in odprtost do drugih;
- vestnost, ki je povezana z zanesljivostjo, natančnostjo, redoljubnostjo, vztrajnostjo, trdnostjo in delavnostjo;
- čustveno stabilnostjo, ki se kaže kot sposobnost kontroliranja lastnih čustev, sposobnost ohranjanja ravnovesja in kot odsotnost negativnih čustvenih stanj in zaskrbljenosti;
- odprtost, ki se poveže z ustvarjalnostjo, radovednostjo, inteligentnostjo in odprtostjo za novosti.

Ugotovila je, da je pri knjižničarjih v največji meri izražena vestnost, torej so zanesljivi, natančni, ustvarjajo red v svojem okolju, pri reševanju problemov so vztrajni. Najmanj pa je izražena energija, torej energičnost, dinamičnost, navdušenje in sposobnost samouveljavljanja. Za to bi lahko rekli, da je v veliki meri povezano z nizko profesionalno samopodobo (Trtnik, 2002) in nizkim vrednotenjem svojega poklica pri knjižničarjih samih (Liestman, 2002). Ženske so se pokazale kot bolj vestne kot moški knjižničarji. Ugotovila pa je tudi, da tisti, ki so bolj vestni, pri reševanju vsakodnevnih situacij v večji meri uporabljajo ekstenalni stil mišljenja. Ekstenalni stil mišljenja se kaže v težnji, da posameznik ključne informacije išče pri drugih ljudeh, kolegih, vodstvu ali pri sodelavcih. Razlike v izraženosti osebnostnih potez so se pokazale

tudi glede na stopnjo izobrazbe. Osebe z višjo stopnjo izobrazbe (sedma in osma stopnja) so v večji meri izražale energičnost, dinamičnost in navdušenje, kar bi lahko pripisali temu, da tako znanje kot tudi sam proces izobraževanja posamezniku pomagajo pri tem. Ti isti posamezniki pa kažejo tudi večjo ustvarjalnost, radovednost in odprtost za novosti.

Poznavanje osebnostnih lastnosti knjižničarjev lahko v knjižnici v veliki meri pripomore k boljšemu vodenju in upravljanju s človeškimi viri. Poznati lastnosti bibliotekarjev kot populacije, omogoča oblikovanje pričakovanj v delovnem okolju, kaj lahko knjižnica kot celota naredi, kakšne cilje lahko doseže oziroma kako lahko uresničuje svoje poslanstvo. Poznavanje individualnih značilnosti pa omogoča bolj uspešno delitev nalog med knjižničarji, in zato večjo uspešnost knjižnice kot celote.

Kot je bilo že omenjeno, delo z uporabniku knjižničarju predstavlja poseben stres, posebej, če so to zahtevni uporabniki. To delo od njih zahteva precej psihološkega in komunikološkega znanja; seveda ob tem ne gre spregledati strokovnega. Najprej mora knjižničar prepoznati potrebo uporabnika, ki je v veliki meri povezana z uporabnikovimi izkušnjami, starostjo, interesnim področjem in znanjem. Pri tem mu pomagajo znanja razvojne psihologije, psihologije osebnosti in seveda spretnosti komunikacije. Knjižničar naj bi bil usposobljen postavljati vprašanja, odprta in zaprta vprašanja; znal naj bi aktivno poslušati in parafrazirati. Pot do informacije in sama informacija pa sta dejansko strokovni vprašanji.

Šolsko okolje je poseben in kompleksen sistem in zato ima šolska knjižnica prav posebno mesto. Ker je del vzgojno-izobraževalnega procesa, mora cilje in naloge postavljati tako, da je delovanje čim bolj sinhrono. Knjižnica ima poleg kulturne, pristočasne tudi izobraževalno in informacijsko funkcijo (IASL, 1994, po Eberhart, 2000). Izobraževalna omogoča kontinuirano, vseživljenjsko učenje s pomočjo gradiva in vzdušja, ki ga ponuja. Hkrati knjižničar usposablja uporabnike za pridobivanje in razvijanje informacijskih spretnosti.

Vseživljenjsko učenje povezujemo s procesom nadaljnega učenja in nenehnega samoizobraževanja skozi celotno življenje, ki temelji na treh lastnostih (Schuetze, Slowey, 2000). Prva predstavlja vseživljenjskost, kar pomeni, da imajo posameznikova oblikovalna leta poseben pomen pri pridobivanju spretnosti učenja. Ta leta so odločilna za razvoj motivacije za izobraževanje in nadaljnje učenje v odraslosti. Zato sta predšolsko in osnovnošolsko izobraževanja nujna osnova. Druga lastnost je večrazsežnostno učenje, ki se nanaša na dejstvo, da se učenje ne pojavlja le v šolah, ampak tudi v drugih okoljih. Vse oblike in vrste izobraževanja so del učnega napredka, ki potrebuje mehanizem

za prepoznavanje spretnosti in kompetenc, pridobljenih skozi formalno in neformalno učenje. Zadnja lastnost pa je motivacija, ki je v veliki meri odvisna od posameznikovega osebnega in kulturnega kapitala – gre torej za kvaliteto posameznikovih zgodnjih izkušenj.

Poučevanje informacijskih spretnosti je za knjižničarja tudi posebna naloga, saj mora poznati korake razvijanja spretnosti. Učno okolje, ki ga knjižničar ustvarja, naj bo usmerjeno k uporabniku, kar pomeni, da mora knjižničar dobro poznati posameznikove pretekle izkušnje, znanje in spretnosti. V duhu konstruktivizma dograjuje uporabnikovo izkušnjo in ga vodi v tem procesu. Potrebno se je zavedati, da se napake pojavljajo, in jih je potrebno sproti popravljati. Potrebno pa je tudi, da knjižničar pomaga uporabniku razvijati metakognitivne spretnosti, ki njemu samemu omogočajo, da usmerja svoj proces učenja.

Naloga knjižničarja, predvsem v šolski knjižnici, je ustvarjanje pogojev za medpredmetno povezovanje. Osnovna pogoja sta ciljna naravnost in časovna odprtost učnih načrtov. Iz tega sledi, da je cilje možno dosegati na različne načine in različno hitro. Organizacija izvedbe medpredmetnih povezav je prepuščena šoli in posameznim učiteljem (Sardoč, 2004). Namen povezave je, da se vsebinska znanja povežejo v celoto, da se sistematično povežejo s procesnimi, vseživljenjskimi znanji. Dejstvo je, da medpredmetno povezovanje prinaša številne pozitivne učinke. Učna snov je za učence zanimivejša, ker jo povezujejo z različnimi predmetnimi področji. Nastajajo asociativne povezave, priključijo se preteklo znanje, ki se ga povezuje z novim. Učenci so v procesu učenja aktivni, kar vodi v bolj kvalitetno zapornitev (Poteko, 2004). Knjižničar ima nalogo usmerjevalca in vodje, kar pomeni, da je bolj aktiven pri samih pripravah, med poukom pa so bolj aktivni učenci. Knjižničar in učitelji niso prenašalci znanja, temveč moderatorji dela, ki učence spodbujajo, motivirajo in vodijo. Učenec ima pri tako izvedenem pouku možnost, da se oblikujejo kvalitetne pojmovne mreže kot rezultat med znanim in neznanim. Ponujajo se mu možnosti, da pogloblja svoje znanje s pomočjo kompleksnih miselnih procesov, ki so izzvani iz različnih predmetnih področij. Glede na to, da so v medpredmetni pouk vključene sodobne metode poučevanja, ki sledijo učenčevim potrebam in interesom, je tudi skupna stopnja notranje motivacije višja (Poteko, Stepišnik, 2003).

Šolski knjižničar se pri svojem delu srečuje tudi z učenci s posebnimi potrebami. Pri tem pa se postavlja vprašanje, kakšna znanja in spretnosti potrebuje, da lahko svoje pedagoško in strokovno delo dobro opravi. Po Woolfolkovi (2002) ločimo naslednje skupine učencev s posebnimi potrebami: (a) učenci s specifičnimi učnimi težavami, (b) hiperaktivni učenci in učenci z motnjami pozornosti, (c) učenci z motnjami sporazumevanja, (d) učenci z

nižjo stopnjo inteligentnosti, (e) učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, (f) telesno prizadeti učenci, (g) gluhi in naglušni učenci, (h) slepi in slabovidni učenci in (i) nadarjeni in talentirani učenci.

Požarnik (2003) navaja nekaj spretnosti in veščin, ki jih potrebuje učitelj pri delu z otroki s posebnimi potrebami:

- prepoznavanje vedenjskih značilnosti, zmožnosti, učnih posebnosti;
- obvladovanje širokega repertoarja aktivnih učnih metod in čim več tehnik obravnave teh učencev;
- produktivno sodelovanje z drugimi učitelji, s šolskimi svetovalnimi delavci in specializiranimi strokovnjaki in institucijami.

V raziskavi, v katero je vključila šolske knjižničarje, je Šalehar (2005) ugotovila, da imajo šolski knjižničarji pozitivno stališče do integracije/inkluzije, vendar pravijo, da je to zelo odvisno od primera, zato v nekaterih primerih predlagajo celo obiskovanje osnovne šole s posebnim programom. Poleg tega je ugotovila, da šolske knjižničarke skupine učencev s posebnimi potrebami slabo poznajo in zato tudi verjamejo, da bi jih težko prepoznale, ko bi se srečale z njimi (vsaj nekatere skupine). Prepričane so, da imajo poleg tega tudi malo spretnosti, ki so potrebne za delo s takšnimi skupinami otrok, in zato večina njih predlaga posebne seminarje na to temo.

3.4 Uporabniki

Poznavanje razvojnih značilnosti oziroma psiholoških značilnosti v posameznem življenjskem obdobju je ključno za delo za knjižničarja. Posebej poznavanje socialnega razvoja, kognitivnega in čustvenega je lahko dobra osnova za delo z uporabniki. Predvsem šolski knjižničarji so tisti, ki lahko na ta način spoznajo tudi zmožnosti otrok in mladostnikov, njihove interese in motivacijo za branje, obiskovanje knjižnice ali druženje v teh prostorih.

Piagetovo teorijo kognitivnega razvoja večina knjižničarjev dobro pozna (Požarnik, 2000). Ta pravi, da gre pri intelektualnem razvoju za stalno prehajanje iz ene faze v drugo po vnaprej določenem zaporedju. Vsaka se razlikuje od druge po kvaliteti miselnih procesov in vrsti informacije, ki jo posameznik potrebuje, da lahko miselno zaključuje, predvideva in deluje. Loči: (a) senzomotorično fazo mišljenja, ki je v bistvu vezana na sprejemanje dražljajev iz okolja in odzivanje nanje in traja do drugega leta starosti. Ta faza ni tako povezana z delom knjižničarja. Sledi (b) predoperativna faza mišljenja, ki se kaže kot ego-

centrično mišljenje, nezmožnost razumevanja količinskih, časovnih in prostorskih odnosov. Otrok potrebuje veliko konkretnih izkušenj, da lahko razvija predstave kot notranje slike dogodkov, pojavov in oseb iz zunanjega sveta. To obdobje je pravljичno obdobje, ki ga knjižničarji zelo dobro poznajo, saj bi otroci ves čas poslušali pravljice. Nekateri jih tudi radi pripovedujejo, drugi pa radi ob tem likovno ustvarjajo. Če knjižničarji pravljичne ure vodijo na tak način, da otrokom dajejo različne možnosti - poslušanje, pripovedovanje, risanje ali celo dramatisiranje, na ta način najbolje spodbujajo otrokovo domišljijo. To obdobje traja do približno šestega leta. Naslednja je faza (c) konkretnega mišljenja, za katero je potrebna izkušnja otroka, lastno doživljanje dogodkov ali spremljanje pojavov, saj v tej fazi lahko spremlja dogodke tudi s perspektive drugega, lahko predvideva, kaj se bo dogajalo, vendar samo takrat, če je podobno izkušnjo že imel. Zato v tem obdobju zelo radi berejo različne doživete zgodbe, kjer se lahko identificirajo z junaki, iščejo informacije po bazah podatkov, vendar s pomočjo zelo natančnih in jasnih, konkretnih navodil. Zaključijo se okoli enajstega ali dvanajstega leta, ko se začne faza formalno logičnih informacij. V tem obdobju pa mladostnik že spoznava abstraktne pojme, najprej razume naravoslovne, nato pa še družboslovne. Zmožen je tudi že induktivnega in deduktivnega zaključevanja in ob tem ne potrebuje konkretne izkušnje. Na osnovi informacij pa je tudi sposoben predvidevati prihodnje dogodke. Npr. če išče po bazah podatkov, razume napotek, tudi če so uporabljeni abstraktni pojmi, lahko predvideva, kaj se bo zgodilo, če bo uporabil določen ukaz in lahko vedno pogosteje išče izvirne odgovore, lahko tudi izvirne poti za iskanje podatkov, če seveda sistem to omogoča.

S kognitivnim razvojem je tesno povezan moralni razvoj. Poznavanje moralnega razvoja in njegovih značilnosti knjižničarju pomaga pri vodenju pogovora o knjigah oziroma prebranem. Ta spoznanja lahko koristno uporabi pri bralnem klubu ali bralni znački. Videnič (2006) je ugotovila, da so učenci devetega razreda osnovne šole na konvencionalni stopnji moralnega presojanja. Tako je potrdila teoretična izhodišča Kohlberga in posebej poudarila pomen zavedanja knjižničarjev o različnih stopnjah moralnega presojanja in da je potrebno sprejeti tisto razlago moralne dileme, ki jo učenec ponuja, v skladu s svojimi potenciali in stopnjo razvoja. Pravi, da morajo knjižničarji dopustiti njihov način moralnega presojanja, brez vsiljevanja lastnega razumevanja spornega moralnega dejanja.

Konstrukt knjižnične anksioznosti ali tesnobe so v svojem delu natančno predstavili Onwuegbuzie, Jiao in Bostick (2004). Knjižnično anksioznost definirajo kot situacijsko pogojeno in ni povezana s potezo splošne anksioznosti. Navajajo raziskavo Mellona (1986, po Onwuegbuzie, Jiao in

Bostick, 2004), ki je na vzorcu 6000 študentov ugotovil, da je 85 odstotkov dodiplomskih študentov izkusilo prvo izkušnjo s knjižnico kot tesnobno, posebno v procesu iskanja informacij. Tesnobno, anksiozno stanje povzroči, da uporabnik več časa posveti svojemu doživljanju in manj nalogi, zaradi katere je v knjižnico prišel. Onwuegbuzie (1997, po Onwuegbuzie, Jiao in Bostick, 2004) je pri študentih, ki imajo pojav knjižnične anksioznosti, opazil naslednje fiziološke spremembe: hitrejše bitje srca, hitro dihanje in zvišan krvni tlak. Poleg tega je opazil tudi afektivne spremembe, kot so frustriranost, naučena nemoč in zaskrbljenost. Visoka stopnja knjižnične anksioznosti pa se je pokazala z naslednjimi simptomi: napetost, strah, negativne misli, občutenje negotovosti, mentalna dezorganiziranost. Onwuegbuzie in Jiao (2002, po Onwuegbuzie, Jiao in Bostick, 2004) sta ugotovila, da študenti, pri katerih se izraža knjižnična anksioznost, knjižnico redkeje obiskujejo. Naredila sta tudi primerjavo med zgornjo in spodnjo tretjino študentov glede stopnje knjižnične anksioznosti. Študentje zgornje tretjine so v primerjavi s skupino v spodnji tretjini dvakrat in pol redkeje obiskovali knjižnico. Torej jih je knjižnična anksioznost v veliki meri ovirala.

Bostick (1992, po Onwuegbuzie, Jiao in Bostick, 2004) je identificiral pet dimenzij knjižnične anksioznosti: (a) ovire z osebjem, (b) afektivne ovire, (c) psihično udobje, (d) znanje o knjižnici in (e) mehanske ovire. Zelo podobno je v svoji raziskavi odkril tudi Onwuegbuzie (1997, po Onwuegbuzie, Jiao in Bostick, 2004). Knjižnično anksioznost razlaga s šestimi komponentami: (a) medosebna anksioznost, (b) zaznana knjižnična kompetentnost, (c) zaznana psihično udobje, (d) prostorska anksioznost, (e) mehanska anksioznost in (f) anksioznost, vezana na vire.

Ne glede na to, katero klasifikacijo knjižnične anksioznosti sprejmemo, lahko zaključimo, da anksioznost pri uporabnikih lahko povzroči prostor, knjižničar, viri in znanje, ki ga posameznik o knjižnici ima. Zato se pri tem postavlja naslednje vprašanje: kako naj knjižničar razlikuje med posamezniki glede stopnje knjižnične anksioznosti in kako lahko takim uporabnikom pomaga.

Informacijska tehnologija ima v bibliotekarskem prostoru in v prostoru informacijske znanosti zelo veliko vlogo. Novejša spoznanja informacijske tehnologije so tesno povezana s psihologijo, na eni strani s posameznikom, njegovimi značilnostmi in vedenjem in na drugi strani z značilnostmi tehnologije ter njuno interakcijo (Dix, Finlay, Abowd, Beale, 2006). Proučevanje posameznika v interakciji z računalnikom se začne pri duševnih procesih, ki jih odnos z računalnikom oziroma širše, informacijsko tehnologijo, spodbudi. V prvi vrsti gre za sprejemanje informacij, ki so lahko vidne, slušne in kine-

stetične. To je močno povezano s posameznikovimi prevladujočimi zaznavnimi modalitetami. Pomembno vlogo pri tem igrajo značilnosti dražljajev, kot je intenziteta, svetlost, barva, čistost zvoka. Pri vseh modalitetah dražljajev pa je pomembna tudi urejenost dražljajev, ker človek ves čas teži k urejanju dražljajskega okolja, saj na ta način zmanjšuje dražljajsko preobremenjenost, po drugi strani pa uvaja red v svoje okolje. Tako pri tem uporablja različne principe urejanja dražljajev, kot so princip podobnosti, asimilacije, kontrasta, dobre oblike in ostali.

Naslednji zelo pomemben kognitivni proces je sprejemanje informacij z namenom shranjevanja. Pri tem je potrebno poznati tako značilnosti senzornega, kratkoročnega in dolgoročnega spomina. Da je kratkoročni, imenovan tudi delovni spomin, tisti, ki omogoča omejeno količino informacij in tudi možno podvržen distraktorjem. Da to še ni pravi spomin, saj sproži samo posebno valovanje v možganih, medtem ko shranjevanje informacij v dolgoročnem spominu povzroči tudi biokemične spremembe. Tisto, kar je zapisano v dolgoročnem spominu, je pravi spomin, in nam omogoča obnavljanje informacij. Ločimo dve vrsti dolgoročnega spomina, semantični in epizodični; torej lahko informacije shranimo tako, da jih osmislimo oziroma jih pomensko med seboj povežemo in ustvarjamo semantično mrežo. Lahko npr. ustvarimo semantično mrežo informacij oziroma znanja o odnosu med posameznikom in računalnikom. Epizodični spomin pa je vezan na zapomnitev postopkov, serije dogodkov kot npr. priprava računalnika za delo z urejevalnikom besedila. Pomembno pa je vedeti tudi to, da se ljudje razlikujemo po tem ali so informacije shranjene besedno ali slikovno. Priklic informacij, znanja poteka tako, da jih iz dolgoročnega spomina prenesemo v kratkoročni. Priklic je intenziven proces in zahteva dobro shranjeno informacijo. Prepoznavanje pa je manj zahteven in manj kompleksen proces, saj lahko posameznik zgolj prepozna napisano, predstavljeno. Uporabnik lahko prikljče iz spomina ureditev gradiva v knjižnici, lahko pa se sprehodi po knjižnici pa sproti prepozna ureditev – takšno, kot jo je spoznal prvič, a si je ni zapomnil tako, da bi jo bil sposoben priklicati.

Pri delu z informacijsko tehnologijo pa je posameznik ves čas miselno aktiven, v smislu zaključevanja in reševanja problemov, ki sta dve posebni kognitivni stanji. Zaključevanje je prisotno, kadar posameznik uporablja že znan izkušnje zato, da posplošuje ali takrat, kadar iz splošnih zakonitosti prehaja na posamičen primer. Govorimo o induktivnem in deduktivnem miselnem procesu. Poleg tega pa se znajde v situaciji, ko rešitve ne najde takoj, ampak jo mora iskati sistematično. Takrat govorimo o procesu reševanja problemov,

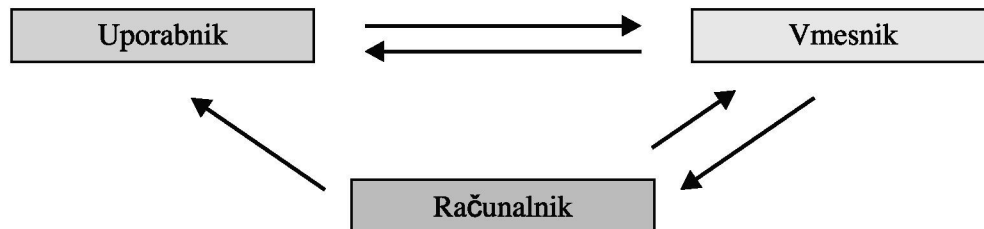
ki praviloma sledi določenemu zaporedju korakov. Reševanje problemov lahko poteka vertikalno ali horizontalno (de Bono, 1990); za prvo je značilno povezovanje idej, ki so v hierarhičnem odnosu, za drugo pa iskanje idej, ki so asociativno povezane, tudi z daljnimi asociacijami. Slednje ima značilnosti ustvarjalnega reševanja problemov.

Pri delu pa ne gre zanemariti odnosa do informacijske tehnologije oziroma čustvenih procesov. Čustva pomembno vplivajo na naše kognitivno delovanje, ga lahko upočasnijo oziroma pospešijo; lahko bolj točno zaključujemo, naredimo manj napak ali smo zelo netočni, nejasni. Strah, negotovost, celo anksioznost ta proces precej zapletejo in vodijo uporabnika proti manjši učinkovitosti.

3.5 Digitalna knjižnica

In na koncu še nekaj besed o digitalni knjižnici, relativno novem informacijskem okolju. Digitalna knjižnica omogoča uporabnikom dostop do informacij s pomočjo informacijske tehnologije. Tak dostop dodobra spremeni odnos med knjižnico in uporabnikom. Osebnega odnosa, ki ga uporabniki pogosto poudarjajo, v tem primeru ni več. Povratna informacija knjižničarja, ki je v procesu iskanja informacij potrebna, je tukaj prepuščena računalniku in uporabnikovim spretnostim za najdenje v digitalnem okolju.

Saračević, Kantor, Chamis in Trivison (1988) pravijo, da je proces iskanja informacij v digitalnem okolju tisto vedenje, ki vključuje vprašanja in dialog, upošteva situacijo, ki je lahko socialna ali kognitivna ter je povezano z interakcijo uporabnika s sistemom za poizvedovanje. Saračević (1989, po Ellis idr., 2002) predlaga triadni model vedenja pri poizvedovanju in pri tem poudarja vlogo interakcije v procesu poizvedovanja. Njegov model lahko shematično prikažemo na Sliki 2.

Slika 2: Triadni model interakcije pri poizvedovanju informacij (Saračević, 1989)

Spink (1992) in Spink in Saračević (1997) opisujeta kompleksen proces iskanja informacij, ki ga sestavlja naslednje: presoja uporabnika, iskalna taktika ali premiki, interaktivne povratne zanke in uporabnikova interakcija s sistemom za poizvedovanje. Mokros, Mullins in Saračević (1995) govorijo o dveh fazah v interakciji iskanja. Prva je prediskalni intervju, kjer pride do pojasnjevanja iskalne zahteve, identifikacije baze in prevoda ter formulacije iskalne zahteve. Druga pa vključuje računalniško iskanje in evalvacijo dobljenih informacij.

Večina modelov, ki pojasnjujejo vedenje pri poizvedovanju, pojasnjuje interakcijo uporabnika na različnih stopnjah abstraktnosti. Belkin govori o različnih strategijah za iskanje informacij; Ingwersen definira iskanje kot kognitivno transformacijo; Spink poudarja proceduralni vidik iskalnega procesa; Saračević pa razlaga komponente iskalnega procesa (Ellis idr., 2002). V tem kontekstu ne gre spregledati prispevek Kuhlthauove (1993), ko je pri svojem modelu vedenja pri poizvedovanju upoštevala tri vidike delovanja človeka: vedenje, razmišljanje in občutenje in s tem opozorila na bolj celostno delovanje uporabnika v sistemih za poizvedovanje. Smiselno je poudariti tudi naslednje: (a) iskanje informacij je proces in ne enkratni dogodek, (b) iskanje informacij je celosten proces iskanja pomena in ne le enostavno odgovarjanje.

nje na vprašanja, (c) iskanje informacij na začetku razreševanja informacijske potrebe povečuje negotovost. Avtorica je šla še korak naprej (Kuhlthau, 1997) in knjižničarje usmerila v različne načine poučevanja (informacijskega opismenjevanja), ki uporabnike naučijo kompetentnega ravnanja v digitalnem okolju. Tako priporoča naslednje takšne strategije za delo z uporabniki: (a) omogočajo sodelovanje med uporabnikom in knjižničarjem, (b) temeljijo na predhodnih izkušnjah, ki jih je potrebno nadgraditi, (c) so ciljno usmerjene, da pomagajo uporabniku iz množice poiskati relevantno informacijo, (d) uporabljajo različne oblike predstavnosti in (e) omogočajo ustvarjanje celote.

Če samo na kratko povzamem, lahko rečem, da tudi digitalno okolje zahteva dobro poznavanje uporabnika in njegovega vedenja. Bolj ko je blizu uporabniku, večja je verjetnost, da bo uporabnik našel ustrezno informacijo. Ustrezna informacija pa je tista, ki omogoča kvalitetno učenje in celovit razvoj posameznika, če seveda pogledamo z zornega kota informacijske znanosti.

4 VIRI

- BELL, P. A., Greenem T. C., Fisher, J. D., Baum, A. 2001. *Environmental Psychology*. Fort Worth: Harcourt.
- De BONO, E. 1990. *Lateral Thinking: Creativity Step by Step*. New York: Harper and Row, Publishers, Inc.
- DOMOVIĆ, V. 1999. Šolska klima – kako in zakaj jo meriti? *Psihološka obzorja*, let. 8, št. 2/3, str. 167.188.
- CAPRARA, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L. Bucik, V. in Boben, D. 1997. *Model „velikih pet“: priročnik*. Ljubljana: Produktivnost, Center za psihodiagnostična sredstva.
- DIX, A., Finlay, J., Abowd, G., Beale, R. 2006. *Human Computer Interaction, 3rd edition*. Hartfordshire: Prentice Hall.
- EBERHART, G. M. (ur.). 2000. *The Whole Library Handbook*. Chicago and London: ALA.
- ELLIS, D., Wilson, T. D., Ford, N. Foster, A. Lam, H. M., Burton, R., Spink, A. 2002. INFORMATION Seeking and Mediated Searching. Part 5. User-Intermediary Interaction. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, let. 53, št. 11, str. 883-893.
- GIFFORD, R. 1997. *Environmental Psychology*. Boston: Allyn and Bacon.
- HERSEY, P., Blanchard, K. H. 1988. *Management of Organizational Behavior*, 5th ed. New York: Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- KOLB, D. 1984. *Experiential Learning. Experience as the source of learning*

- and development. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- KUHLTHAU, C. C. 1993. *Seeking Meaning: as process approach to library nad information services*. Nordwood, NJ: Ablex.
- KUHLTHAU, C. C. 1997. Learning in digital libraries: an information search process approach. *Library Trends*, let. 45, št. 4, str. 708-725.
- LIKAR, T. 2000. Motivacija in knjižnični management. *Knjižnica*, let. 44, št.1/2, str. 7-23.
- LIPIČNIK, B. 1998. *Ravnanje z ljudmi pri delu*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- LIESTMAN, D. 2002. Looking back to the Future: Turn of the Last Century Librarians, Look Ahead to the Twentieth Century. V Arant, W. in Bebefiel, C.R. (ur.) *The Image and Role of the Librarian*. New York: Haworth Information Press. Str. 25-47.
- MILTON, M. 2005. *Knowledge Management for Teams and Projects*. Oxford: Chandos Publishing.
- MYERS, M. 2000. *Recruitment for the future*. V Eberhard, G.M. (ur.) *The Whole Library Handbook* Chicago : ALA.
- MYERS, B. I. 1985. *Gifts Differing: Understanding Personality Type*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- ONWUEGBUZIE, A. J., Jiao, Q. G., Bostick, S. L. 2004. *Library Anxiety. Theory, Research and Application*. Lanham, Maryland, and Oxford: Scarecrow Press.
- POTEKO, N. 2004. *Medpredmetno povezovanje pri izvajanju KIZ*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- POTEKO, N., Stepišnik, P. 2003. Izbirni predmet kot izziv za povezovanje s knjižničnimi informacijskimi znanji (KIZ). *Šolska knjižnica*, let. 13, št.2, str. 91-94.
- POŽARNIK, B. M. 2000. *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- PLEVEL, J., Zabukovec, V. 2006. Stres in šolski knjižničarji. *Šolska knjižnica*, let.16, št.2., str. 89-96.
- SARACEVIC, T., Kantor, P., Chamis, A. Y. and Trivison, D. 1988. A study of information seeking and retrieving. I Background and methodology. II Users, questions, and effectiveness. III Searchers, searches and overlap. *Journal of the American Society for Information Science*, letn. 39, str. 161-216.
- SARDOČ, M. 2004. Medpredmetno povezovanje vzgojno-izobraževalnega procesa v 9-letni osnovni šoli. *The School Field*, let. 15, šte. 5/6, str. 53-70.

- SENICA, S. 2003. *Kognitivni stili pri knjižničarjih*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- SCHUETZE, H. G., Slowey, M. 2000. Traditions and new directions in higher education: a comparative perspective on non-traditional and lifelong learners. V *Higher education and life-long learners: international perspective on change*. London: Routledge Falmer, str. 3-24.
- SPINK, A. 1992. Recognition of stages in the user's information seeking process during online searching by novice searchers. *Online Review*, letn. 16, št. 5, str. 297-301.
- SPINK, A., Saracevic, T. 1997. Interaction in IR: Selection and effectiveness of search terms. *Journal of the American Society for Information Science*, letn. 48, št. 8, str. 741-761.
- ŠALEHAR, M. 2005. *Pedagoška znanja in veščine šolskega knjižničarja pri delu z otroki s posebnimi potrebami*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo; Oddelek za pedagogiko.
- TRTNIK, M. 2002. *Poklicna samopodoba šolskih knjižničarjev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- VIDENIČ, H. 2006. *Vloga osnovnošolskega knjižničarja pri izvajanju bralne značke*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- WOOLFOLK, A. 2002. *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

dr. Jasna Maver

INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA ALI TEHNOLOGIJA ZA INFORMACIJE

IZVLEČEK

Informacijska tehnologija je orodje za obvladovanje informacij in omogoča njihovo upravljanje. Je področje, ki se hitro razvija. Posebej so zanimive štiri smeri razvoja informacijske tehnologije: računalniške naprave postajajo vse manjše, prenosljive in vedno bolj zmogljive, vse večjo vlogo igrajo telekomunikacije, vse več informacij je predstavljenih v digitalni obliki, komunikacija z elektronskimi napravami postaja vse bolj intuitivna. Razvoj informacijske tehnologije je prinesel velike spremembe tudi v knjižnice. Današnja knjižnica je hibridna, združuje tradicionalne vire z digitalnimi. Razumevanje digitalnih vsebin zahteva osnovno razumevanje procesa digitalizacije, zato so predstavljeni nekateri principi kodiranja informacij za obdelavo z računalnikom.

1 UVOD

Napredki v informacijski tehnologiji so v zadnjih letih izredni. Človek se neprestano sooča z novimi napravami in možnostmi, ki jih ponuja informacijska tehnologija. S klikom miške na ikono se povežemo na svetovni splet, z drugim klikom na ikono se pojavi spletni iskalnik, vnesemo besedo in že je pred nami seznam s povezavami za naprej. Nadenemo si slušalke in z nekaj kliki že igra glasba. Odpremo elektronsko pošto, preberemo sporočilo, odtipkamo odgovor in s klikom na gum „pošlji” odpošljemo sporočilo. Čeprav se naštetu zdi enostavno, pa je vendarle potrebna vaja in stalno sledenje spremembam in novostim, saj mogoče kot še nikoli doslej velja že davno v Bleiweisovih novicah izrečeni stavek: „V toku časa utone, kdor z njim ne plava.”

Vsakdo, ki se navdušuje za študij bibliotekarstva, informacijske znanosti in knjigarstva, bi se moral pred odločitvijo za študij soočiti z dejstvom, da bo v svojem poklicnem življenju imel opravka ne le s knjigami, temveč tudi z informacijami v različnih oblikah. Informacijska tehnologija je orodje za obvladovanje informacij in omogoča njihovo upravljanje. Zato je pomembno, čim več vedeti o informacijski tehnologiji. Zavedati se moramo, da se infor-

macijska tehnologija razvija, in da se bomo pri delu stalno soočali z novimi oblikami njene realizacije, da je potrebno znanje o informacijski tehnologiji dograjevati in nadgrajevati, da je za razumevanje nekaterih področji informacijske tehnologije potrebno osvojiti dodatna specialna znanja.

Z znanjem o informacijskih virih in upravljanju z informacijami se bibliotekar lahko uveljavi ne le v knjižnici, temveč tudi na drugih področjih. Lahko je svetovalec pri načrtovanju podatkovnih zbirk, referenčnih orodij, sistemov za poizvedovanje, lahko opravlja dela v založništvu, oblikuje spletne vsebine in upravlja z njimi, je učitelj uporabnikov podatkovnih zbirk. Lahko deluje kot svobodni informacijski strokovnjak, ki nudi storitve knjižnicam, poslovnim organizacijam in vladnim agencijam.

V delu poskušamo bralca prepričati, da igra informacijska tehnologija pomembno vlogo pri delu bibliotekarja tako v knjižnici kot tudi pri opravljanju drugih poklicev, ki so mu na voljo. Za razumevanje vloge informacijske tehnologije moramo najprej spoznati, da lahko zožimo vsa opravila z informacijami na šest osnovnih funkcij: zajeti, prenesti, shraniti, obnoviti, obdelati in prikazati informacijo. Te funkcije predstavimo v poglavju 2. V poglavju 3 sledi pregled smernic razvoja informacijske tehnologije, v poglavju 4 pa kratek pregled sprememb, ki jih je razvoj informacijske tehnologije prinesel v knjižnice. Digitalne vsebine spodrivajo analogne, zato je smiselno poznati principe digitalnega koordiniranja različnih vrst informacij. Tej temi namenimo poglavje 5. Zaključek povzema glavna spoznanja in ponuja nekaj misli za naprej.

2 INFORMACIJSKI SISTEM

V različnih delovnih okoljih srečujemo različne informacijske sisteme. *Sistem za avtomatizacijo poslovanja knjižnic* je npr. informacijski sistem, ki se uporablja v knjižnicah. Informacijski sistemi so lahko po nalogah, ki jih opravljajo, zelo različni, vendar pa lahko funkcije, ki jih opravljajo nad informacijami, zožimo v šest osnovnih. Te so (Alter, 1999):

–*zajemanje informacije v sistem*: informacijo je potrebno v sistem vnesti in jo prevesti v obliko, ki jo lahko prenesemo. Najbolj običajen je vnos informacij preko tipkovnice ali z miško. Lahko pa jo vnesemo s čitalnikom črtne kode, kamero, namiznim skenerjem, fotoaparatom, mikrofonom, zaslonom, občutljivim na dotik, ali pa npr. s čitalnikom RFID (radiofrekvenčna identifikacija);

–*prenašanje informacij med elektronskimi napravami*: informacijo bo potrebno od mesta zajemanja prenesti do računalnika ali jo prenašati med različnimi napravami, npr. od računalnika do izhodne naprave, ki bo prikazovala

iskane informacije ali posredovala sporočilo. Prenosna pot je lahko kratka, npr. le kakšen meter od čitalnika črtno kode do lokalnega računalnika, lahko pa je prenosna pot daljša - do strežnika ali gostitelja, ki se nahaja npr. v drugem kraju. Signal lahko potuje po žični ali brezžični povezavi. Informacijo lahko prenese tudi uporabnik informacijskega sistema na pomnilniškem prenosnem mediju, npr. z USB ključkom;

–*hraniti informacije na določenem mestu za poznejšo uporabo*: v sistemu hranimo vse relevantne informacije v obliki podatkov na različnih pomnilnih medijih. V knjižnici so to npr. podatki o uporabnikih, podatki, ki se nanašajo na poslovanje knjižnice, bibliografski podatki, podatki o zalogi, podatki o izposoji. Podatki so tudi računalniški programi, ki so navodila stroju za opravljanje določene naloge. Čeprav je osnovni namen vseh pomnilnikov hranjenje podatkov, pa vendar lahko med njimi ločimo nekatere bolj specialne vloge. Tako uporabljamo mikrofilm za arhiviranje podatkov, magnetni trak za varnostno prepisovanje podatkov za primer izgube podatkov, ki se dnevno spreminjajo, trdi disk za podatke in programe za sprotno delo na računalniku, hitre pomnilnike z visokimi kapacitetami, kot npr. DVD ali namizni holografski pomnilniški sistem (Holographic Data Storage System HDSS) za shranjevanje video datotek, pomnilne kartice in USB ključke za prenašanje podatkov med različnimi elektronskimi napravami;

–*poiskati in obnoviti informacije*: v informacijskem sistemu bomo morali informacijo obnoviti oziroma jo priklicati. Npr. v knjižnici bi želeli vedeti, do kdaj je določena knjižnična enota izposojena, ali poiskati informacijo o lokaciji knjižnične enote, poiskati informacijo o tem, ali knjižnica poseduje določeno knjižno enoto, informacijo o tem, katere knjižnične enote ima izposojene določen uporabnik. Ta funkcija je še posebnega pomena za informacijskega strokovnjaka, ko išče relevantne vire informacije. Pomen te funkcije se povečuje s povečevanjem količine celotnih besedil v elektronski obliki in z digitalizacijo slikovnih, zvočnih in video vsebin. Poizvedovanje po tovrstnih vsebinah še ni rešeno, in pomeni raziskovalni izziv tudi za bibliotekarja in informacijskega strokovnjaka;

–*obdelati informacijo*: pomeni ustvariti novo iz obstoječe informacije. Za obdelavo informacij uporabljamo običajno programsko opremo. Obdelava informacije je lahko zelo enostavna ali zelo kompleksna. Npr. izračunati datum, do katerega ima stranka gradivo lahko izposojeno, izračunati zamudnino, razvrsti bibliografske enote po kronološkem zaporedju. Lahko pa bi to pomenilo tudi prevesti iskalno zahtevo iz enega v drug jezik ali iz množice slik izračunati sliko objekta iz nove lokacije pri drugačnih svetlobnih pogojih;

–*prikazati informacijo*: informacijo je potrebno posredovati uporabniku. Prikazovanje informacije pomeni komunikacijo z uporabnikom. Računalniške aplikacije uporabljajo v ta namen programski grafični vmesnik, kjer sta lahko funkciji prikazovanja in zajemanja informacije združeni, npr. zaslon, občutljiv na dotik. Informacijo lahko posredujemo tudi v zvočni obliki prek zvočnika.

Sodobni informacijski sistemi uporabljajo, kot smo že orisali s primeri, za vsako od naštetih funkcij informacijsko tehnologijo. Informacijski sistem omogoča poenoteno in celovito opravljanje različnih nalog. Običajno se sorodna opravila združi v module, kar olajša učenje in razumevanje informacijskega sistema. Tako ima sistem za avtomatizacijo poslovanja knjižnic lahko naslednje module: nabavo gradiva, katalogizacijo, izposajo, kontrolo serijski publikacij in nabavno politiko knjižnice. Informacijska tehnologija olajša delo, odpravi podvajanje opravil, ponudi več možnosti oziroma funkcij, poveča hitrost in zanesljivost sistema.

3 SMERI RAZVOJA INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Zamislimo si turista, ki obišče Ljubljano, pri sebi ima majhno kamero in računalnik. Pri raziskovanju Ljubljane pritegne njegovo pozornost zanimiva zgradba. Kaj pričakujemo od informacijskega sistema? Turist si bo skupaj s kamero ogledoval neznano zgradbo, iz zajetih slik mora sistem razpoznati zgradbo in nato se mora npr. preko satelita povezati z informacijskim virom, ki priskrbi uporabniku informacijo o zgradbi in dogajanju v zgradbi. Npr. v primeru, da je ta zgradba Ljubljanska opera, spored oper, ki se bodo odvijale v bližnji prihodnosti, in na željo uporabnika tudi informacijo o skladateljih oper ter ansamblih in pevcih, ki bodo opere izvajali.

Razvoj informacijske tehnologije poteka v več smereh.

Miniaturizacija: najprej lahko opazimo, da so elektronske naprave vse manjše, a kljub temu vedno bolj zmogljive, omogočajo več funkcij, večje hitrosti delovanja in hranijo več podatkov. Majhnost elektronskih naprav omogoča njihovo prenosljivost. Srečujemo se z novimi pojmi, kot sta na primer »wearable computers« in »computerized clothing«. V prvem primeru gre za naprave, ki so del delovne uniforme oziroma oblačila, in preproste za uporabo. V drugem primeru gre za elektronske komponente, ki jih všijemo v oblačila. Pomemben raziskovalni izziv je tudi možnost napajanja računalniških prenosnih naprav. Električno energijo bi lahko omogočili pomožni viri, kot so sonce, veter, toplota ali pretvorba mehanske energije, ki jo proizvedemo pri

hoji oziroma gibanju. Znanstveniki raziskujejo tudi tkanine, ki bi proizvajale električno energijo s svojim pregibanjem. Intenzivno se dela na razvoju miniaturne baterije z akumulatorskim načinom polnjenja, s katerimi bi napajali številne majhne elektronske komponente.

Porast števila in obsega digitalnih vsebin: digitalizacija pomeni prevedbo analognega signala v digitalni zapis. Digitalni zapis je možno shraniti na pomnilne medije, v računalniku ga je možno obdelati oziroma spreminjati na različne načine in enostavno ga je prenašati med napravami. Zavedati se moramo, da digitalizacija zvočnih in vizualnih vsebin proizvede veliko več podatkov, kot jih npr. običajno predstavljajo vsebine, kodirane s tekstom. Velike kapacitete pomnilnikov, nizka cena le teh in visoke hitrosti računalniških komponent so omogočile, da je danes vse več slikovnih in zvočnih informacij v digitalni obliki. Računalniški programi omogočajo na enostaven način vključevanje slike, zvoka in videa v dokumente. Večpredstavnost elektronskih dokumentov je tako rekoč že nekaj običajnega.

Vse večja vloga telekomunikacij: naslednji pomembni trend, ki ga lahko opazimo, je združevanje računalništva s telekomunikacijami. Telekomunikacije postajajo vse bolj pomembne za razvoj računalniških sistemov. Telekomunikacije omogočajo povezovanje številnih informacijskih virov po vsem svetu. Računalniške podatke je preko optičnih vlaken možno skoraj v trenutku prenesti na različne konce sveta. Področje povezovanja vključuje govorne komunikacije, elektronsko pošto, prenos faksiranih sporočil, prenos poslovnih podatkov, prenos slike, zvoka, videa itd. Informacij ne nudijo le viri na zemlji, temveč tudi sateliti in kmalu tudi stratosferske aeronavtične ploščadi. Telekomunikacije so omogočile svetovni splet in digitalno knjižnico. Možnost povezovanja pa vodi v težnjo po interoperabilnosti. Na voljo so številne naprave in številna programska orodja različnih proizvajalcev ter informacije, zapisane v različnih formatih. Interoperabilnost pomeni zmožnost enostavne izmenjave podatkov med napravami in viri, kar omogoča, da skupaj opravijo določeno nalogo. Interoperabilnost je zelo pomembna in bi npr. omogočila porazdeljeno digitalno knjižnico na svetovnem spletu.

Razvoj uporabniških vmesnikov: računalniški sistemi postajajo vse bolj enostavni za uporabo. To omogoča uporabniški grafični vmesnik, del aplikacije, ki je namenjen komunikaciji z uporabnikom. Raziskujejo se tehnike, ki bi omogočile kar najbolj intuitivno in naravno komunikacijo med uporabnikom in računalnikom oziroma računalniško napravo. Gre za uporabniške vmesnike, ki bi omogočali komunikacijo s pomočjo govora in slike. Razviti so že sistemi, ki omogočajo vnos informacij s pomočjo razpoznave govora. Govor

lahko predstavlja vhod v sistem oziroma navodila sistemu ali vir informacij oziroma znanja. V prvem primeru gre za narek. Sistem prevede izgovorjene besede v besedilo, ki je lahko sporočilo, npr. elektronska pošta, besedilo za osebne zapiske, lahko pa tudi seznam ukazov za izvedbo določene naloge. V drugem primeru omogoča razpoznavo govora indeksiranje zvočnih ali video vsebin. V tem primeru gre za prevod avdiodatoteke v besedilo. Besedilo se nato uporabi za kreiranje časovnih indeksov v vsebinah s časovno komponento. Npr. razpoznavo besede "gol" določa mesto v video-posnetku, kjer se verjetno dogodi gol. Pojavila se je tudi želja po novem izgledu vmesnika na zaslonu. Veliko se dela na tako imenovanih "govorečih obrazih" (angl. talking head), kjer bi se pogovarjali s sliko obraza na zaslonu. Ta naj bi bila zmožna tudi izražanja čustev, kot npr. veselja, presenečenja, žalosti. Novo obliko vizualne komunikacije med uporabnikom in računalnikom predstavlja npr. vmesnik z obogateno resničnostjo ali AR-vmesnik (angl. augmented-reality interface). Vmesnik predvideva združitev fizičnega prostora, v katerem živimo in delamo, z navideznim svetom, s katerim smo v interakciji in v katerega vnašamo digitalno informacijo. Realizacija takega vmesnika je npr. možna s pomočjo HMD-očal (angl. head mounted display). Uporabnik vidi skozi očala, hkrati pa se na očalih izriše navidezni predmet ali informacija, ki je v povezavi z resničnim svetom. Tako bi se npr. lahko knjižničarju ob pogledu na določeno knjižno enoto na očalih izpisal bibliografski zapis. AR-vmesnik bi omogočil tudi interakcijo z navideznim predmetom. Tako bi bilo možno npr. z ročno miško ali sledljivim peresom spremeniti del zapisa.

V prihodnosti lahko pričakujemo razdruževanje osebnega računalnika na komponente, ki med seboj komunicirajo preko brezžičnih povezav. Računalniki in periferne naprave bodo vgrajeni v številne predmete in omogočali tako imenovano okoljsko inteligenco, v kateri računalnikov, razen po njihovih rezultatih, sploh ne bo več opaziti.

4 INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA SPREMINJA KNJIŽNICO

V tem poglavju opišemo potek sprememb, ki jih je razvoj informacijske tehnologije prinesel v knjižnice, pri tem sledimo mejnikom, kot jih je predstavil Rubin (2004). Začeli bomo pri letu 1900 oziroma pri mikrofilmu, ki je omogočil reprodukcijo tiskanih dokumentov na film v mikroobliki. Omogočil je zapis velike količine informacij na kompakten medij, ki ga je bilo enostavno hraniti. Hkrati se je izkazal kot odličen material za arhiviranje revij in dokumentov, ki imajo kratko obstojnost. Do leta 1920 je bil dosežen že pomemben

uspeh pri pomanjševanju tiska na mikrofilm kot tudi pri razvoju opreme za njegovo branje. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja se je pojavil fotokopirni stroj. Zmožnost ustvarjanja večjega števila kopij je omogočila pošiljanje fotokopije izven knjižnice, več posameznikov je lahko hkrati posedovalo oziroma bralo določen tekst, število uporabnikov v čitalnicah se je lahko zmanjšalo. Šestdeseta leta pomenijo obdobje velikih računalnikov. Programska oprema je v tem času vključevala sistemsko programsko opremo, prevajalnike in posamezne programe. Programi so bili povezani s krmilnimi karticami, reševali so ozke, s podatki na karticah povezane probleme. Razlogi za uvajanje računalnikov v knjižnice so bili želja po večji učinkovitosti knjižničnih storitev, zmanjšanju stroškov in števila zaposlenih. Najpomembnejši tehnološki dosežek za knjižnice v šestdesetih letih je razvoj standardiziranega računalniško berljivega bibliografskega formata MARC (Machine Readable Cataloguing). Format MARC je omogočil zapis bibliografskih podatkov na računalniške magnetne trakove. Razvoj formata MARC je vodil v ustanovitev centra OCLC (Ohio College Library Center, po letu 1981 pa Online Computing Library Center), ki je knjižnicam ponudil dostop do podatkovne zbirke kataložnih zapisov v formatu MARC. Število katalogizatorjev v knjižnicah se je zmanjšalo. Konec šestdesetih je nastalo omrežje ARPANET, ki je povezovalo nekatere raziskovalne organizacije, z namenom izmenjave raziskovalnih rezultatov. Inovacija pri tem omrežju je bila paketna komutacija. Sporočilo je bilo razbito na pakete in ti so potovali po mreži neodvisno drug od drugega, na cilju pa so bili ponovno sestavljeni v sporočilo. To omrežje je bilo geneza današnjega interneta.

Hiter razvoj strojne opreme v začetku sedemdesetih let, posebej na področju pomnilnikov ter upravljavcev podatkovnih zbirk, je omogočil razvoj aplikacij. Aplikacija je v tistem času predstavlja medsebojno povezano skupino računalniških programov, namenjeno reševanju določenih nalog. Tako je v začetku sedemdesetih let nastala komercialna verzija DIALOG, aplikacije za online poizvedovanje. Komercialni ponudniki so razvili različne podatkovne zbirke in preko telefonske linije omogočili dostop. Knjižnice so začele graditi svoje lastne interne online storitve za svoje uporabnike. Najprej visokošolske knjižnice, saj so prvotne zbirke vsebovale zapise znanstvene in tehnične narave. Ker je bila cena odvisna od tega, kako dolgo je trajalo poizvedovanje, so poizvedbe opravljali za to priučeni bibliotekarji ali informacijskimi strokovnjaki. To je vodilo v razvoj iskalnih strategij. Razvit je bil Boolov način iskanja, ki je s pomočjo logičnih operatorjev povezal več iskalnih izrazov. Spremembo je pomenilo tudi iskanje po ključnih besedah. Možno je bilo iskati

po besedi ali frazi kjerkoli v zapisu, vključno z izvlečkom. V sedemdesetih letih se že srečamo s prvimi aplikacijami, ki so poskušale avtomatizirati poslovanje knjižnice. Ti sistemi so bili zelo kompleksni in so šele desetletje pozneje postali dovolj privlačni za širšo uporabo.

Za osemdeseta leta so značilni CR-ROM-i. CD-ROM-i so za tisti čas hranili veliko podatkov, nahajali so se v knjižnici, zanj ni bila potrebna telefonska linija. Omogočali so iskanje z Boolovimi operatorji. Iskali smo lahko po avtorju, naslovu, po vsebini in po enem ali več izrazih, podobno kot pri online dostopu. Cena je bila fiksna. V osemdesetih letih lahko opazimo tudi prizadevanja pri razvoju integriranih sistemov za avtomatizacijo poslovanja knjižnic. Le ta omogoči odpravo podvajanja nekaterih opravil in bolj učinkovito izmenjavo informacij. OPAC (Online Public Access Catalogues) lahko razumemo kot primer prvega sistema za poizvedovanje za končnega uporabnika. Omogočil je dostop do bibliografskih zapisov, podobno kot listkovni katalog, vendar s precej boljšimi iskalnimi zmožnostmi. Omogočal je iskanje po avtorju, naslovu, po vsebini, ključnih besedah in njihovih kombinacijah. Nekateri sistemi so omogočali iskanje po ISBN-ju. OPAC je ponudil možnost za oddaljen dostop, zahteval je investicijo v strojno in programsko opremo in sredstva za vzdrževanje računalniške opreme. Zapisi o knjižničnem gradivu v elektronski obliki so vzpodbudili gradnjo sistemov, ki bi bili zmožni kontrolirati izposojanje tega gradiva. V osemdesetih letih so tako nastali sistemi na ključ (angl. turn-key). Čeprav ime nakazuje na enostavnost začetne uporabe takega sistema, pa običajno ni bilo tako. Gradivo je bilo potrebno opremiti s črtno kodo, izvesti prevedbo zapisov v strojno berljivo obliko in izločiti staro gradivo. Nekatero visokošolske knjižnice so implementirale sisteme, ki so omogočili uporabnikom, da so sami preverili zapise o izposoji. Ti sistemi so že omogočali analizo izposoje, in tako ponudili knjižnici možnost planiranja. V osemdesetih letih zasledimo že zametke avtomatizacije nabave in kontrole serijskih publikacij. Sistem za nabavo je bil direktno povezan s ponudniki. Gradivo se je naročalo prek terminala v knjižnici. Sistem je spremljal tudi stanje računa, določal limite za posamezne oddelke knjižnice ter omogočal pripravo poročil za analizo. Omogočal je tudi preverjanje prihoda serijskih publikacij v knjižnico. Omogočal je pripravo profila knjižničnih potreb in založbe so knjižnici avtomatično pošiljale material brez vsakokratnih naročil. Z naraščanjem števila katalogov v različnih knjižnicah in drugih delovnih organizacijah, se je pojavila potreba po izmenjavi podatkov med različnimi računalniki. Sistemi so bili različni in nezdružljivi drug z drugim. Rezultat te težnje je bil protokol LSP (Linked System Protocol) oziroma standard Z39.50,

ki je šele v devetdesetih letih ob razvoju telekomunikacijskih tehnologij dosegel svoj namen, to je - povezal online bibliografske sisteme.

Internet je izraz za medmrežje oziroma za omrežje, ki omogoča dostop do tisoče drugih računalniških omrežij. Ta računalniška omrežja komunicirajo med seboj s protokolom TCP/IP. Vsak računalnik na internetu ima svojo številko IP (npr. 121.123.77.21). Ker si uporabniki laže zapomnijo ime kot številko, uporabljamo storitev DNS (Domain Name Service), ki priredi naslovu IP ime, npr. www.mesto.si. V devetdesetih letih je internet ponudil nekatere storitve kot npr. elektronsko pošto, oddaljeno prijavo v sistem in prenos datotek. Elektronska pošta je omogočila, da so uporabniki interneta med seboj komunicirali preko tekstovnih sporočil. To je omogočilo hitro in enostavno izmenjavo idej. Elektronsko pošto smo lahko poslali hkrati večjemu številu uporabnikov. Protokol *telnet* je omogočil prijavo na oddaljen računalnik. Enostavnost in hitrost prijave nista bili odvisni od oddaljenosti uporabnika od računalnika. Prenos datotek med računalniki je omogočil protokol *ftp* (file transfer protocol). Prenesti je bilo možno različne vrste informacij: tekstovne, numerične ter slike in zvočne zapise. Možno je bilo tudi zgraditi "arhive" in ponuditi več datotek za prenos. Te storitve so na voljo tudi danes, vendar so vključene v bolj izdelana orodja. Razprostrtost interneta je ogromna, prav tako količina informacij, ki je tu na voljo. Vendar pa internet še ne pomeni vzpostavljenih povezav med informacijami. Svetovni splet je storitev, ki omogoča ureditev dokumentov na internetu v strukturo. Ponudil je hipertekstovno okolje za prenos znanstvenih informacij med raziskovalci. To se je izkazalo koristno tudi za podjetja, industrijska okolja, študente in splošno populacijo. V hipertekstovnem okolju imajo teksti vidne povezave (hiperpovezave) na druge dokumente. Z aktiviranjem take povezave se lahko premikamo iz enega dela dokumenta v drugi ali iz enega dokumenta na drugega. Gre za hipermedijsko okolje. V dokumentu lahko tekstu pridružimo tudi zvok, sliko, grafiko, ilustracije, video, ki jih je možno prenašati oziroma uporabnik lahko naloži našteje elemente na svoj računalnik. Za prenos dokumentov na spletu je namenjen protokol *http* (Hyper Text Transfer Protocol). Pripravljen je bil poseben jezik HTML za pisanje dokumentov za na splet. Dokument je razdeljen v različne elemente kot npr. naslov, sezname, paragrafi. Vsak element je opremljen z ukazom v jeziku HTML. Dokumente pregledujemo s pregledovalniki (npr. Internet Explorer, Netscape Communicator). Pregledovalnik je spletni odjemalec, njegova naloga je, da vzpostavi povezavo s spletnim strežnikom, na katerem se dokument nahaja, sprejme dokument in ga prikaže v skladu z ukazi jezika HTML. Iskanje po spletu omogočajo iskalni stroji, npr. Google,

Yahoo, AOL, MSN. Iskalni stroji ne pregledujejo celotnega spleta temveč le zbirko dokumentov. Te zbirke dokumentov ali zbirk sestavlja na milijone naslovov spletnih mest in dokumentov. Iskalni stroji zgradijo te zbirke spletnih mest s pomočjo tako imenovanih "spiders", "robots", "bots" ali "crawlers" programov, ki s pomočjo hiperpovezav v dokumentih potujejo po spletu in locirajo toliko dozdevno relevantnih dokumentov, kot je možno. Pri tem lahko pregledujejo celotne dokumente ali le naslove dokumentov oziroma določene dele dokumentov. Dokumenti, ki so locirani, so prebrani z "indekserjem", programom, ki tvori indeks na osnovi ključnih besed v vsakem dokumentu. Pri tvorjenju poizvedbe primerja iskalni stroj iskalne izraze v poizvedbi z vsebino indeksov in na osnovi podobnosti pripravi seznam relevantnih dokumentov. Iskalni stroji uporabljajo pri tem različne algoritme, zato so tudi rezultati različni. Nekateri iskalni stroji rangirajo zadetke glede na relevantnost, ki je lahko npr. določena s tagi, prisotnimi v spletnem dokumentu, ali s frekvenco ključnih besed oziroma fraz v dokumentu oziroma njegovih delih. Knjižnice so kmalu ugotovile prednost spleta, in svojim uporabnikom ponudile dostop do interneta. Hitra rast spleta pa prinaša tudi slabosti. Ena takih je kvaliteta informacijskih virov na spletu. Knjižnice skrbijo za kvaliteto gradiva, ki ga ponujajo v knjižnici. Zato nekatere knjižnice ponujajo svoje spletne strani, ki povežejo uporabnike s kvalitetnimi informacijskimi viri na spletu. Leta 1994 je bil ustanovljen konzorcij World Wide Web Consortium oziroma W3C z namenom razvoja protokolov, ki bi vzdrževali doslednost na spletu in omogočili njegovo rast. Cilji W3C so: omogočiti, da je splet vsem na voljo, razvoj programske opreme, ki omogoči uporabnikom kar najboljšo uporabo spleta in priskrbeti smernice pri razvoju spleta. Produkti vključujejo tehnična poročila in programsko opremo odprtega tipa. V začetku devetdesetih let beležimo tudi prvo izvedbo samopostrežne izposoje (Richardson, 2003), ki s pomočjo knjigomata uporabnikom knjižnice omogoča, da si knjižnično gradivo izposodijo, vrnejo ali podaljšajo brez knjižničarjeve pomoči. Cilj samopostrežne izposoje je razbremeniti osebje knjižnice z monotonimi opravili, zmanjšati stroške, skrajšati vrste pred izposojevalnim pultom in podaljšati čas odprtosti knjižnice.

Porast elektronskih virov, porast spleta, zmožnost digitalizacije natisnjenih informacij, zvoka in vizualnih informacij so revolucionarno vplivali na predstavo o sodobni knjižnici. Današnje knjižnice so kombinacija tradicionalne knjižnice, kjer je gradivo dostopno v fizični obliki, in digitalnega sveta, kjer so na voljo elektronske knjige in revije, oddaljene podatkovne in elektronske zbirke, ki jih gradijo ali knjižnica ali zunanji ponudnik. Včasih označujemo tako knjižnico z imenom hibridna knjižnica. Digitalna knjižnica je zgodovin-

sko osnovana na razvoju sistemov za poizvedovanje. Pojavila se je tudi z učenjem na daljavo, še posebno na nivoju univerz, kjer mora študent dostopati do gradiva v elektronski obliki. Digitalno knjižnico lahko definiramo kot zbirko informacij s pridruženimi storitvami, s katero je možno upravljati, informacije so spravljene v digitalnih formatih, do informacijskih virov dostopamo preko omrežja. Oblike informacij, ki jih ponuja digitalna knjižnica, so raznolike. Vključujejo besedila, grafiko, slike, zvočne zapise, video, različne množice podatkov in programe. Večji del informacij v digitalni knjižnici je v originalu najprej nastal v nedigitalni obliki. Danes pa je večina informacij kreirana že neposredno v digitalni obliki. Digitalna knjižnica ima nekatere prednosti pred tradicionalno. Za dostop do digitalne knjižnice ni potreben obisk knjižnice, omogoča dostop do informacij, ki so razprostrte po vsem svetu, digitalno informacijo si lahko deli več uporabnikov sočasno, enostavno jo je posodabljati in je na voljo vseh 24 ur na dan. Z naraščajočo močjo računalniških komponent in velikimi hitrostmi omrežij postaja digitalna knjižnica nekaj vsakdanjega, seveda pa zahteva digitalna knjižnica zaradi velike količine informacij še dodatne storitve, to vključuje možnost poizvedovanja, definiranja uporabniškega profila, storitve za avtentifikacijo in prijazen uporabniški vmesnik.

Ker število spletnih strani narašča, postaja vse težje omejiti iskanje na točno določeno informacijo. Iskalni stroji, kot npr. Google, poskušajo ta problem rešiti, vendar je število zadetkov še vedno veliko, mnogo lokacij je napačnih ali premalo natančnih. Splet je, zaradi enostavne uporabe in prikladnosti, hud tekmelec knjižnicam. Knjižnice lahko konkurirajo svetovnemu spletu s tem, da ponudijo informacije visoke kvalitete. Nastali so spletni portali, ki omogočajo uporabniku, da iz ene lokacije izvede iskanje visoke kvalitete in dobi tudi druge storitve, tipične za knjižnico, npr. zahtevo po medknjižnični izposoji, ne da bi zapustil spletno mesto. Prek portala lahko knjižnica ponudi uporabnikom veliko več kot le spletno stran. Portali združujejo različne vire informacij, vključno s spletnimi naslovi, katalogi, elektronskimi knjigami in revijami ter drugimi digitalnimi viri. Uporabljajo lahko tako lokalne kot oddaljene vire. S pomočjo programskih orodij lahko z eno poizvedbo združijo rezultate iz različnih virov in poiščejo najcenejši vir. Uporabnika lahko povežejo s storitvami, kot so online referenčni pogovor in medknjižnična izposoja. Na osnovi osebne profila uporabnika obveščajo uporabnika o novih virih na portalu. Če bo knjižnica znala ponuditi enostaven dostop do kvalitetnih informacij, bo konkurenčna s svetovnim spletom, ki ostaja neorganiziran in neselektiven.

Čeprav je bil internet prvotno omrežje, namenjeno za izmenjavo raziskovalnih rezultatov, pa se je njegova uporaba hitro razširila na splošna

področja in v komercialne namene. Internet v izhodišču ni bil načrtovan za milijone uporabnikov, prav tako ni predvideval multimedije in direktne interakcije. Težnja po naprednem omrežju, ki bi bilo namenjeno raziskavam, izobraževanju in razvojnim projektom, je vodila v nastanek konzorcija Internet2 (Internet2, 2006), ki ga vodi več kot 200 univerz, ki ga podpirajo različne korporacije, vladne ustanove in drugi institucionalni partnerji. Namen konzorcija ni zamenjati internet, temveč ga izboljšati. Konzorcij ima številne delovne skupine, ki so usmerjene na različne teme, kot npr. omrežna infrastruktura, programska oprema za posredovanje (angl. middleware), gre za funkcije, kot so avtentifikacija, avtorizacija in varnost, aplikacije, kot so npr. digitalne knjižnice, digitalni video, navidezni laboratoriji. Konzorcij sponzorira tudi interesne skupine, ki so neformalne diskusijske skupine, osredotočene na določene teme in svetovalne skupine, ki priskrbijo ekspertize za različne delovne skupine. Razvojni dosežki Internet2 imajo že učinke. Omogočene so znatno večje hitrosti prenosa podatkov, kar omogoča porast video-konferenc in učenja na daljavo. Internet2 omogoča korist tudi knjižnicam. S priključitvijo na hitre povezave, bi knjižnica uporabnikom lahko ponudila storitve, kot so tele-konference, video-konference in učenje na daljavo.

5 KODIRANJE INFORMACIJ ZA OBDELAVO Z RAČUNALNIKOM

Namen tega poglavja je predstaviti način zapisovanja nekaterih tipov informacij v digitalno obliko. Informacija je abstrakten pojem. Gre za pomen, ki ga sporočilo ima, oziroma bolj strogo le za tisti del, ki nam pove nekaj novega. Za prenos, hranjenje in preoblikovanje informacij moramo informacije fizično predstaviti oziroma jih zapisati s pomočjo podatkov. V informacijskih sistemih se srečujemo z različnimi vrstami informacij, npr. števili, tekstom, zvočnimi zapisi, slikami, video posnetki. Vse oblike informacij so v računalniku predstavljene z zaporedjem logičnih enk in ničel. Računalniška interpretacija zaporedja enk in ničel bo v primeru teksta drugačna kot v primeru števil. V tem poglavju predstavimo načine interpretacij oziroma oblike kodiranja za nekatere zvrsti informacij.

Pri tekstu moramo ločiti med abstraktnim in grafičnim nivojem. Abstraktni nivo prireja vsakemu znaku kodo, grafični nivo pa določa, kako izgleda tekst na zaslonu. Grafična predstavitev oziroma izgled teksta na zaslonu ali papirju vključuje precizno obliko znakov (angl. font), pravilne presledke med znaki, razporeditev besed znotraj vrstice itd. Z naštetimi pravili se ukvarja tipografija. Abstraktni nivo predstavitve znakov v računalniku določa ko-

dirna tabela. Vsi znaki, ki jih tabela kodira, tvorijo abecedo. Potrebno je ločiti med velikimi in malimi črkami, vključiti ločila, specialne znake ter nekatere kontrolne znake. Vsak znak v abecedi je predstavljen z drugačno kombinacijo enk in ničel. Število binarnih mest, ki jih namenimo za kodiranje znakov, določa maksimalno število znakov, ki jih lahko predstavimo s kodirno tabelo. Tako npr. omogoča standard ASCII8 ali ISO8859, ki je 8-bitna abeceda 256 različnih znakov. UNICODE, ki je 16-bitna abeceda, omogoča 65.536 različnih znakov. Tekstovno datoteko lahko ustvarimo z urejevalnikom besedil na računalniku, lahko pa tekst, zapisan na papirnatem mediju, prevedemo v elektronsko obliko s sistemom za optično razpoznavanje znakov (OCR). Tak sistem običajno sestoji iz skenerja in programske opreme za OCR. Programska oprema običajno vključuje programski grafični vmesnik za komunikacijo z uporabnikom, tu uporabnik nastavi vrednosti parametrov, ki se nanašajo na proces zajemanja slike teksta, program za optično razpoznavanje znakov in urejevalnik besedil, kjer lahko po prevedbi tekst še dodatno oblikujemo. Z namiznim skenerjem zajamemo sliko teksta. Pri tem zadostuje resolucija 200 dpi. To pomeni, da bo kvadratni palec slike teksta predstavljen z 200×200 točkami oziroma števili. Ločiti moramo samo med dvema vrednostima; 0, ki pomeni črno barvo, in 1, ki pomeni belo barvo. Program mora v prvem koraku najprej v sliki teksta locirati slikovne elemente oziroma točke, ki pripadajo enemu znaku, v drugem koraku pa mora na osnovi internih predstavitev znakov znak razpoznati in mu, v skladu z izbrano kodirno tabelo, prirediti ustrezen binarni zapis. Izhod iz takega procesa je tekstovna datoteka, ki jo, kot smo že omenili, lahko še dodatno oblikujemo z urejevalnikom besedil. Žal razpoznavanje teksta običajno ni sto-odstotno zanesljiva, zato moramo prevedeni tekst prebrati in napake popraviti.

Tako zvok kot slika sta po svoji naravi analogna signala, prvi je enodimenzionalen, drugi pa dvodimenzionalen. Za njun zapis v računalnik je potrebna digitalizacija, ki v tem primeru vključuje proces vzorčenja, odčitavanja vrednosti signala v določenih trenutkih (v primeru zvoka) oziroma točkah (v primeru slike) in zapis odbranih vrednosti signala z določenim številom bitnih mest. Digitalna predstavitev bo le aproksimacija originala. Kvaliteto aproksimacije določa frekvenca vzorčenja vhodnega signala in število bitov, ki jih namenimo za zapis odbranih vrednosti analognega signala. Pri zvoku sta pomembni predvsem dve vrsti signalov: govor in glasba. Za predstavitev govora zadostujejo že nižje frekvence vzorčenja, 11,025kHz; za zapis glasbe na glasbeni zgoščenki pa je običajna frekvenca 44,1kHz in 16-bitni zapis. Slednje pomeni, da bo za sekundo zvoka, potrebno zapisati 44.100 16-bitnih števil.

Velika količina števil zahteva zgoščevanje podatkov. Različne sheme zgoščevanja pa vodijo v različne formate oziroma tipe zvočnih datotek. Pri slikah moramo ločiti med sivo in barvno sliko ter rastrskim in vektorskim zapisom. Pri barvni rastrski sliki in RGB-barvnem sistemu moramo tako za vsak slikovni element podati tri števila, ki določajo vrednosti treh barvnih komponent: rdeče, zelene in modre. Številu bitov, ki jih namenimo za zapis barve, rečemo barvna globina, številu točk v sliki pa resolucija. Barvna globina 24 (8 bitov za vsako barvo) omogoča 16.777.216 barvnih vrednosti, kar je več, kot lahko zazna človeško oko. Takšni barvni globini rečemo zato "true color". V primeru rastrske slike je le-ta predstavljena po točkah, v primeru vektorskega zapisa pa je slika podana z geometrijskimi elementi, kot so npr. elipse, pravokotniki, daljice, krivoljni odseki. Vektorsko sliko običajno proizvedemo s programskimi orodji. Rastrsko sliko pa zajamemo npr. z digitalnim fotoaparatom ali namiznim skenerjem. Število števil, ki jih generira digitalizacija, je v primeru slik lahko še mnogo večje kot v primeru zvoka. Slike je pred shranjevanjem ali prenosom zato smiselno prevesti v zgoščen zapis. Tudi v primeru zgoščevanja slik obstaja več tehnik, in posledično več vrst formatov.

Zgoščevanje ali kompresija podatkov je metoda kodiranja. Tekstovne datoteke lahko zgostimo z "LZ adaptivnim slovarjem". Osnovna ideja algoritma je v katalogizaciji koščkov teksta oziroma vzorcev teksta, ki se v tekstu velikokrat ponovijo. Vsak tak košček teksta je element slovarja, ki mu priredimo kazalec. Seznam kazalcev skupaj s tekstovnimi vzorci tvori slovar. Pri zgoščevanju besedila kodiramo besedilo tako, da zamenjamo vzorce teksta s kazalci. Zgoščen zapis vsebuje slovar (seznam kazalcev s tekstovnimi vzorci) in prevedeno oziroma kodirano besedilo. LZ-shemo lahko uporabimo pri vseh vrstah podatkov, torej tudi pri zgoščevanju kode programov, preglednic oziroma številskih podatkih in slikah. V tem primeru se bo obnovljena datoteka popolnoma ujemala z originalno datoteko. V primeru slik pa lahko uporabimo tudi ohlapne sheme za zgoščevanje, ki v procesu zgoščevanja del informacije zavržejo. Obnovljeni podatki so v tem primeru le aproksimacija originala. Zamislimo si sliko, na kateri je velik del modrega neba. Algoritem bo za podobne modre odtenke izbral le eno vrednost. Obnovljena slika bo drugačna od originala, vendar človeško oko tega ne bo zaznalo. JPEG je ena izmed najbolj poznanih ohlapnih shem zgoščevanja.

Včasih uporabljamo poseben tip kodiranja za zaščito informacij, da preprečimo nedovoljeno uporabo ter krajo podatkov pri njihovem prenosu ali shranjevanju. Kriptografija je proces kodiranja, kjer skrijemo pomen vsebine dokumenta. Vsebinsko lahko dešifriramo le s pomočjo kriptografskega ključa.

Digitalni vodni tisk pa je tehnika, ki je še v procesu raziskovanja. Namenjena je zaščiti multimedijskih vsebin na svetovnem spletu. V nasprotju s kriptografijo, ki pomeni šifriranje zaupnih podatkov pri njihovem prenosu preko računalniških omrežij, je namen digitalnega vodnega tiska zaščititi večpredstavne vsebine, ki so na voljo v nešifrirani obliki. Digitalni vodni tisk ne preprečuje protizakonitih dejanj, kot je npr. kraja, ali zlonamernega prirejanja digitalnih vsebin, pač pa se uporablja v procesu dokazovanja, ko je že prišlo do takega dejanja. V primeru digitalnega vodnega tiska vstavimo sekundarni digitalni signal v primerni digitalni signal (npr. sliko), ki ga je možno v primeru zlorabe zaznati ali izločiti. Pri slikah je sekundarni digitalni signal oziroma digitalni vodni znak lahko logotip lastnika, lahko je sporočilo, lahko naključen vzorec z določenimi statističnimi lastnostmi, odvisno od namena in vloge, ki jo ima vodni tisk (Maver, 2000). Uporabimo ga lahko za zaščito avtorskih pravic, za preverjanje verodostojnosti in celovitosti večpredstavnih vsebin, za dodatno skrito označevanje vsebine (npr. DOI), za kontrolo uporabe večpredstavnih vsebin in tudi za njihovo reklamiranje. Digitalni vodni tisk je npr. uporabila Vatikanska knjižnica za zaščito digitaliziranega slikovnega materiala (Gladney et al., 1998). Vatikanska knjižnica je zgradila digitalno knjižnico, ki omogoča študentom in raziskovalcem prek interneta dostop do pomembnega števila starih rokopisov v digitalni obliki. Knjižnica hrani izredno zbirko redkih knjig in rokopisov. Med 150.000 rokopisi so tudi prve kopije del Aristotela, Danteja, Evklida, Homerja in Vergila. Zaradi strahu pred nezadostno varnostjo na internetu, je knjižnica vztrajala pri dodatni zaščiti (poleg omejenega dostopa prek gesla), ki bi odvrčala od nezakonitega prisvajanja in spreminjanja vsebin. Komercialna uporaba slik (računalniške igrice, tiskanje slik na srajčke in spominke) bi knjižnico prikazala v slabi luči in jo oropala za dohodek. Prvotni poskus zaščite z nizko ločljivostjo slik se je pokazal kot neustrezen, ker je oviral delo raziskovalcev. Slike so nato zaščitili z vidnim vodnim tiskom, ki je jasno viden, hkrati pa odraža skrb po kvaliteti. Vodni znak je nevsiljiv, ohranja podrobnosti, ki so zanimive za študente in raziskovalce, in ga je težko odstraniti.

6 ZAKLJUČEK

Informacijska tehnologija spreminja tradicionalno vlogo knjižnice in vlogo knjižničarja v njej. Knjižnica ni več samo prostor, kjer si lahko izposodimo knjige in papirnate dokumente, temveč postaja prostor, ki omogoča izposojanje tudi drugih vrst medijev, npr. CD-ROM-ov, video-disket, DVD-jev, kot tudi dostop do informacij na svetovnem spletu, virtualnih knjižnicah in

drugih raznolikih virih. Posledica tega je, da delo knjižničarja oziroma informacijskega strokovnjaka združuje opravila, tipična za tradicionalno knjižnico, z opravili in spretnostmi, ki jih zahteva delo z digitalnimi informacijami.

Razumevanje digitalnih informacij zahteva osnovno razumevanje procesa digitalizacije. Digitalne informacije ponujajo še nerešene teme tudi za bibliotekarje in informacijske strokovnjake. Med temi so naslednje: organizacija digitalnih informacijskih virov, digitalno arhiviranje, poizvedovanje po digitalnih vsebinah, standardi za doseganje interoperabilnosti, zaščita digitalnih vsebin.

V digitalni dobi se bo odnos do informacij spreminjal. Rutenbeck (2000) identificira pet problemov, ki jih bo potrebno reševati:

- informacije ne bodo stalne, kot to velja za informacije v tiskani obliki, temveč se bodo prikrojevale in spreminjale;

- osebe, ki bodo zrasle v digitalni dobi, bodo lahko zavračale tiskane knjige in revije kot "predpotopne". Na ta način bodo izločile pomemben del znanja;

- digitalna pismenost bo zahtevala nove spretnosti kot tudi tradicionalne, npr. znanje tipkanja;

- ranljivost digitalnega okolja bo naraščala, vključujoč viruse, kršitve zaupnosti, brezvestne transakcije pri elektronskem plačevanju, pregledovanje tuje e-pošte, ponarejanje vsebin. Z razvojem umetne inteligence bo naraščala tudi odvisnost ljudi od sistemov, ki jih bo težko razumeti;

- možnost enostavnega povezovanja z veliko večjim številom ljudi in dostopnost do znatno več informacij še ne bo pomenila, da bodo vzpostavljeni odnosi resnični in trajni in informacija, ki jo bomo prejeli, zanesljiva. Bolj bomo nagnjeni k hitrim, manj premišljenim oziroma površnim odločitvam.

7 VIRI

ALTER, S., 1999.: *Information systems: a management perspective*. Addison-Wesley Education Publishers..

CHAPMAN, N., CHAPMAN, J., 2000. *Digital multimedia*. John Wiley & Sons.

GLADNEY, H.M., MINTZER, F., SCHIATTARELLA, F., BESCOS, J. & TREU, M., 1998. Digital Access to Antiquities. *Communication of the ACM*, letn. 41, št. 4, str. 49-57.

MAVER, J., 2000. Digitalni vodni tisk. *Knjižnica*, let. 44, št. 1-2, str.189-200. INTERNET2. [online]. [uporabljeno 2006-21-09] Dostopno na URL www.

internet2.edu

RICHARDSON, L. 2003. *Self service: the present state of play*. [online]. Zebra technologies.

[uporabljeno 2005-20-04] Dostopno na URL: http://www.zebra.com/id/zebra/na/en/documentlibrary/whitepapers/rfid_next_generation.DownloadFile.File.tmp/11315Lr2RFIDTechnology.pdf

RUBIN, R. E. 2004. *Foundations of Library and Information Science*. 2nd ed. Neal-Schuman Publishers, Inc.

RUTENBECK, J. 2000. The 5 great challenges of the digital age. *Netconnect* (fall), str. 30-33.

